

LÄR MIG ATT MÄTA TIDEN

Lars Hånström

Lär mig att mäta tiden

DAGENS DIKT

1955–1989

Nr 6 i en serie skrifter utgivna av

STIFTELSEN

ETERMEDIERNA I SVERIGE

UTKOMNA VOLYMER I SKRIFTSERIEN

1. Leif Furhammar, *Med TV i verkligheten* 1995
2. Göran Elgemyr, *Radion i strama tyglar* 1996
3. Nina Wormbs, *Genom tråd och eter* 1997
4. Olle Sjögren, *Den goda underhållningen* 1997
5. Torsten Thurén, *Medier i blåsväder* 1997
6. Lars Hänström, *Lär mig att mäta tiden* 1997

© Stiftelsen Etermedierna i Sverige 1997

Fälths Tryckeri, Värnamo 1997

ISBN 91-1-972461-6

ISSN 1400-7274

STIFTELSEN ETERMEDIERNA I SVERIGE har initierat och driver ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt om de svenska etermediernas uppkomst och utveckling fram till den tid då monopolet upphör. Ett tjugotal forskare är knutna till olika delprojekt och deras resultat publiceras i denna skriftserie. Projektet kommer att sammanfattas i tre populärvetenskapliga volymer. Sveriges Radio AB och Sveriges Television AB har anslagit medel till stiftelsen motsvarande huvudparten av de beräknade kostnaderna. Senare har även Teracom Svensk Rundradio AB inträtt som ett stödjande företag. Dessutom har betydande bidrag erhållits från Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse, Telia AB, Tipstjänst och STIM.

Administrativt leds forskningsprojektet av förre TV1-chefen *Olle Berglund*, som är ordförande i redaktionskommittén, och redaktörerna *Göran Elgemyr* (SR) och *Roland Hjelte* (SVT). I kommittén ingår även projektledarna professorerna *Stig Hadenius*, *Dag Nordmark* och *Lennart Weibull*. Professorerna *Sverker Ek* och *Jarl Torbacke* tillhör också redaktionskommittén.

Innehåll

FÖRORD · 11

INLEDNING

Tidigare studier · 13

Material, metod, grundläggande frågeställningar
och avgränsningar · 14

Om presentationen · 16

KAPITEL 1

DAGENS DIKT 1937-54 · 19

Kritiken mot uppläsarna och anpassningen till radiomediet · 20

Dagens dikt under krigsåren

»Väl formar den starke med svärdet sin värld« · 22

»Dagens dikt-paradigmet«

och programmets utveckling 1937-54 · 24

Kommentar till tidigare studiers bild av Dagens dikt 1937-54 · 25

KAPITEL 2

ETT FRAMFÖRANDE TROGET DET TRYCKTA ORDET · 27

Regeln om publicering i bokform · 27

Bohman om lyrikuppläsning i radio –
att förmedla diktens röst · 28

Den enstämmiga uppläsningen · 30

Uppläsarens kön och författarens · 33

Nattövning, post-Gutenbergsk dikt
och flerstämmig uppläsning · 34

KAPITEL 3

DAGENS DIKT 1955-69

LYRIKUPPLÄSNING SOM PROFAN ANDAKT · 38

Det sena 1950-talets författarkanon · 38

1960-talets författarkanon · 39

Uppläsning som uppbyggelse och profan andakt · 41

De mest lästa icke-årstidsbundna dikterna 1955-69 · 44

Böner, centrallyrik och didaktiska texter · 45

Årstidskonventionen som ett sätt att anpassa meddelandet efter

mottagarnas minsta gemensamma nämnare · 46

Tidegårdens och andaktslitteraturens tidsmässiga

kontextualisering av skrivna texter · 49

Ett lyrikens kyrkoår. De årstidsbundna utsändningarna · 51

KAPITEL 4

HELGMÅLSRINGNING OCH »KONFESSIONSLÖS

MORGONANDAKT« · 68

Helgmålsringning · 68

Vardagsmorgon · 68

Reflexioner i tidig morgon · 70

Guld i mund · 71

Avslutande kommentar om den profana andakten · 72

KAPITEL 5

1970-TALETS DAGENS DIKT

UPPLÄSNING SOM SAMTIDSKOMMENTAR · 73

1970-talets författarkanon · 73

Strömkantringen vid övergången mellan 1960- och 1970-tal · 76

Strategier för lyssnarkontakt under 1960- och 1970-tal · 78

1970-talets återkommande årstidsbundna dikter · 79

1970-talets återkommande icke-årstidsbundna dikter · 80

Lyriska kommentarer · 81

Utländsk lyrik som samtidskommentar · 86

Samtidstillvändhet och samhällsengagemang

i 1970-talets Dagens dikt · 88

Månadens diktare. Nya urvalskriterier · 93

KAPITEL 6

1980-TALETS DAGENS DIKT · 97

Kontinuitet och breddning. Internationalisering · 97

1980-talets svenska författarkanon · 98

Dagens dikts utveckling under 1980-talet · 99

1980-talets återkommande årstidsbundna dikter · 101

1980-talets återkommande icke-årstidsbundna dikter · 102

Anknytandet till traditionen

och viljan att presentera nya dikter · 103

Två kontroversiella utsändningar 1985 · 106

SAMMANFATTNING · 108

TABELLBILAGA · 111

Författargrupper i Dagens dikt · 111

Dagens dikts mest lästa författare · 116

Dagens dikts författarkanon och lyrikantologiernas · 123

Dagens dikts lyriska repertoar · 126

NOTER · 139

KÄLLOR OCH LITTERATUR · 169

BILDKÄLLOR · 180

PERSONREGISTER · 181

Förord

DAGENS DIKT ÄR ett radioprogram som har sänts så gott som varje vardag sedan 1937, till en början i den enda rikskanalen, sedan 1955 i P1. Programmet är ett av Sveriges Radios äldsta – äldre än exempelvis Dagens Eko – och sannolikt också det enskilda forum i Sverige där lyrik nått ut till flest människor under 1900-talet. Detta gör Dagens dikt intressant ur såväl litteraturhistorisk som radiohistorisk synvinkel.

Denna studie beskriver Dagens dikts utveckling 1955–89, med tillbakablickar på den äldre perioden. Ursprungligen tänkt som en rent statistisk undersökning, av programmets repertoar och författarkanon efter kanalklyvningen, växte den till en uppsats som ventilerades vid Institutionen för litteraturvetenskap vid Umeå universitet. Den kritik som framfördes vid seminariet har varit till nytta. Dag Nordmark, som leder delprojekt 3 inom forskningsprojektet Etermedierna i Sverige, har granskat många versioner av texten och givit hjälp och uppmuntran. Under arbetets slutfas har Kerstin M. Lundberg, Carl Magnus von Seth och Göran Sommar-dal läst och kommenterat manuskriptet, vilket jag är tacksam för. Börje Sjöman har varit min Vergilius i Sveriges Radios dokumentarkiv.

Holmsund i maj 1997

Lars Hänström

Inledning

Tidigare studier

Att studien inriktas på perioden efter kanalklyvningen beror på att Dagens dikt redan ägnats två litteraturvetenskapliga undersökningar. Annika Hed-Fellenius presenterade 1971 en trebetygsuppsats i litteraturvetenskap, »Dagens dikt i Sveriges Radio 1937–45. En analys av urvalet«.¹ Uppsatsen består till större delen av tabeller och statistik över författare och författargrupper, indelade efter debutår som lyriker, som lästs i Dagens dikt fram till 1945. När det gäller den klassiska, den åttitalistiska och den modernistiska diktingens ställning i programmet noteras också vilka texter som lästes. Frågan om urvalets litteraturhistoriska representativitet blir central för Hed-Fellenius, som menar att många litterära skeden var dåligt representerade, att inget av »det nya som åttiotalet innebar med socialt engagemang, verklighetsnärmande och en ny samhällssyn kom med i programmet« samt att det förekom »en viss återhållsamhet när det gällde modernistiska dikter«.²

I Solveig Lundgrens avhandling i litteraturvetenskap, *Dikten i etern. Radion och skönlitteraturen 1925–1955*, ägnas Dagens dikt ett kapitel.³ Även Lundgren gör en statistisk undersökning, av utsändningarna 1946–54, där materialet indelas efter författarnas namn och debutår. Statistiken länkas till Hed-Fellenius uppgifter och ger grunden för en beskrivning av programmets utveckling fram till 1954. Lundgren gör också en rad specialundersökningar av repertoaren 1945–54. Hon granskar bland annat de dikter som hämtats från »40-talets banbrytare« och »40-talets kvinnliga lyriker« samt de som hämtats ur Dagens dikts två mest lästa författarskap

respektive ur dess mest lästa diktsamling. Som jämförelsematerial till programmets urval använder Lundgren några lyrikantologier och litteraturhistorieböcker samt en kulturtidskrift.

Material, metod, grundläggande frågeställningar och avgränsningar

I Sveriges Radios dokumentarkiv finns uppgifter om vilka texter och musikstycken som använts och vilka uppläsare som anlitats i Dagens dikt. Tidigare studiers statistik har givit en god bild av programmets författarkanon. Utsagorna om urvalsprinciper och lyrisk repertoar har baserats på analys av enstaka författarskap och författargrupper. Dikternas utsändningssammanhang har inte beaktats. Eftersom jag främst intresserat mig för repertoar och brukssammanhang har jag, förutom författarnamn, använt mig av indelningskategorierna dikttitel och utsändningsdatum. Kategorierna dikttitel (antal förekomster, datum för framförandena) och författare (debutår som lyriker, kön, nationalitet) har sammanställts decennievís och sett över undersökningsperioden som helhet.⁴ Denna kvantitativa undersökning ligger till grund för beskrivningen av Dagens dikts utveckling, med sammanfattande analyser av texterna till ca en tiondel av undersökningsperiodens utsändningar. Därtill redovisas stickprov som avser att visa förändringar av principerna för val av uppläsare samt hur programmet under olika perioder reagerat på in- och utrikes händelser.

Undersökningen bygger på uppgifter om 10 191 utsändningar från 1955–89, hämtade från kortregister och månadssammanställningar över Dagens dikt.⁵ Materialet har vissa mindre luckor och varje påstående i fortsättningen om hur många gånger en dikt eller författare lästs i Dagens dikt är en utsaga om antal förekomster i undersökningsmaterialet. Med att en dikt eller författare introducerats ett visst år menas den tidigaste förekomsten efter 1954. Diktcitaten har om möjligt hämtats från de fem Dagens diktantologier som utgivits genom åren. De har inte kontrollerats mot bevarade inspelningar.⁶

För att komma åt hur programmet producerats, producenter-
nas intentioner, lyssnarnas reaktioner samt programmets ställning
som en del i radions litterära programutbud har jag gått igenom
tidnings- och tidskriftsartiklar, verksamhetsberättelser, program-
tablåer och programplaner från undersökningsperioden, samt
handlingar från Redaktionen för litteratur och konst (LOK) och
den senare Kulturredaktionen. Förkortningar i noterna anger
placering i Sveriges Radios dokumentarkiv.

Eftersom Dagens dikts repertoar aldrig har varit fixerad kan
varje utsändningsperiod förväntas uppvisa en unik följd och en
delvis ny uppsättning av dikter. Jag har undersökt när återbruket av
dikter varit som störst och när förnyelsen av repertoaren varit som
mest intensiv, när undersökningsperiodens återkommande dikter
introducerats och när de försvunnit ur programmet. Jag har också
undersökt hur programmet knutit an till årstid, kalender och
kyrkoår under olika perioder. Årstidskonventionen – att utsända
en text så att dess årstid synkroniseras med utsändningens –
tillämpades länge i en viss typ av uppbyggande uppläsningsspro-
gram i radio. Till de mer långlivade hörde Vardagsmorgon och
Reflexioner i tidig morgon, vars målskrivningar och principer för
texturval kom Dagens dikts nära. Dessa program beskrivs i kort-
het.

På grund av undersökningsperiodens längd, materialets om-
fattning och mina egna bristande kunskaper om klassisk musik har
jag valt att uteslutande arbeta med skrivet material. En stor del av
undersökningsperiodens uppläsningar finns bevarade som inspel-
ningar. När jag jämfört inspelningar av några dikter, som följt
programmet genom åren, har jag noterat att uppläsningss-
tilen förändrats. Analyser av inspelat material kräver dock tid, utrymme
och en omfattande begreppsapparat för att bli något mer än en
hopning av föga precisa adjektiv.⁷ Dagens dikt har framförts av
skickliga skådespelare och musikstycket efter dikten har varit en
del av programmet. Att jag inte uppmärksammar dessa faktorer
kompenseras förhoppningsvis av att den lyriska repertoaren och
den tidsmässiga kontextualiseringen av dikterna, knytandet av

dem till bestämda tidpunkter, ägnas större uppmärksamhet.

Jag går inte in på om Dagens dikts lyriska repertoar varit mer eller mindre »oral« i stilistiskt avseende.⁸ Urvalskriterierna har byggt på en gränstragning mot den primärt muntliga lyriken och mot dikter som varit förknippade med sång. Att man finner »orala« drag i tryckta dikter är inte förvånande. Som Trond Berg Eriksen påpekat är många av de estetiska uttryckssätten rester av funktionella effekter och strategier.⁹ Jag undviker också begreppet »sekundär talspråkighet«, som förutsätter att tanke- och uttrycksformer präglas av ett nytt eller för epoken utmärkande medium.¹⁰ Uppläsningar har existerat årtusenden före etermediernas och den »sekundära talspråkighetens« tid, och det mediedeterministiska evolutionära schemat (talspråkighet, skriftlighet, sekundär talspråkighet) tenderar att skymma den kontinuitet mellan Dagens dikt och äldre uppläsningstraditioner som jag velat betona. Jag har intresserat mig för momentet av omtolkning i växelspelet mellan uppläsningen och det tryckta ordet.¹¹ Jag går in på Dagens dikts omfunktionering av, men också dess trohet mot, de tryckta texterna och analyserar kortfattat de förhållningssätt till dikten som kommer till uttryck i uttalanden av Dagens dikts producenter och i några av programmets grundläggande konventioner.

Om presentationen

Det första kapitlet, som utgår från tidigare studier, behandlar den enkanaliga epokens Dagens dikt. I det andra kapitlet analyseras hur Pontus Bohman, som var Dagens dikts producent fram till 1965, såg på lyrikuppläsning i radio. Sedan granskas två grundläggande konventioner för val av uppläsare. Programmet Nattövning och konkretisternas experimentella diktframföranden får fungera som en kontrast. I det tredje kapitlet beskrivs Dagens dikts lyriska repertoar 1955–69, med tonvikt på det årstidsbundna material som då dominerade. Kapitlet betraktar årstidskonventionen i ljuset av ambitionerna att med Dagens dikt skapa något av en profan andakt. Här görs jämförelser med några äldre andaktsformer.

Analysen av Dagens dikts årstidsbundna material, som jag låtit följa årscykeln, uppmärksammar enstaka utsändningar som förekommit efter 1960-talet. Vad som där sägs är delvis giltigt också för senare decenniers Dagens dikt. Det fjärde kapitlet ger en kort beskrivning av programmen Helgmålsringning, Vardagsmorgon och Reflexioner i tidig morgon. De följande kapitlen inriktas på att beskriva hur Dagens dikt förändrades efter 1960-talets slut. I kapitlet om 1970-talets Dagens dikt fokuseras utsändningarnas samtidskommenterande funktion, med blickar mot 1950-, 1960- och 1980-talets samtidskommentarer. Kapitlet berör också de litterära lyssnarkontaktprogram som kom att spela en viktig roll under 1960- och 1970-talet. Kapitlet om 1980-talets Dagens dikt är kortare än de föregående, vilket beror på att repertoaren vid denna tid var så bred och heterogen att det är mindre befogat att lyfta fram enskilda dikter eller utsändningar. Framställningen inriktas i stället på övergripande tendenser. I en tabellbilaga ges statistik över Dagens dikts repertoar och författarkanon 1955–89.

Dagens dikt 1937–54

DAGENS DIKT UTSÄNDES första gången den 1 februari 1937 då skådespelaren Gabriel Alw hördes framföra Esaias Tegnér's »Det Eviga«. Programmet var en skapelse av Pontus Bohman, som samma år utsetts till chef för uppläsningssektionen inom radions teateravdelning. Idén och rubriken fick han från ett program som sändes i dansk radio mellan oktober 1936 och juni 1937.¹ Bohman ville med Dagens dikt åstadkomma något som liknade en »profan andaktsstund mitt på dagen, en stund för eftertanke och besinning mitt i en jäktad vardag«. ² Det direktsända Tolvslaget från Stockholms stadshus skulle försätta lyssnaren i rätt stämning. Länge sändes vid denna tid också klockspelet »Örjanslåten«, och sedan kom dikten: »naken, utan titel och författarnamn, så att en lyssnare, i bästa fall, skulle kunna känna dikten som sin egen och inte bara höra den som ett prov på en annans skrivförmåga och uttrycks-kraft«. ³ Dikten, som var inspelad i förväg, skulle därigenom kunna »kasta ljus in i en lyssnares tillfälliga livssituation, *eller* ge ett tema, ett allmänmänskligt idétema eller tanketema, som det kunde vara värt att fundera över en stund, *eller* erinra om värden, glömda dolda värden, som en lyssnare kunde ha inom räckhåll«. ⁴ Efter uppläsningen följde ett musikstycke som knöt an till diktens ton och känsloläge för att om möjligt fördjupa upplevelsen.

Dagens dikts repertoar var övervägande svensk. Den »traditionalistiska« versformen var enligt Hed-Fellenius vanligast.⁵ Före Dagens dikts tillkomst hade radions lyrikutbud dominerats av svenska poeter med lyrisk debut före 1910, med nittitalisterna Fröding, Karlfeldt och Heidenstam bland de fyra mest lästa förfat-

tarna.⁶ Karlfeldt och Heidenstam kom också att läsas flitigt i den enkanaliga tidens Dagens dikt. Överhuvudtaget fick det litterära nittitalet en stark ställning i radions uppläsningssyftsamhet. Albert Engström var under mellankrigstiden radions flitigast utnyttjade författare.⁷ I Radioföljetongen blev Selma Lagerlöfs böcker de mest använda.⁸

Kritiken mot uppläsarna och anpassningen till radiomediet

Dagens dikt startade alltså som förmedlare av en svensk lyrisk tradition och syftet var uppbyggelse. Inom kort fick programmet mer, och framför allt mer kritisk, uppmärksamhet än önskat: Vid slutet av 1938 efterlystes i dagspressen ett mindre teatraliskt tonfall och en större naturlighet i skådespelarnas sätt att framföra dikterna. Dåvarande radiochefen Carl Anders Dymling instämde i kritiken och hävdade att man arbetade hårt på repetitionerna för att putsa bort skådespelarnas bundenhet vid »en viss teaterkonvention«.⁹ Radiochefens inlägg fick uppläsarna att förenas i en protestaktion. Märta Ekström, Ivar Kåge, Anna Lindahl, Georg Rydeberg, Gunnar Sjöberg, Olof Widgren och Gunn Wållgren avsåg vidare medverka i Dagens dikt. Dymling tvingades att göra offentlig avbön och medge att han fallit ur rollen. Konflikten bestod till slutet av 1939. Vid årsskiftet 1941/42 restes åter kritik mot »överdriven uttrycksfullhet« i radions lyrikuppläsningar.¹⁰ 1943 riktade ledarskribenten i *Upsala Nya Tidning* kritik mot Dagens dikt och på annan plats i tidningen hävdades, att när man läser reflexionslyrik, förnumstig vardagsvisdom och uppbyggelsedikter med »djupt tragiska tonfall, blir resultatet onekligen 'dagens suck'«.¹¹

När Pontus Bohman 1949 kom med sitt inlägg i frågan, hävdade han att lyrikuppläsaren i radio skulle »neddimensionera sitt tal till rumsformat«, lägga av sin skådespelarroll och i stället »helt vara sig själv«.¹² Detta innebar att uppläsarna fick närma sig den »diskreta« uppläsningssstil som ibland kallades »amatörläsning«.¹³ Det var inte bara i radions lyrikuppläsningar man tvingades ompröva det

stora rummets tonfall så som det utvecklats från teaterscener, predikstolar, talarstolar och katedrar. I de instruktioner för medverkande vid Svenska kyrkans radiogudstjänster som färdigställdes 1946 bannlystes den »utdragna eller darriga« predikotonen liksom den »svulstiga och oratoriskt högstämnda formen«. ¹⁴ Radiopredikan beskrevs där som ett »andligt samtal i enrum eller i en trängre krets«. Medverkan i radio ställde krav på framställningens »äkthet i tal och ton«, betonade Bo Willners 1949, i *Tjugofem år med Sveriges Radio*, och talarna fick utveckla knep för att skapa kontakt med och »känna sig hemma« hos lyssnaren. ¹⁵ Erik Hjalmar Linder påpekade i samma bok att programmet måste anpassas efter den lokal där det skall avlyssnas, vanligen vardagsrummet: Detta »pekar i praktiken i riktning mot det intima. Själva högtidligheten, själva högstämmdheten, måste i radion passera genom ett filter av enkelhet, omedelbarhet, otvungen ton.« ¹⁶ Efterkrigstidens uttalanden tyder på att man då strävade efter att ersätta ett hierarkiskt förhållningssätt till auditoriet med ett horisontalt. Med tiden kom också idén om ett sammanhållet auditorium att ersättas av idén om den enskilde lyssnaren.

Hjalmar Gullbergs inledningsdikt till 1943 års Dagens diktantologi fångar de initiala svårigheter som Dagens dikt ställdes inför. Lyrikuppläsningen träder där in i det lilla rummet, men den kommer från ovan och den bär med sig det stora rummets högstämmda retorik och auktoritetsskapande insignier, vilket skapar en lätt generad stämning: »O lyssnare, med dig har sånggudinnan / stämt möte mitt på dagen klockan tolv. / Du var generad först – och så var kvinnan; / hon rörde sig som främling på ditt golv. / Nu kommer hon som en av dina egna. / Hon dröjer aldrig länge vid ditt bord. / Hon säger vad du tänkt i det förtegnat / men inte kunnat kläda själv i ord.« ¹⁷

Dagens dikt under krigsåren
»Väl formar den starke med svärdet sin värld«

Krigshändelserna fick stor inverkan på radions litterära verksamhet.¹⁸ Pontus Bohman hävdade att Dagens dikt var »praktiskt taget den enda punkt i radioprogrammet, som kunde ge ett mera känslomässigt uttryck för de reaktioner, som nyheterna utifrån framkallade. Ibland hade vi t.o.m. möjlighet att ge ett slags lyrisk kommentar till skeendet. Vid sådana tillfällen hände det att dikten lästes direkt utan föregående inspelning.«¹⁹ Dagen då mordet på den antinazistiske danske författaren Kaj Munk blev känt lästes »Fredlös dömdes han av människor« ur Pär Lagerkvists diktsamling *Genius*. Man höll sig också med ett lager av äldre inspelningar som vid behov kunde sättas in. Vid finska vinterkrigets utbrott den 30 november 1939 och vid ockupationen av Norge och Danmark den 9 april 1940 fick lyssnarna höra Tegnér's »Det eviga«, som hävdar att sanningen, rätten och skönheten är eviga värden som överlever våldet och dess verkningar. Tegnér's dikt lästes sedan varje år den 9 april under återstoden av kriget.

Beredskapsdiktningen, som var traditionell till formen och som framhöll det svenska arvet, fick en stark ställning i Dagens dikt, där många utsändningar knöt an till det pågående kriget och uppmanade till andlig och fysisk beredskap.²⁰ I dikter som Pär Lagerkvists »Fosterlandet«, Anders Österlings »Där Midgårdsormen ...«, Karl Ragnar Gierows »Vissheten«, Gunnar Mascoll Silfverstolpes »Hemland« och finlandssvensken Ole Torvalds »Ointagligt land« fick lyssnarna höra att fosterlandet, rättens och frihetens land, i kärlek återkrävde det blod det givit oss, att vårt släkte måste återgå till gamla traditioner och glömda lagar samt att de gränser som våldet upprättar inte kan påverka det land där själen står vakt.²¹ Som beredskapsdikter fungerade också äldre texter som Runebergs »Bevara, Gud, vårt fosterland«, Biskop Thomas »Frihet är det bästa ting« och Topelius dikter »Bön i nödtid« och »Ett Lützen-minne« (läst 7 gånger före 1946). Sådana utsändningar underströk ytterligare den gemensamma traditionen, förde tankarna till tidsläget

och gjorde det möjligt att dra paralleller till Sveriges – och Finlands – öden under tidigare sekler. Anspelningar på kriget gjordes också med utländska dikter – som Hermann Hesses »Fjärde krigsåret« och Thomas Hardys »I den stora ofredens tid« – och i programmets årstidsbundna utsändningar. En höstdikt av Einar Malm avslutades med orden »Vi leva fria än – i eget land« och i Valborgsmässöaftnarnas utsändningar av Wivallius »Klagovisa över denna och torra och kalla vår« hördes stroferna med raderna: »Still vreden, giv freden, / Gud statt oss bi / som bäst fienden kan stöta! // Tu råder om krig, tu råder om allt, [...] Hjälp oss till fot och till häste!«²²

Efter krigets slut hade beredskapsdiktningen spelat ut sin roll och försvann därför ur programmet. Detta ledde till att författare som Österling, Lagerkvist, Gierow och Gullberg minskade starkt. Även finlandssvenska författare av beredskapslyrik, som Bertel Gripenberg och Emil Zilliacus, visade en anmärkningsvärd nedgång.²³ Tegnér försvann helt ur programmet för en lång tid framöver. Några av de dikter som Bohman använt som lyriska kom-

I Dagens dikt lästa författargenerationer 1937–1954.

Efter Solveig Lundgren, »Tabell 9«, s. 72, med mina ändringar.²⁴

	1937–1945	1946–1954
A. Svenskspråkiga författare		
Klassiker (författare till dikter tillkomna före 1880-talet)		
	7,2 %	3,9 %
Åttitalister	1,9 %	1,5 %
Nittitalister	9,3 %	7,1 %
Sekelskiftesdiktare	10,4 %	6,4 %
Övriga förf. med lyrisk debut före 1911	7,9 %	6,0 %
Författare med lyrisk debut 1911–1920	22,0 %	17,5 %
Författare med lyrisk debut 1921–1930	18,7 %	22,6 %
Författare med lyrisk debut 1931–1940	14,6 %	17,3 %
Författare med lyrisk debut 1941–1945	2,0 %	5,9 %
B. Utländska författare i översättning		
	5,6 %	3,2 %

Karin Boye	192
Pär Lagerkvist	192
Hjalmar Gullberg	181
Anders Österling	169
Verner von Heidenstam	154
Vilhelm Ekelund	134
Erik Axel Karlfeldt	133
Gunnar Mascoll Silfverstolpe	119
Gunnar Ekelöf	117
Erik Blomberg	109
Harry Martinson	108

---

mentarer vid hotfulla skeden av kriget, som Erik Blombergs »Var inte rädd för mörkret« och Pär Lagerkvists »Att livets varma källor inte glömma« (läst 10 gånger 1937–45), fick en delvis ny funktion efter kriget, som årstidsdikter knutna till den mörka vintern.

*»Dagens dikt-paradigmet«
och programmets utveckling 1937–54*

Enligt Solveig Lundgren var de dikter som fram till 1954 lästes i programmet mestadels av meditativ eller uppbygglig karaktär eller naturlyrik, som var knuten till årstiderna.²⁵ Utmärkande var dikternas direkta tilltal, distinkta och konkreta bildspråk och deras anaforiska uppbyggnad, något som underlättade lyssnarens tillägnelse. Typiskt var också dikternas tröstande, hoppgivande funktion samt deras konkretion och vardaglighet. En dagens dikt var ofta inspirerad av naturen och ledde via en årstidsrelaterad naturbild över i existentiella frågor, menar Lundgren. På flera punkter svarar karakteristiken mot det som enligt Walter J. Ong utmärker primärt talspråklig kommunikation: additiv uppbyggnad, närhet till den mänskliga livsvärlden, konkretion och situationsbunden-

het snarare än abstraktion.²⁶ Långa, erotiskt utmanande eller humoristiska dikter, samt sådana som vanligtvis framförts som visor eller sånger eller hade ett utpräglat socialt eller politiskt budskap, föll utanför »Dagens dikt-paradigmet«.²⁷ Lundgren meddelar också att många dikter »ritualiserades« genom att regelbundet utsändas vid vissa högtider eller årstider.

De poeter som lästes oftast var sådana som debuterat som lyriker 1911–40, samt sekelskiftesdiktare och nittitalister. Arbetardiktare och s.k. borgerliga intimister var vanligt förekommande. Så gott som alla författare med lyrisk debut före 1911 lästes mer sällan under efterkrigstiden. Lundgren menar att de »traditionalistiska« inslagen då blev allt mer sällsynta, att diktmaterialen »föryngrades« och att lyrik med »högstämmd idealitet och/eller rofylld idyll« successivt reducerades till förmån för »tidsengagerad och modernistisk inriktad dikt«.²⁸

Kommentar till tidigare studiers bild av Dagens dikt 1937–54

Efterkrigsperiodens minskning av de klassiska diktarna kan förklaras med att radion under krigsåren starkt betonat den svenska traditionen. Om en »föryngring« av diktmaterialen, i betydelsen en ökande andel lyrik skriven av nyss debuterade poeter, verkligen skedde efter kriget är oklart.²⁹ Lundgrens beskrivning av Dagens dikts utveckling bör förtydligas och kompletteras på några punkter. Sammantaget tyder tidigare studiers uppgifter om dikter som förekommit i programmet, statistiken över uppläsningar av enskilda författare 1937–54, stickprov i kortregistret samt urvalet i 1943 års Dagens dikt-antologi på att den mest påfallande förändringen av repertoaren bestod i att beredskapsdikterna försvann ur programmet. Krigsårens Dagens dikt knöt an till tidshändelserna, gav direkta kommentarer till det internationella maktspelet och uppmanade sina lyssnare till ståndaktighet, enighet och trohet mot nationen. Programmet var traditionalistiskt och samtidsengagerat. Antalet utsändningar som refererade till aktuella händelser,

bortsett från årstid och kalendariska händelser, tycks ha minskat starkt efter kriget då programmet fick ett mer personligt ärende. Omfunktioneringen av dikter, som redan tillhörde programmets repertoar, var en del i denna förändring. När freden kom, skriver Bohman, »försvann det bindemedel på gott och ont, som tidigare förenat individer av de mest skilda slag i en solidarisk gemenskap«, och därmed kunde åter »de individuella problemen, bekymren och glädjeämnena [...] tränga sig i förgrunden«.³⁰

Antagandet om en ökande andel tidsengagerad dikt efter kriget bygger på en missvisande dikotomi mellan traditionalism och tidsengagemang och kan möjligen ha sin giltighet ur ett strikt stilhistoriskt perspektiv. Vidare får iakttagelserna att Bohman ofta valde naturdikter med årstidsanknytning, att dessa via årstidsrelaterade naturbilder ledde över i existentiella frågor och att de återkom regelbundet, inga konsekvenser för Lundgrens sätt att analysera dikter eller uppläsningar. Senare kapitel tar fasta på hur utsändningarna knutit an till årstid och till händelser i samtiden.

Ett framförande troget det tryckta ordet

Regeln om publicering i bokform

Sedan Dagens dikts tillkomst har dess lyriska repertoar varit begränsad till vad som redan publicerats i bokform på något allmänt förlag. Avannonsen har informerat om författarens namn och bokens titel. »En Dagens dikt-lyssnare i dag är en lyrikboks-lånare i morgon och en lyrikboksköpare i övermorgon«, skriver Kerstin Berggren trosvisst i en recension av 1966 års Dagens dikt-antologi.¹ Radions lyrikuppläsningar har kunnat stimulera till läsning och fungera som ett sätt att popularisera en skönlitterär genre.² Som Bengt Emil Johnson påpekat är radion ett »mass-medium, också för något så förment 'exklusivt' som poesi.«³ Dikten har i utsändningarna haft en ställning mellan talat ord och tryckt text. Producenterna var medvetna om detta och framhävde gärna radions möjligheter att gynna den tryckta litteraturen. Längst gick Göran Sommardal i en intervju från 1979. Han säger där att det kanske är »dom bästa programmen man stänger av. Man har kanske blivit inspirerad att läsa, mediet får inte bli något självändamål.«⁴

Dagens dikt har alltså byggt på, och i viss mån reproducerat, tryckta texter. Manuskriptet har där stått i förgrunden på ett annat sätt än i exempelvis radioföredragen eller de tidiga pseudospontana debatter som i själva verket följde skrivna förlagor. De speciella krav som ställts på diktuppläsningarnas texttrogenhet bör ses mot denna bakgrund, men de hör också samman med den förändring som Dagens dikt genomgick efter kriget. Skapandet av samhörig-

het och anknytningen till samtidens händelser tonades då ned medan inriktningen mot den enskilde lyssnarens inre och mot tidlösa problem blev mer framträdande.

Bohman om lyrikuppläsning i radio – att förmedla diktens röst

I 1949 års jubileumsskrift framför Pontus Bohman några funderingar om konsten att läsa lyrik i radio. Han går in på hur uppläsningar kan göras trogna de tryckta dikterna och förväntningarna hos de lyssnare som är vana att möta dem som läsare. Lyriken bygger på fina nyanser som har lättare att nå fram vid enskild läsning än vid lyssning, menar Bohman: Den kan som sådan vara gjord av »så sprött, flyktigt och ömtåligt stoff att den knappt tål materialisering med hjälp av röst och tal«. ⁵ I en enkät från 1948 hade Bohman skrivit om den »omedelbara kontakt« med dikten som en välorienterad lyrikälskare »tack vare sin högt uppdrivna läskunnighet kan få via ögat«. ⁶ Bohman beskriver det tryckta ordet, papperet och trycksvärtan, som ett »indifferent medium« som inte på något sätt »färgar av sig på dikten«. ⁷ Den tryckta dikten påstås ha ett eget tonfall som kan avlyssnas, och en mer omedelbar kontakt än någon uppläsare kan åstadkomma sägs den »lyhörde« lyrikläsaren få då han i sin ensamhet »nynnar en dikt från bladet«. ⁸ Formuleringen tydliggör sambandet mellan den tryckta diktens autonoma karaktär och mottagarens tolkningsprivilegium, som Bohman vill bevara i uppläsningen.

Bohman anser att författaren själv inte alltid är bäst ägnad att läsa sin dikt så som den »bör gestaltas«, eftersom han kan sakna den uttryckskraft och de tekniska förutsättningar som är nödvändiga. Äger han dem är han dock utan konkurrens. ⁹ Det »affektionsvärde« som ligger i en uppläsning där författaren framför sina egna ord slits snart ut och om författaren inte förmår tillföra uppläsningen mer än så, bör uppgiften överlåtas åt en kunnig recitator.

Uppläsaren bör enligt Bohman undvika dramatiskt inlevande tolkningar: »Hur subjektiva lyrikens källor än kan vara, har dock

den slutgiltiga dikten en så objektiv karaktär att man inte kan tränga in i den som i en roll utan att den sprängs sönder och förlorar sin mening.« Dikten skall kunna ta form hos lyssnaren och uppläsaren bör vara »ytterst försiktig med att 'tolka' diktens idéinnehåll, dess tankar, känslor och bilder« och akta sig så att den egna grundtonen inte skär sig mot diktens. Uppläsaren skall inte dramatisera utan »blint lita på det nakna ordets verkningskraft« och »spegla det andliga innehållet i dikten«. ¹⁰ Uppläsare tenderar ibland att göra dikter till »intima monologer«, skriver Bohman, och att »måla de skiftande stämningarna i dikten med motsvarande skiftningar i röstfärgen och förse den med en fortlöpande och följsam känslökomentar. Sådant är riskabelt, hur skickligt det än görs. Nu finns det visserligen dikter, som har ren monologkaraktär, där en dramatisk framställningsform inte bara är möjlig utan nödvändig för att dikten ska komma till sin rätt. Men de tillhör undantagen.« ¹¹

Tron på det nakna ordets verkningskraft och oviljan mot känslökomentarer och dramatisering går igen hos senare Dagens dikt-producenter. Av LOK:s korrespondens, till uppläsare som sänt in exempel på sin förmåga att framföra lyrik, framgår att man efterlyst uppläsningar som bär fram diktens »lyriska och tanke-mässiga innehåll« och att man velat undvika »dramatisering« som gör att uppläsaren »ställer sig i vägen för dikten«. Spår av dialekt nämns som ett minus. ¹² Viktigt är också att uppläsaren betonar »de väsentliga orden«. ¹³ I en intervju från 1977 säger Ingrid Arvidsson att man vill undvika skådespeleri i uppläsningarna och att man »försöker ge lyssnaren den nakna dikten för att hon skall uppleva den som 'sin egen'«. ¹⁴

Bohman och senare producenter tycks ha strävat efter att bevara diktens karaktär av ett yttrande frigjort från sin avsändare; detta av trohet mot den tryckta dikten och för att bevara mottagarens tolkningsprivilegium och dennes möjlighet att göra diktens ord till sina egna. ¹⁵ »Vi vill höra dikten läsas så, att dess ord får tala för sig själva, och så att det blir vår sak att avgöra vad det är orden säger. Recitatörens uppgift är att läsa så att vi glömmet att det inte är vi

själva som läser dikten«, hävdar Sven Lindner i en artikel 1956.¹⁶ Konventionen att nämna uppläsare, titel och författare först efter musikstyckets slut var avsedd att underlätta en sådan tillägnelse. Att tränga in i dikten »som i en roll« innebär att uppläsaren försöker tolka karaktär, känsloläge eller intentioner hos den som står bakom orden, vad Bohman 1956, i en enkät om recitation och diktförståelse, kallar den »subjektivt dramatiska stilen«. I stället skulle objektivitet, allmänmänsklighet, eftersträvas.¹⁷ Dikten skulle presenteras som »ingens«, den »nakna dikt« som Ingrid Arvidsson talar om. Dagens dikts producenter anslöt sig därmed till ett i grunden skriftkonservativt uppläsningssideal.¹⁸ En av de mer drastiska formuleringarna fick detta synsätt 1938 i en artikel om uppläsning i radio som kan vara värd att citera. Kritikern Georg Svensson hävdar där att uppläsaren skall förmedla »de nakna orden« utan »större löpningar på den emotionella skalan. Då stör han läsaren [sic] i dennes koncentration och tränger sig mellan författaren och dennes publik: Jag kan inte uttrycka saken bättre än att den idealiske uppläsaren [...] bör känna sig som en god boktryckare när han sätter och trycker en bok.«¹⁹

Den enstämmiga uppläsningen

Vid transkribering av muntlig dikt påverkas resultatet av ens föreställningar om textens natur, skriver Ruth Finnegan. Hon varnar för föreställningen om »a 'correct' super-existent text [...] of which the spoken words are merely a secondary reflection« liksom för modellen med en enradig text, som i en tryckt bok: »Here *One* voice speaks at the time.«²⁰ Genom att Dagens dikts producenter aldrig anlidade mer än en uppläsare i en utsändning bevarades den enskilda läsningens enstämmighet och något av den enhetlighet och linearitet som dikten haft i tryckt form. Anna Rydstedts »Har du sett en vingklippt fågel« är uppbyggd som en serie av frågor och svar: »Vem har klippt den fågelns vingar? / Den skicklige kirurgen med kniv, pincett och sax / har klippt den fågelns vingar.«²¹ När en enda uppläsare framförde

Rydstedts dikt blev den en monolog, ett jagets (retoriska) samtal med sig självt. Inte heller för dikter uppbyggda som växelsånger anlätades mer än en uppläsare. Exempelvis framfördes Bo Bergmans »Trettondagsafton« av en enda uppläsare, som inte varierade rösten för att framställa dialogen mellan diktens tre sjungande män och dess »irrande man«. ²² Körlyrik framfördes som sololyrik i Dagens dikt.

När dialoger gestaltades med en röst, i stället för två eller flera, blev resultatet att de framstod som inre dialoger, det vill säga monologer i strikt mening. Det inre samtalet blir också en bild för dikten – och för Dagens dikt – i Gunnar Ekelöfs inledningord till 1957 års Dagens dikt-antologi: »Den inre rösten, / den som kommer naturligt [...] som från dig själv till dig själv.« ²³ Ekelöf anslöt sig till vad jag ovan kallat en skriftkonserverativ syn på uppläsningen, han ansåg att en »uppläsare ska läsa så, att folk känner att de själva läser dikten innantill«. ²⁴ Ekelöfs »inre röst« kommer nära T. S. Eliots beskrivning av den poesins »första röst« som poeten använder när han talar till sig själv – eller till ingen alls. ²⁵ »It is an interior meditation, or it is a voice out of the air, regardless of any possible speaker or hearer. For the last hundred years it has been this conception that is at the heart of our feeling about poetry«, kommenterar Graham Hough. ²⁶

Producenterna använde alltså aldrig mer än en uppläsare i en utsändning och försökte länge undvika att dikten framfördes som ett yttrande förankrat i en geografisk-dialektal eller social position. ²⁷ Den upplästa dikten skulle kunna uppfattas som sprungen ur lyssnaren själv. Idealet var det inre samtalet och den enskilda läsningens »nynnande från bladet«. En stor del av Dagens dikts texturval utgjordes också av texter med ett tydligt »jag« eller »vi«, sololyriska dikter, centrallyrik, böner och dikter i form av öppna frågor.

Michail Bachtin är en av de teoretiker som hävdar att poesin utmärks just av ett språk fritt från flerstämmighet och dialogisering: »The poet is a poet insofar as he accepts the idea of a unitary and singular language and a unitary monologically sealed-off

Dov, olycksbådande röst i svensk radio klockan 12,01:
»Jag diktar för ingen...»

Om »poesins första röst«, då diktaren talar till sig själv eller till ingen alls, skriver T. S. Eliot. Här har den fångats av Torvald Gahlins penna.

utterance. These ideas are immanent in the poetic genres with which he works.«²⁸ Enligt Bachtin bygger poesin på symboler eller troper vilkas mångtydighet »presupposes the unity of a voice with which it is identical, and it presupposes that such a voice is completely alone with its own discourse«. ²⁹ Dagens dikts produ-

center tycks ha haft en liknande uppfattning. Ingenting tyder på att man tänkte sig möjligheten att förmedla flerstämmiga lyrikuppläsningar.

Uppläsarens kön och författarens

Att uppläsningarna gjordes enstämmiga innebar att dikterna antingen gavs en mans eller en kvinnas röst. Under 1950- och 1960-talet var det ytterst sällsynt att män framförde kvinnors dikter. En kontroll av sex års utsändningar 1955–65 visar en sådan uppläsning. Något vanligare var det att kvinnor läste dikter skrivna av män; den lägsta årsnoteringen var 15 gånger och den högsta 37 gånger. Ingen förändring skedde under den senare delen av 1960-talet. Under 1970-talet blev det vanligare med könsöverskridande uppläsningar; mellan 59 och 102 gånger per år läste då kvinnor dikter skrivna av män och upp till 6 gånger per år läste män dikter skrivna av kvinnor. Dessa nivåer stod sig sedan under 1980-talet.³⁰

Den ökade andelen könsöverskridande uppläsningar under 1970-talet hör samman med att andelen lyrik skriven av kvinnliga poeter då nådde en bottennivå i Dagens dikt. 1972 framfördes mäns dikter av kvinnor i en tredjedel av utsändningarna: andelen lyrik skriven av kvinnliga poeter var rekordlåga 10 procent det året. Förmodligen lät producenterna kvinnor framföra manliga poeters dikter för att erbjuda variation. Att det genom hela undersökningsperioden varit mer sällsynt att män läst kvinnors dikter än vice versa skall alltså ses mot att kvinnors dikter genomgående utgjort en minoritet i Dagens dikt.³¹ Sammanfattningsvis var diktens röst starkt bunden till författarens kön under 1950- och 1960-talet. Rösten i kvinnliga författares dikter framställdes då genomgående, och betraktades förmodligen också, som könsbunden.³² Bandet mellan författarens och uppläsarens kön försvagades vid ingången till 1970-talet.

Bohmans ord att författaren, om denne äger de rätta förutsättningarna, är mest lämpad att läsa sin egen dikt, kan tolkas i strid med mitt antagande om producentens ambitioner att i uppläs-

ningen bevara något av den tryckta diktens autonomi gentemot sin avsändare. Men man kan också förstå Bohman så att inte heller författarens röst eller person får träda i förgrunden. Så framhöll Georg Svensson med gillande, i sin redan citerade artikel om uppläsning i radio, att författare vanligen läser med en helt annan »anonymitet« än när skådespelare för ordet.³³ När det gäller förhållandet mellan uppläsarnas och författarnas kön drar jag slutsatsen att Bohman undvek könsöverskridande läsningar därför att skillnaden mellan diktens, uppläsarens, författarens och lyssnarens subjekt där kunde komma i förgrunden på ett oönskat sätt. Några av 1970- och 1980-talets producenter lade mindre vikt vid detta. I en tidningsintervju från 1987 säger sig en lyssnare bli »alldeles knottrig när en tjej läser en dikt som är en uppenbar killdikt».³⁴ Ibland tycks producenterna velat problematisera frågan om dikt-röstens kön. Undersökningsperiodens enda dikt av Margareta Malm framfördes 1984 av Torsten Wahlund. Bakom den kvinnliga författarpseudonymen döljer sig poeten Bertil Pettersson. »Varför inte vara lite djärv och välja 'fel' skådespelare«, föreslår Svante Weyler 1989 i ett möte om Radioföljetongen.³⁵ Som »djärvt« och avsett att kasta ett nytt ljus på texten framstår valet av uppläsare till Shakespeares 144:e sonett, vars diktjag vacklar mellan kärleken till en mörk kvinna och en ljus man. Den framfördes 1985 av Anita Wall.

Nattövning, post-Gutenbergsk dikt och flerstämmig uppläsning

Dagens dikt var ett forum för musikens och lyrikens lugna huvudfårar. Dikt och musik hölls där åtskilda, musiken skulle följa efter dikten och uppläsningen tilläts inte övergå i sång. Nattövning, som började sändas 1947, blev det litterära och musikaliska avantgardets scen i radion.³⁶ I Nattövning utforskades och överskreds gränserna mellan litteratur och tonkonst. Sättet att framföra lyrik historiserades redan i det första programmet, där ett »tidstroget« framförande ställdes mot ett »tidsenligt«. I 1940-talets Nattövning-

ar utsändes också upptagningar av muntligt traderade texter och exempel på hur olika kompositörer kunde tonsätta en modernistisk dikt.³⁷

Frågan om diktens relation till musiken kom att ägnas stort intresse vid 1940-talets slut, i tidskrifter som *Prisma* och *Poesi*. Diskussionerna gällde bland annat möjligheten att komponera texter enligt musikens mönster och skapa en diktens motsvarighet till musikens flerstämmighet. I en artikel om Erik Lindegrens försök i den vägen hävdar Ulf Lindberg att litteraturen till sitt väsen är »lineär; den saknar motsvarighet till musikens utveckling av flera samtidiga stämmor [...] vid ordets tryckning reser kravet på typografisk återgivning av simultanitet svårigheter, som hittills ingen kunnat råda någon tillfredsställande bot på«. ³⁸ Liksom Lindberg tenderade författarna under 1940-talet att se dikten som en primärt skriftlig genre och bortse från möjligheten att realisera flerstämmigheten i en muntlig dikt eller ett flerstämmigt muntligt framförande. Huvudrörelsen inom den svenska poesin strävade under 1940-talet bort från deklamationen och det sångbara, skriver Staffan Björck: »Den blev i högre grad än någonsin en konst för den tysta, eftertänksamma läsningen.« ³⁹ Ordet blir aldrig en ton och tonen aldrig ett ord, menade Elsa Grave i en av det sena 1940-talets enkäter om dikt och musik: »Jag inbillar mig att begreppen tänka och lyssna först måste bli identiska med varandra för att en identifikation mellan musik och lyrik skall kunna komma till stånd.« ⁴⁰

Radion erbjöd goda möjligheter att överbrygga denna klyfta mellan dikt och ton, och de tidiga Nattövningarnas intresse för muntlig tradition och modernistisk interartialitet framstår som ett systematiskt utstakande av en tradition för en radioegen ord- och tonkonst. Under senare delen av 1950-talet och under 1960-talet kom den konkreta musiken (Pierre Henry, Pierre Schaeffer m.fl.) och diktningen att sätta sin prägel på programmet. Carl Fredrik Reuterswärd var en av de författare som lämnade flest bidrag. I en direktsänd uppläsning från Moderna Museet, i Nattövning den 27 november 1958, demonstrerade han en ny form av

partitur. Reuterswärd beskriver händelsen i sina memoarer: »det var diktuppläsning. Ganska formellt. Så kom jag med en stor uppstoppad räva! Läste vad räven tänkte!«⁴¹ I Nattövning den 14 januari 1963 var temat »ny röstkonst i litteratur och musik« och kvällens längsta inslag var Öyvind Fahlströms ljuddikt »Fåglar i Sverige«, utformad i samarbete med studioteknikern Erik Winlöf.⁴² Här hördes poesins näktergalssång inte som cerebral metaforik, utan som ljudmontage och »fåglo«, ett språk som byggde på transkriptioner av fågellåten. Till inslagen i Nattövning den 2 juli 1964 hörde en »Diamonolog« av Evan Storm, framförd av Allan Edwall, och Bengt Emil Johnsons »En-mans gubbdrunkenhet i radio«.⁴³ Hur en diamonolog kan te sig på trycksidan ser man i Sonja Åkessons *Jag bor i Sverige* (1966). Åkessons »Diamonologsamtal« är tänkt att »omväxlande sjungas, mässas, skanderas, dubbleras [...]«.⁴⁴

Konkretisterna utforskade radions möjligheter att arbeta med röst och ljud som råmaterial och att skapa flerstämmiga ljudvävar. Deras tryckta dikter övergav ofta de traditionella typografiska lösningarna för diverse experiment – med vertikal parallellism, collage, bilddikt etc. – och skulle inte ses som specialfall av den »konventionella (Gutenbergska) poesiformen«.⁴⁵ De utvecklade också nya uppläsningssformer och såg inte längre den skrivna dikten som en överordnad förlaga för framförandet. En viktig föregångare i detta avseende var kompositören och författaren John Cage, som också sökt nya typografiska lösningar för att återge simultana stämmor och för att ange duration och styrkegrader vid framförande av texterna.⁴⁶ Bengt Emil Johnson menade, i ett enkätsvar 1967, att författare alltsedan Joyce och »via en stor del av (den lyriska) modernismen (Lindegren...)« eftersträvat en typ av upplevelser av sådan komplexitet att det rört sig om »nästan simultana förlopp, [...] vilket har varit orimligt svårt att uppnå med hjälp av den traditionella poesiformen, men som ligger fullt åtkomlig för ljuddikten«.⁴⁷ I den konkreta dikten och text-ljudkompositionen ser man det kanske tydligaste exemplet på ömsesidig påverkan mellan radio och poesi. Radions inspelningstekniker

och öppenhet för experiment stimulerade framväxten av nya lyriska genrer, med konsekvenser även för den tryckta lyrikens utformning, och poeter bidrog i utvecklandet av nya former av »radiomässighet«. ⁴⁸ Typiskt nog kom konkretismen aldrig att spela någon roll i Dagens dikt. »Kan ni tänka er Åke Hodells 'igevär' (grammofonversionen) som 'Dagens dikt'?« frågade Torsten Ekbom polemiskt. ⁴⁹

Att Dagens dikt närmade sig den enskilda läsningen och styrdes av skriftkonservativa föreställningar om en »indifferent« typografi och en textens egen röst innebar inte att uppläsningarna reproducerade de tryckta dikternas innebörder. Vid nedtecknandet av muntlig diktning frigörs det traderade materialet från de sammanhang där det vunnit sin mening och inordnas i nya, av skriften präglade, strukturer. Nedteckningarna omstrukturerar ibland det muntliga stoffet i lika hög grad som de är präglade av det. ⁵⁰ På ett motsvarande sätt förhöll det sig med Dagens dikts uppläsningar. Man försökte göra dem trogna de tryckta texterna i vissa avseenden. Samtidigt sattes dikterna in i nya sammanhang och gavs därmed nya funktioner och innebörder.

Dagens dikt 1955–69

Lyrikuppläsning som profan andakt

Det sena 1950-talets författarkanon

Under det sena 1950-talet präglades Dagens dikt av igenkännandets glädje. Lyssnarnas chanser att »gissa på författare« var goda. 46 procent av dikterna var skrivna av svenska poeter som debuterat 1921–40. Därtill kom framför allt dikter skrivna av nittitalister och 1910-talets debutanter. Utländsk poesi användes bara i 3 procent av utsändningarna.

Av författarna med debut före 1901 framfördes oftast Vilhelm Ekelund, Ola Hansson, Karlfeldt och Heidenstam. Av de poeter som debuterat 1901–10 var Bo Bergman, Bertil Malmberg och Anders Österling vanligast. Pär Lagerkvist och Edith Södergran var de mest lästa 1910-talsdebutanterna (debut 1911–20), följda av Einar Malm, Erik Blomberg, Gabriel Jönsson och Gunnar Mascoll Silfverstolpe. Av 1920-talsdebutanterna (1921–30) lästes framför allt Harry Martinson, Hjalmar Gullberg, Karin Boye, Nils Ferlin, Rabbe Enckell, Johannes Edfelt och Elmer Diktonius. Av 1930-talsdebutanterna (1931–40) dominerade Gunnar Ekelöf, Karl Vennberg, Ella Hillbäck och Ebba Lindqvist. De vanligaste 1940-talsdebutanterna (1941–50) var Werner Aspenström, Stig Carlson, Ingeborg Erixon, Ingrid Nyström, Anna Greta Wide, Maria Wine och Greta Floding. Med denna uppräknning har författarna till mer än hälften (57 %) av det sena femtiotalets Dagens dikt-uppläsningar presenterats.¹ Det var ovanligt med dikter skrivna av poeter som debuterat under 1950-talet (1951–60). Birger Norman lästes 5 gånger, Folke Isaksson, Anders Apelqvist, Birgit Tingstedt, Britt G. Hallqvist och Kerstin Berger lästes 3 gånger vardera.

*Mest lästa författare
1955–59 (5 år)*

Karin Boye	56
Harry Martinson	55
Gunnar Ekelöf	48
Pär Lagerkvist	48
Hjalmar Gullberg	41
Nils Ferlin	39
Ebba Lindqvist	35
Karl Vennberg	31
Ella Hillbäck	31
Edith Södergran	30
Verner von Heidenstam	28
Bertil Malmberg	28
Vilhelm Ekelund	28
Rabbe Enckell	26
Erik Axel Karlfeldt	25
Einar Malm	25

De 16 mest lästa författarna gav textmaterial till ca 39 % av av utsändningarna 1955–59.

---

*Mest lästa författare
1960–69 (10 år)*

Harry Martinson	119
Hjalmar Gullberg	95
Nils Ferlin	79
Gunnar Ekelöf	76
Karin Boye	69
Bo Bergman	62
Pär Lagerkvist	59
Karl Vennberg	57
Ella Hillbäck	55
Ebba Lindqvist	52
Johannes Edfelt	51
Anna Greta Wide	50
Werner Aspenström	48
Rabbe Enckell	48
Erik Axel Karlfeldt	47
Bertil Malmberg	47

De 16 mest lästa författarna gav textmaterial till ca 35 % av utsändningarna 1960–69.

1960-talets författarkanon

Under 1960-talet förekom gruppen av poeter med debut före 1901 mer sällan än förr, men den dominerades av samma namn som tidigare. Gruppen av författare med debut 1901–10 var lika frekvent som under 1950-talet och dominerades fortfarande av Bergman, Malmberg och Österling. De förekom var och en mer än fem gånger så ofta som gruppens fyra, Erik Lindorm. 1910-talsdebutanterna (1911–20) minskade över lag. Södergran och Lagerkvist var fortfarande de största i denna grupp. Erik Blomberg och finlandssvensken R. R. Eklund förekom något oftare än förr. 1920-

talsdebutanten (1921–30) Harry Martinson lästes 119 gånger under 1960-talet, vilket var ungefär lika frekvent som tidigare. Gullberg blev denna grups näst mest läste författare, följd av Ferlin. Karin Boye förekom mer sällan än under föregående decennium.

Av 1930-talsdebutanterna dominerade fortfarande Ekelöf, Vennberg, Hillbäck, Lindqvist, Olle Svensson och Karl-Gustaf Hildebrand. Med undantag för Svensson lästes de mer sällan än tidigare. Gruppen som helhet minskade, och det gjorde även skillnaden mellan dess topp och dess mellanskikt. Lyrik skriven av 1940-talsdebutanter (1941–50) blev vanligare och de mest lästa författarna i denna grupp förekom oftare än under 1950-talet. Undantaget var Wide, som trots detta bevarade sin ställning som gruppens mest lästa poet. Liksom Aspenström lästes hon ca 5 gånger per år. Erixon, Nyström och Wine lästes 2–3 gånger per år. Gruppen breddades med bland andra Östen Sjöstrand, Helge Jedenberg, Elsa Grave och Bo Setterlind, vilka nu förekom regelbundet. Av de 1950-talsdebutanter (1951–60) som tagits upp i programmet föregående decennium blev Norman och Isaksson vanligare. Därtill lästes Busk Rut Jonsson, Majken Johansson, Ingrid Arvidsson och Göran Tunström. Den mest läste 1950-talsdebutanten blev Tomas Tranströmer. Av 1960-talsdebutanterna (1961–70) var Lars Gustafsson den vanligaste. Dessutom lästes Ann Sofie Berg, Carl-Axel Moberg och Ingrid Schöijer.

Programmets författarkanon breddades alltså något och genomgick en successiv förnygring. 1910-talets debutanter och författare med debut före 1901 lästes mer sällan, medan programmets 1940- och 1950-talsdebutanter ökade i motsvarande grad. Fortfarande utgjorde 1930- och 1940-talsdebutanterna de största grupperna. I hela 42 procent av 1960-talets utsändningar användes dikter ur deras produktion. Utländska författare förekom i ca 5 procent av 1960-talets utsändningar. I augusti 1964 summerade Pontus Bohman Dagens dikts 27 första år: 337 poeter hade varit representerade, varav ett sjuttiotal utländska. De senaste 50 årens diktning hade varit den fond som verksamheten grundats på. Dikterna hade hämtats från den i bokform utgivna lyriken, undan-

tagen kunde räknas på ena handens fingrar. Bohman kunde med fog konstatera att programmet bidragit till att sprida kunskap om lyrisk dikt.²

Uppläsning som uppbyggelse och profan andakt

1950- och 1960-talets Dagens dikt var starkt präglad av ambitionerna att skapa en »profan andaktsstund«.³ Det var inte dikten som estetiskt dokument som stod i förgrunden i Dagens dikt, menade Bohman, »temat« var viktigare.⁴ Bohman ansåg att lyssnaren måste ha »vertikaldimensionerna i tillvaron« aktuella för att lyriken ska kunna säga honom något.⁵

Ansatsen att förena skönlitterär uppläsning och den religiösa andaktens former var inte unik i samtiden och ter sig med tanke på Bohmans bakgrund föga förvånande.⁶ Hans far, August Bohman, hade varit verksam som frikyrklig predikant och skrivit religiösa dikter av vilka flera kom att användas som psalmtexter i olika samfund.⁷ August Bohmans poesi rekommenderades också för uppläsning vid frikyrkliga ungdomsmöten.⁸

Harald Nordström skriver 1940 att just andakt och uppbyggelse är vad radions lyrik- och prosauppläsningar förmår skänka: »Sak samma gäller [...] lördagens helgmålsringning, gudstjänsterna«.⁹ Nio år senare hävdar chefen för radions föredragsavdelning, Erik Hjalmar Linder, att uppbyggelsen är en av radions huvuduppgifter. Uppbyggelse sägs ha med besinning, andakt och tradition att göra. Den ger lyssnaren tillfälle att »besinna sin egen situation, se in i sig själv, hejda sig ett ögonblick och tänka efter varför hon lever, hur hon lever och vad meningen kan vara med det liv hon fått«.¹⁰ Numera talar vi gärna om både profan och kristen uppbyggelse, skriver Linder, som framhåller att även om radion saknar regelrätta »gudstjänster« för icke-kristna, så lämnas de sekulariserade lyssnarna inte lottlösa: »I de talrika uppläsningarna beaktas omsorgsfullt deras behov.«¹¹

Associationer till andakt och uppbyggelse går igen i lyssnarreaktioner och presentationer av programmet Dagens dikt och de

Som traditionsbevarande institution och andlig stimulans marknadsfördes 1957 års Dagens dikt-antologi. Den profana och den kristna andakten kompletterade varandra.

antologier som följde i dess spår. 1957 års Dagens dikt-antologi marknadsfördes som konfirmationsgåva med hjälp av parallellerna mellan antologin och andaktsboken, programmets och kyrkorummets stämmingsfulla ögonblick.¹² Det som annonsen använder som försäljningsargument – Dagens dikts karaktär av traditionsbevarande institution och andlig stimulans – blir måltavla för Torsten Ekboms kritik, när han 1966 beskriver Dagens dikt som »en sorts sekulariserad andaktsruta i radio där kända skådespelare med av rörelse bruten stämma förkunnar hur det känns att spela kula om våren, vara förälskad, palla äpplen om hösten, klä grannen el. dyl.«.¹³

Fortsättningen av kapitlet behandlar Dagens dikts karaktär av profan andakt och årstidskonventionens funktion i programmet. Sättet att framföra dikterna berörs inte utöver vad som redan sagts: Bohman ville att lyssnaren skulle kunna ta till sig dikten som sina egna ord, som en röst från lyssnarens inre. Detta underlättades av att uppläsare, författare och diktitel nämndes först efter musikstyckets slut och av det enstämmiga och icke-dramatiserande framförandet. Därtill kom den tystnad som skapade förutsättning för begrundan och eftertanke; uppläsarens pauseringar och den korta pausen mellan dikt och musikstycke.¹⁴ Den oföranmälda dikten motsvarade väl Hans Ruins föreställning om ett poesins »samlande nu«. Det är karakteristiskt för den poetiska upplevelsen att den ger oss detta behov att hejda oss, att stanna, skriver Ruin: »Det är som ville vi låta allt, som vi instinktivt förnimmer ligger uppsamlat i ögonblickets förbiglidande punkt, tona ut i vårt sinne.«¹⁵ Lyssnarbrevet rymmer liknande formuleringar: »Dagens dikt, som helgmålsbönen på lördagskvällen, fungerade som hållpunkter då man stannade upp, nollställde sig och tog emot.«¹⁶ Ruin betonar tystnadens, pausens betydelse i poesin. Poesin och bönen sägs ha gemensamt att i dem vänds, genom tystnaden, »den diskursiva meditationen i kontemplation«.¹⁷

De mest lästa icke-årstidsbundna dikterna 1955–69

De icke-årstidsbundna dikter som lästes flest gånger 1955–69 utmärks av att de erbjuder tröst och, med Bohmans ord, påminner om »dolda värden«. Påfallande ofta symboliseras dessa värden av vatten eller ljus. I Johannes Edfelts »Ett är nödvändigt« (9) lyssnas det spänt till vad »ådern förkunnar, / dold under livets törnesnår«. ¹⁸ Där finns hemliga källsprång med en gåtfull och evighets-sval dryck. Arne Nymans »Detta är« (10) lovar lyssnaren: »Vill du dricka detta lidande till botten / får du dock till sist / klart, sött vatten av kärlek [...] Söker du ensamhet i ödemarken / står dock alla människor / i en människas gestalt«. Karin Boyes »Önskan« (10) framhåller redligheten som det vackraste på jorden. Dikten beskriver en klar vattendroppe som vilar i världens daggkåpeblad: »Den enda stilla droppen / är livets ögonsten.« I Pär Lagerkvists »O människa, du brunn« (9) sägs människan vara en brunn av gåtfullt djup: »Hur ofta ville jag ej dricka klarhet, visshet / ur detta icke rena, djupa vatten«. Trots dryckens grumlighet är »hela stjärnevalvets gåta [...] ingenting mot gåtan i din spegel.«

Vardagsverkligheten sätts gärna in i ett kosmiskt perspektiv, ibland med inslag av hinsideslängtan. Karl-Gustaf Hildebrands »Äktenskap« (9) framhåller värdet av hemmet, familjen och det dagliga brödet: »Och det finns inga andra väsentliga ting / än detta vårt hus med en rymd omkring.« Också Ragnar Ekelunds »Jorden inunder min fot« (11) sammanställer jordiskt och himmelskt, det vardagliga slitet för brödfödan och »stjärnorna över mitt huvud«, och ur aftonens frid stiger längtan och dröm »liksom en fågel [...] på bräckliga vingar / nästan förbländad av ljus«. I Frödings »En fattig munk från Skara« (9) kontrasteras den vilsna jordiska vandringsen mot hoppet att människorna ska räcka varandra handen och mot den fågel som »flyger så glad emot sky«. I Ella Hillbäcks »Leendet« (10) kommer ljuset och leendet ilande när människorna är trötta och »mörkt borta«. När det var som svårast väntade alltid en ljusning. »Morgonen nalkas man bara från nattsidan«, heter det i Olle Svenssons »Att vandra mot morgon« (9). I Ekelöfs »När livet

upphört vara mig till frestelse« (10) framförs en bön om en fridfull och harmonisk ensamhet: »låt mig få leva här en tid / fri mot andra, fri mot mig själv!« Också ostillbar längtan och övergivenhetskänslor fick komma till tals, bland annat i Pär Lagerkvists »Vem gick förbi min barndoms fönster« (10) och i samme författares »Min längtan är inte min« (9). Mindre svårmodig är tonen i Heidenstams »Undret« (10): »Kort är livets väg och kvällen snar, / blid och glatt förnöjsam ändå var.«¹⁹

Böner, centrallyrik och didaktiska texter

Tio gånger 1955–69 lästes också Karl-Gustaf Hildebrands »Bön efter svår tid«, med raderna: »Herre, förvandla vår kärlek / till ett fönster för din rymd!«²⁰ Flera av 1950- och 1960-talets återkommande dikter riktade sig direkt till Herren. Nio gånger 1955–68 lästes R. R. Eklunds årstidsbundna »Bön«, med orden: »Herre tag bort åren som du hopat!« Böner riktade till naturelementen var också vanliga. Arne Nymans »Sol« lästes åtta gånger 1957–69: »Sol, lys milt på / mörk, förvriden krona! / Du skall lösa kampen / och försona.«²¹ Bohman använde en rad liknande vårböner om ljus och pånyttfödelse.

Kristna bönedikter blev allt mer sällsynta i programmet och bekännelser till kristna dogmer, som Emil Zilliacus »Jag tror på madonnan, / den heliga Modern«, tycks inte ha förekommit efter 1954.²² Däremot lästes många profana bekännelser. Gunnar Ekelöfs »Jag tror på den ensamma människan«, som lästes 8 gånger 1955–69, blev undersökningsperiodens fjärde mest lästa dikt. I Sten Haglidens »Församling Enbacke«, som lästes på 1970- och 1980-talet, är den kristna treenigheten utbytt mot naturelementen: »Vi tror på den treenige: / grönmark / varmvind / klarvatten.«²³

Bönens monologiska utformning går igen i den centrallyrik som Dagens dikt ofta använt sig av: kortare dikter som ger omedelbara uttryck för personliga stämningar och känslor och vars form underlättar inlevelse i eller identifikation med den talande. Vanligt förekommande var också didaktiska dikter som ofta var hållna

i vi-form, som Harry Martinsons »Li Kan talar under trädet«, eller hade ett direkt tilltal till mottagaren, som Whitmans »Grunden till all metafysik« och Artur Lundkvists dikter »Jag säger er« och »Kort föreläsning om friheten«. Den senare användes som första maj-dikt under 1960-talet. Liknande didaktiska texter utgjorde en betydande del av det återkommande icke-årstidsbundna materialet.²⁴

Årstidskonventionen som ett sätt att anpassa meddelandet efter mottagarnas minsta gemensamma nämnare

Naturen har inspirerat poeter och erbjudit motiv och bilder, som de gång på gång återvänt till, och en stor del av den tryckta lyriken innehåller anspelningar på natur eller årstid.²⁵ Det speciella med Dagens dikt var att dikterna utsändes på så vis att de kom att associeras till lyssnarnas närmaste samtid, deras nu. 1983 års PM för Dagens dikt slår fast att naturlyrik bör följa årstiden.²⁶ Denna regel tillämpades sedan programmets start och den stod sig genom hela undersökningsperioden, även om den kom att försvagas. 1950- och 1960-talets Dagens dikt lade sig nära årstidernas växlingar och hade en kalendarisk tendens som lyssnare och kritiker inte kunde undgå att notera. Enstaka månader under 1950-talet kunde uppåt 80 procent av dikterna vara inplacerade enligt årstidskonventionen. »Numera är det nästan axiomatiskt, att Dagens dikt bjuder på ett intimt naturstycke med anknytning till det rådande vädret i Stockholm eller på ett stycke poetisk gottköpsfilosofi«, skriver Folke Isaksson nedlåtande i en radiokrönika 1959.²⁷ Fem år senare klagar Olof Lagercrantz: »vore man bosatt under jorden dit sol och måne inte nådde, skulle man med ledning endast av Dagens dikt kunna bestämma var i årets kretslopp man befann sig.«²⁸ Följande uppräknig, av några av det sena 1950-talets mest lästa årstidsbundna dikter, ger en bild av hur troget Dagens dikt då följde årstiderna och kalendern:

På årets första dag lästes Geijers »På nyårsdagen 1838« (4), följd

av Shakespeares »Tiden« (3) någon av de närmaste dagarna.²⁹ I januari kom Ragnar Ekelunds »Jorden inunder min fot« (5) och Nils Svanbergs »Vinterdagsljus« (4). I februari framfördes Vilhelm Ekelunds »Februarimorgon i skogsbrynet« (5) och i mars kom Levertins »En gammal vårvisa« (4). I mars–april lästes Gabriel Jönssons »Om våren« (4) och Vennbergs »Aprildag« (4). Valborgsmässoaftonens dikt var Wivallius »Klagovisa över denna torra och kalla vår« (4). På Norges nationaldag hördes passager ur Nordahl Griegs »Norge« (2) eller Bjørnstjerne Bjørnsons »Skål för Eidsvollsmænnene« (2). Stagnelius »Suckarnes mystär« var länge knuten till maj–juni månad (4, samt i september 1959). Dikten hävdar att våren blott är suckar från jordens dunkla barm.³⁰ Vid denna årstid lästes också Viktor Rydbergs »Drömliv« (4), Karin Eks »Den tidiga morgonen« (4), af Leopolds »Ögonkast på naturen« (4) och Kerstin Söderholms »Av denna jorden« (4). På svenska flaggans dag lästes Lagerkvists »Landet« (3). Till sommardikterna hörde Vennbergs »Rast med enkel måltid« (4), Vilhelm Ekelunds »Trädet« (5), Boyes »Evighet« (5), Tor Hedbergs »Ju mer mitt huvud« (4), Heidenstams »Vore jag ett litet barn« (5) och Södergrans dikter »Det finnes ingen som har tid i världen« (4) och »Hemkomst« (5). På Bellmandagen gjorde man ett undantag och använde sjungna versioner av »Fjäriln vingad« (1) eller »Liksom en herdinna« (1). I augusti lästes Ekelöfs »Sensommar« (3). Vid mitten av september kom Kerstin Söderholms »Under bokarna« (4) och på septembers sista dag Karlfeldts »Höstpsalm« (3), följd vid allhelgonahelgen av samme författares »Vinterorgel« (5). Karlfeldts »Husvilla andar« (4) var knuten till december månad. Under den mörkaste tiden av året, mellan november och januari, lästes också Lagerkvists »Att livets varma källor inte glömma« (6) och Ola Hanssons »Längtan, aning, dröm« (5). Första advent-dikten var Löwenhjems »Advent, advent« (5), julaftonsdikten var Gullbergs »Ett barn är fött i dag« (5) och nyårsaftonsdikten samme författares »Nyårspredikan« (4).

Under den senare hälften av 1950-talet var det många dikter som lästes så gott som varje år vid samma årstid. Flera av dem bevarade

sin ställning under 1960-talet; bland andra Wivallius »Klagovisa« (10), Erixons »Levande ljus« (7), Löwenhjelm »Advent, advent« (7), Vennbergs »Rast med enkel måltid« (6) samt Karlfeldts och Gullbergs ovan nämnda dikter.³¹ Även om det under 1960-talet blev något glesare mellan de årligen återkommande årstidsbundna dikterna rörde det sig under denna period om ett hundratal sådana som lästes tre gånger eller mer. Därtill kom alla de årstidsbundna dikter som lästes enstaka gånger. Det kristna kyrkoåret spelade fortfarande en viktig roll för programmet.

Det var inte bara i radions uppläsningar som det var vanligt att välja texter som knöt an till den aktuella årstiden eller till kyrkoåret. I en undersökning av vad som lästes vid IOGT:s ungdomsförbunds möten under 1910-talet framgår att »årstidsdikter« var den vanligaste diktypen, förutom dikter med nykterhetsanknytning.³² Förmodligen fanns en pedagogisk strategi bakom ett sådant textval. I *Svensk dikt året om* (1953), en lyrikantologi avsedd för skolbruk, sägs att man kan underlätta ungdomars förståelse av dikter om man försöker anknyta till något som ligger dem nära, »t.ex. livets rytm under årstiderna med deras olika innehåll, vilket ger dikterna större aktualitet«.³³ Joel C. Kuipers använder termen »entextualization« för att beteckna en gradvis objektifiering och dekontextualisering av diskursen från den omedelbara situationen för yttrandet, resulterande i »a stretch of talk which appears to be removed from the 'here and now' of audience interaction«.³⁴ När årstidskonventionen tillämpas på tryckta texter sker däremot ett närmande eller sammansmältande av mottagarens situation, textens värld och situationen för den ursprungliga (fiktiva eller verkliga) avsändaren. Som exempel på detta kan man ta Dagens dikts utsändningar av Rainer Maria Rilkes »Höst«, tre år i oktober månad. Rilke skrev dikten hösten 1924.³⁵ Vid utsändningarna synkroniserades den ursprungliga avsändarens, diktens och mottagarens årstid, och därmed tonades det tidsmässiga gapet mellan tillkomst och framförande ned.

Årstidskonventionens starka ställning i radions uppläsningssamverksamhet framstår som ett försök, av programmets avsändare,

att underlätta tillgången genom att anpassa meddelandet efter en minsta gemensam nämnare i mottagarnas omgivning och troliga associationer.³⁶ Vill man förstå Dagens dikts uppläsningar som något mer än ett givande av röst åt texter, som lyssnarna lika gärna kunde söka upp i en bok, finns det skäl att undersöka vilken roll årstidskonventionen kan ha haft för utsändningarnas innebörder och programmets funktion som »profan andakt«, samt de principer enligt vilka Bohman knöt texterna till bestämda årstider. För detta krävs en kort tillbakablick på hur skrivna texter kontextualiserats tidsmässigt i några tidigare andaktsformer.

Tidegårdens och andaktslitteraturens tidsmässiga kontextualisering av skrivna texter

Inget av radions profana uppläsningssprogram, bortsett från nyårsnattens diktläsning, har haft en så stark koppling till ett visst klockslag som Dagens dikt. Bohman menade också att Tolvslaget bär på »ett mättat symbolinnehåll« som kan öppna sig för en lyssnare och ge så mycket, att något ytterligare inte behövs.³⁷ Tidpunkten för Dagens dikt sammanfaller med tidegårdens text. Tidegården var, och är, en serie gudstjänster som hölls på fastställda tidpunkter genom dygnet.³⁸ Dessa byggde framför allt på Psaltarens psalmer, som samtliga skulle framföras varje vecka. Övriga bibeltexter skulle man gå igenom på ett år. Det konstnärliga i tidegården ligger först och främst i strukturen, menar Ragnar Holte: »Genom denna ges för dagens olika tider upp till åtta bönegudstjänster, var och en med sin speciella karaktär. Dessa i sin tur är samlade till veckoserier. Allt är så i sista hand inordnat i kyrkoåret på ett sådant sätt att den fasta veckostrukturen på ett sinnrikt sätt berikas och varieras med hänsyn till längre kyrkoårstider och till speciella högtidsdagar.«³⁹ Tidegårdens texter valdes med tanke på de aktuella tidpunkterna för framförandet och inordnades i en cykel av framföranden. Textens innebörd vid framförandet påverkades av kyrkoårstiden, av tiden på dygnet och av dess relation till de texter som den kunde ersättas med och till

dem som föregick och följde den. I tidegården kan kyrkan sägas ha utvecklat ett systematiskt sätt att integrera bibeltexterna i det dagliga livet. Framförandet möjliggjorde en viss tolkning, inte bara av den skrivna texten utan också av människans situation »här och nu«, och påminde deltagarna om sambandet mellan samtiden och de religiösa myternas tider.⁴⁰ Tidegården indelade och gav innebörd åt tiden med hjälp av bibelordet.

Andaktslitteratur förekom i Sverige redan under medeltiden, men det var först efter reformationen och framför allt under 1600-talet som den, genom boktryckarkonstens utbredning, blev vanlig. Med denna typ av litteratur lades grunden för det privata läsandet i Sverige.⁴¹ Andaktslitteraturens spridning antas ha medverkat till uppkomsten av ett nytt, subjektivt pietetsideal; en interiorisering av gudsrelationen. Konstvetaren Peter Gillberg har visat hur detta kom till uttryck i epitafiemåleriet, där det blev vanligt med porträtt av människan med böneboken i hand.⁴² I Stina Hanssons studie av den svenska andaktslitteraturen 1650–1720 framgår hur texterna kunde utformas efter den tidpunkt de var tänkta att läsas.⁴³ Böckerna innehöll program för andakten, vilka ofta var utformade efter de rekommenderade tidpunkterna för framförandet. Vissa av texterna erbjöd endagsprogram, andra kunde erbjuda vardags- och söndagsversioner, anpassade efter de olika veckodagarna eller efter avsnitt i kyrkoåret. I betraktelser kunde den aktuella veckodagen korrespondera med en viss dag i passionsveckan, i program för morgontimmarna kunde läsaren för varje timme föras närmare sin död och sin dom.⁴⁴ Företeelser som läsaren hade aktuella, som solens uppgång eller morgonens påklädning, kunde därmed fungera som utgångspunkter för betraktelser som lyfte läsarens uppmärksamhet från det jordiska.

I tidegård och andaktslitteratur användes den tidsmässiga contextualiseringen för att upprätta korrespondenser mellan läsarens eller lyssnarens nu och andra »högre« förlopp som skapelsehistorien, passionshistorien eller den personliga frälsningshistorien. På ett liknande sätt gjorde årstidskonventionen det möjligt för Bohman att, som Emanuel Linderholm skriver med syftning på kyrko-

året, »fylla själva den flyktiga tiden med ett religiöst innehåll och giva dess naturliga förlopp en högre innebörd«. ⁴⁵

Ett lyrikens kyrkoår. De årstidsbundna utsändningarna

Bohman strukturerade utsändningarna kring naturens kretslopp och kring kyrkliga och profana högtider. Ibland användes också dikter anpassade till bestämda veckodagar, datum och namnsdagar. Förmodligen tjänade tidigare års månadslistor som förebilder vid komponerandet av nya. Majoriteten av årstidsbundna dikter var inte knuten till bestämda datum eller helger och en dikt behövde inte behandla eller innehålla höstlov, vårknoppar eller vintersnö för att knytas till en viss årstid. I praktiken tillämpades årstidskonventionen inte bara på utpräglade »naturdikter« utan också på sådana där årstid, solstånd, klimat, växtlighet eller människans livsfaser hade en mindre framträdande roll eller fördes in i form av symboler eller troper. Därtill kom andra motiv som var starkare knutna till vissa årstider.

En återkommande dikt går sällan att placera in på ett bestämt datum. Variationerna kan bero på tidiga eller sena vintrar och religiösa högtider som skiftar plats i almanackan, i andra fall på att en dikt genom sitt ämne, känsloläge eller bildspråk har ansetts som lämpad för läsning under en viss årstid utan att för den skull innehålla några kalendariskt precisa tids- eller rumsmarkörer. De dikter som här beskrivs som årstidsbundna har utsänts upprepade gånger vid samma årstid. Som årstidsbundna har jag också betraktat dikter som lästs enstaka gånger och vars innehåll och utsändningsdatum tyder på att de inplacerats enligt årstidskonventionen. Följande redogörelse bygger på ett representativt urval av de årstidsbundna dikterna. De dikter som nämns i noterna och i den löpande framställningen förekom i ca 850 utsändningar, till övervägande delen 1955–69.

HÖST–MIDVINTERDIKTER. MOT NATT, DÖD OCH SÖMN

I höstens dikter går dygnet mot natt: »Det är kallt; det är sent och mörkt.«⁴⁶ Människans medvetandetillstånd går mot sömn och dröm, hennes livskurva mot ålderdom och död. Barndomstiden är ett avlägset minne.⁴⁷ Dikterna tröstar, gör upp med och förbereder inför döden. »Känn dig ense i tid med allt som förgås«, uppmanas lyssnaren.⁴⁸ I Stig Dagermans »Höst« är det natt och löven gulnar: »Att dö är att resa en smula / från grenen till fasta marken.« I Greta Bergholmens »När vi blir gamla« ges den kristnes tro på ett liv efter detta: »Vad kan väl hända oss utom döden? / Och han är vår förtrogne, vår vän, / som väntar oss på alla vägar. / Utan fruktan ser vi hans skugga nalkas [...] Vi möter natten, / och vi vet, att en gång skall det dagas.« Dikter som skildrar ålderdom eller förberedelse för döden utan att innehålla några anspelningar på årstiden knöts företrädesvis till hösten, bland andra Edmund Wallers »Ålderdom«.⁴⁹

UNDER STJÄRNHIMLEN, PÅ STRANDEN TILL DÖDENS HAV

Programmets höstdikter ställer ofta människan »ensam på en höstlig strand, – / under stjärnor«, som i en dikt av Gullberg.⁵⁰ I Arvid Mörnes »Höstlig vandring« ser människan »det stora, mörka havet« och skådar befriad sin värld »i evighetens / oföränderliga stjärnehimmel«. Att stå inför havet och natthimlen blir att konfronteras med sömnen, döden och evigheten. »Du vet, att allt, det mångtusenmila, / skall engång sprängas i ditt ögas lins / och sjunka i en ocean av vila / där ocean och vila inte finns«, heter det i Sten Selanders »Helgsmål på Alvaret«. Bortom detta dödens vatten hägrar en annan strand, som i en dikt av Einar Malm: »Längs stranden på andra sidan / fjärden går storvassens band [...] Men vem längtar till andra sidan / när man håller livet i hand?« Strandmotivets koppling till hösten var länge stark; exempelvis blev Petronius »O denna strand«, som inte rymmer några dygns- eller årstidsangivelser, en höstdikt.⁵¹

Roland Svenssons illustrationer pryder 1943 års kalendariska Dagens diktantologi. För september månad valde han ett kustmotiv.

VINDENS OCH ANDENS TONER

Hösten var i Dagens dikt tystnandets tid men också den sakrala musikens. »Nu tystnar sommarns väna herdepipor, / ur stormens orgel brusar höstpreluden / och mänskan går att skörda vad hon sått. / På glaskall himmel spricker klara stjärnor«, hörde lyssnaren i Diktonius »Höstprelud«, och i »Höstvibrato« av Gulli Lundström: »Du stilla tid, när allting tystas ner / och vilar i sig självt och sakta andas [...] Och livet lyssnar, stumt och inåtvänt, / till dina morgnars rena orgeltoner.« I en dikt av Helmer Grundström hörs en psalm ljuda i mörkret och i Österlings »Psalmodikon« blandas torparens psalmspel med »stillsamt sus / från höstliga myrar och skogar. // Vem hör hans spel, om ej Herren Gud / från sfärerna lånar sitt öra? [...] Det ringa blir stort på oändlighetshåll – / så länge hans sångspel klingar, / är jorden mer än en vilsen boll / som kretsar i ödsliga ringar.«³²

Mest långlivad av orgeldikterna blev Karlfeldts »Vinterorgel«, som beskriver hur sommarens hymn slocknar och hur vintern reser sitt »orgelhus«, trampat av Eol, vindarna, och med en ton som »stjärnornas lugna andedräft«. Karlfeldt beskriver vintern som årets sabbat, en tid av helig vila: »Nu lär min ande din egen ton, /

den fulla klangen, den djupa ron, / att jag må gå som på sabbatsfärd / i min vintervärld.« Bilden av senhösten som en helig färd används också i samme författares »Hösthorn«, där en hornblåsare hälsar de furstar som kröner vårt liv; September, Oktober och November. Beskrivningen av höstmånaderna alluderar på de tre vise männen och blåsaren tvingar sitt horn till andakt och lägger ner det »i det vintriga land / vid konungens orgelomsusade tron«. ⁵³

Orgelmusiken förknippas i dikterna med vind, andedräkt och den livsande eller pneuma som vid hösten eller döden lämnar natur och människa. ⁵⁴ Om stjärnornas »andedräkt« talar Karlfeldts »Vinterorgel« med en anspelning på den platonska bilden av stjärnorna som själens boning före födseln och efter döden och utsändande toner genom sina rörelser. I »Husvilla andar« av samme författare sägs att: »Var gång det mörknar över land och vatten, / när kroppen finner ro men själen ingen, / en tallös andeskara lyfter vingen«. Andarna fladdrar bort i natten, över oceaners vågor, för att samlas på den andra stranden och klappa på portarna till »Kristi sällhetsrike«. I Karlfeldts »Höstpsalm« kommer frälsarens väsen närmre »under kvällens törnroskrans / och närmast som en andedräkt, en ton«. ⁵⁵ I Bergholmens ovan citerade »När vi blir gamla« sägs Gud vara oss »närmare än vår egen andedräkt«. I Ferlins »Men när hon vilar« är perspektivet ödsligare: »våldighetens orgelbrus / befläktar våra låga hus [...] Tungt söker vinden nattkvarter / och rymden vidgas mer och mer.« ⁵⁶ Ferlins dikt kopplar samman vind och orgelmusik och bygger på den välbekanta analogin mellan sömn och död, men den är inte troviss i sig och dess perspektiv är ödligt. Den sakrala tonen hänger samman med närheten till döden och präglar även de mer illusionslösa höstdiktterna. I Diktonius »Oktoberhöst« ges »Inget amen – / inte ens en suck« när den efterlängttade kölden mördar blommorna och i Vennbergs »November« sägs det inte vara »frågan om att skapa någon / vintergud / som kunde nalkas på igensnöade vägar / fast en sån nog kunde behövas«. ⁵⁷ Vinterguden skulle dock dyka upp framåt jul.

ÅTERVÄNDANDET TILL JORDEN OCH MODERLIVET

Hösten som insomnandets och döendets tid uttrycks i Gullbergs »Under stjärnor« också genom att människan »som en blomma undergivet / böjer sig för höstens bud« och »som ett barn i moderlivet« slumrar i Gud, bortom strand och hav. I Geijers »Höstsädet« strör odlaren »i mörka mullen / fröets sådd för kommande skörd. [...] Han gör som jag: begraver sitt hopp. / Han tror som jag på sol och vår.« När människans liv och känslor på detta vis liknas vid växterna, implicerar analogin att det även för henne väntar en metaforisk vår. Döden, liksom vintern, blir sömn eller vila och ett återvändande till det mörka moderlivet. »Därför blir sömnen lätt när jag somnar [...] Jag känner en moders andedräkt på mina ögon«, sägs det i Södergrans »Om hösten«.⁵⁸ I Viktor Rydbergs »Jungfru Maria i rosengård« ställs höstvindarnas klagan, från en värld som är döende i våld och trældom, mot den havande jungfruns drömmar om stundande modersvård. Rosensymboliken är knuten till ett martyriets lidande som väcker förhoppningar om en ljusning i tidens mörker. På ett liknande sätt fungerar uttrycket »kvällens törnroskrans« i Karlfeldts »Hösthorn«, där dagens död föröbådar återuppståndelsen. I en dikt av Ingrid Arvidsson är det blomsterhandelns enkla notis, att »rosor finnes«, som inger förtröstan: »Inåt flyr den skygga värmen. / Men det finns en hemlig visshet / som förenar genom åren / genom vinterns kalla ruta: / rosor finnes«.⁵⁹

ADVENTS- OCH JULDIKTER.

EN NY LJUSPUNKT OCH FÖREBÅDANDE AV PÅNYTTFÖDELSEN
Stjärnhimlen ställs i höstdikterna mot naturens förgänglighet och sätter människans liv i ett kosmiskt evighetsperspektiv. Vid ingången till advent började det dyka upp dikter med nytända ljus och stjärnor som bryter mörkret och himlens oföränderlighet.⁶⁰ De nya ljuspunkterna inger hopp och föröbådar människans, gudens och solens pånyttfödelse; den nya morgonen. »Snart skingrar morgonglöden / allt mörker kring ditt jag. / Förgänglig är blott döden. / Ett barn är fött i dag!« heter det i Gullbergs julaftonsdikt.⁶¹

Under julen och vid trettondagshelgen lästes en mängd dikter om och hyllningar av små barn. (Barnmotivet kom sedan igen under våren.) Här gavs vid midvinter ett löfte om att mörker, sorg, uppgivenhet och död skulle ge vika. I Ferlins »Herdarna« skildras herdarnas sökande efter platsen för barnets födelse: »Ingen skänkte ett ord till svar / och ingen visste var barnet var. [...] Hörde de då ej rymdens sång, / eller ville de bara vardagsgång?« På trettondagsaftonen lästes Bo Bergmans »Trettondagsafton«: »Men var är den stjärna / som lyste och brann / så grann / för dig, du irrande man / under snöiga himlar tunga?« frågar diktens tre kungar och lovar sedan att »Den heliga solen / skall snarligt stå / som herre och konung i huset«. Därefter följde Ferlins »Maria« om moderns upplevelse av herdarnas och konungarnas besök.⁶² Höstdikternas sakrala toner, heliga färder, betraktande av himlen och återvändande till moderlivet fick alltså sin utveckling. De olika årstidernas dikter knöt an till varandra och länkades samman till händelseförlopp.

NYÅRSDIKTER. EN VÄNDPUNKT MELLAN DÖD OCH LIV

De dikter som lästes vid nyår balanserar mellan död och liv. Höstens uppstannande och begrundan inför dödens vatten följdes upp med överfarten. I Geijers »På nyårsdagen 1838« har människan lämnat stranden bakom sig och befinner sig nu mitt ute på dödens hav: »stjärnvalvet över honom lågar, / nedanför brusar hemskt hans grav«.⁶³ Den krisartade vändpunkten mellan död och liv präglar också Gullbergs »Nyårspredikan«, där bönen framförs att livet skall få fortsätta ännu ett år. Dikten är skriven som en parafra på nyårsdagens evangelietext, Lukas 13:6–9, vilken omtalas som »nyårstexten framför nyårstexter« som bär fram budet att mänskligheten är det fikonsträd som Gud planterat i sin vingård, »främst bland växter«. I presens beskrivs hur Gud nalkas fikonsträdet och finner det i ett uselt skick, vilket får Gud att utbrista: »Hugg bort det, ty det stinker som av sår! / Jag sökte frukt därpå och finner ingen.« I den sista strofen träder Guds »vingårdsman« fram med en förbön för »mänskostammen«: »O Herre, låt det stå ett år, blott ett! [...] Då har det kanske frukt åt dig berett. / Om icke, må du hugga

bort det! Amen.«⁶⁴ Enligt dikten framför vingårdsmannen denna bön varje år och i Dagens dikt har han, med få undantag, faktiskt gjort det.

I dikter av Pindaros och Shakespeare påmindes lyssnarna om att de var »Endagsvarelser« och att »Tiden själv sin gåva grymt förstör« och »förtär det liv som spirar blott en gång«. Birger Normans »Bered dig att möta din värld« uppmanade lyssnaren att öppna sig »för den sång / till vilken du föddes«. Döden är bara ena sidan av myntet och perspektivet blir svindlande: »ingång / och utgång är ett«, sägs det i dikten. I Ekelöfs »Torna Zeffiro« lyder uppmaningen: »Vänd dig om / Se mindre framåt [...] Ty detta förflutna är liktydigt med det kommande, med våren! / Vår är återkomst, liv återfödelse / Vår är tillbakavändande, liv är tillbakafödelse«.⁶⁵

DEN SPIRANDE PLANTAN OCH BARNET

Efter nyår lästes en rad dikter om spirande eller blommande krukväxter. Liksom stearinljuset och den nya stjärnan har prefigurerat Jesu födelse, vilken i sin tur förebådat solens återkomst, föregriper krukväxten naturens uppvaknande. Ofta kombineras växtens uppdykande ur krukans jord med barnmotivet. I en dikt av Österling är det en »morgon mellan vår och vinter / med fönstret fullt av vita hyacinter. / Ett barn i undran inför undret står.«⁶⁶ Barn och planta tenderar att glida över i varandra. Människans livsåldrar och faserna i växtlighetens cykel följer varandra och blir uttryck för samma under: »pojken trassar fram sitt första ord, / som ett blomblad smög det ut i rummet«.⁶⁷

VÅRDIKTER. ÅKALLAN OCH UPPVAKNANDE

Vårdikternas tid framför andra är morgonen. Det började ljusna redan i februari månads dikter och därefter skildrades i Dagens dikt en rad uppvaknanden.⁶⁸ Lars Wivallius »Klagovisa över denna torra och kalla vår«, som förekom så gott som varje Valborgsmäsoafton under 1950- och 1960-talet, är en bön att regnet och solens värme måtte komma med nytt liv åt natur och människa. I likhet med Wivallius dikt är många av vårdikterna åkallande och riktade

till ljuset och solen med böner om att få besjålas av vårens livskraft och befrias från den tjäle som dröjer sig kvar i själen: »Tänd glöd i sinnet, vår, / slå eld ur hjärtats flinta, lös vinterns isrem, [...] Att lungan vet / hur fria mänskan andas, / och anden plöjer luft / som tranors plog«, heter det i Diktonius »Åkallan«.⁶⁹

Ofta blir tonfallet dityrambiskt, som i en dikt av Löwenhjem: »O jord, som stiger tvagen [...] Han kommer, den stora dagen / om vilken siaren kvad. [...] Så täljen, I skriande måsar: / Det är solen, det är dagens gud.« Ett lika känslösamt tonfall används i Vennbergs »Vårbräckning«: »O låt oss anropa livet att det med våld / vrider våra ansikten mot sig.« I Gunnar Beskows »Öppen jord« lyder anropet: »Herre gör mig öppen / öppen och fri! / för sol och regn och vart farande frö«, och i Gabriel Jönssons »Förebud«: »O sorgsna jubel, svårmod som vill svämma / likt dikesbäckar – underjordisk dur!«⁷⁰ Medan höstdikterna skildrar döende och återvändande till jorden och moderlivet sker vårdikternas anrop från en underjordisk position: Från dödsriket åkallas livsanden.

I Dagens dikt korresponderade årstidernas skiftningar med människans känsloliv, beskrivet i termer av bland annat ljus/mörker, växande/vissnande och värme/kyla. I Gabriel Jönssons »Om våren« säger sig jaget vilja bli vän med »alla knoppar, / vilka bära svarta fjäll som sköld. / Jag har själv så mörka skal kring hjärtat«. Vintern, och den mot vintern svarande ålderdomen och döden, fryser känslor och sinnen och gör dem hårda och mörka. Våren tinar upp dem, som i R. R. Eklunds »Bön«: »Herre tag bort åren du hopat! / Låt beräkningens tjäle tina / och en källa springa fram: / barnets öga.«⁷¹ Våren väcker »sinnen som frusit och domnat« och föryngrar eller föder människan på nytt.⁷² Tjällossning och föryngring eller återuppståndelse kombineras med den återfådda synen och det öppnade ögat, som i en dikt av Maria Wine: »Vakna min lilla skogssjö! / Öppna ditt isiga ögonlock!«⁷³

I flera av vårens dikter lyfts en börda av skuld från människans axlar. Detta gäller i synnerhet programmets påskdikter. »Jag känner en börda tagas / ifrån mig fast ingenting sker«, heter det i

Gullbergs »Drömd visit«. Man gör sig också av med gamla fiendskaper. I Karlfeldts »I passionsveckan« talas om att »bjuda frid, att läka och försona, / att räcka handen / och säga: 'Allt jag minns är lust och ljus!'«⁷⁴ Här, liksom i flera av mars och april månads dikter, sker en avlastning av det tunga, hårda, mörka och kalla som människan fortfarande bär med sig från vintern. »Tid efter annan måste själen tömmas [...] att fyllas på nytt / med tinande vår och en ren lycksalighet på botten«, hörde lyssnaren i en dikt av Ebbe Linde.

Försoningen, avlastningen av tyngd och föryngringen av sinnena möter man även i en av de sprängda sonetterna ur Erik Lindgrens *mannen utan väg*, som lästes i maj–juni månad: »att minnas allt som gjort ont med ett leendes / slöja och kasta en sten långt in i evigheten [...] och åter kunna höra syrsor som tidens eggande småljud [...] att skjuta sin önskan framför sig som en vårens mur«.⁷⁵ Det inslag av smärta och tvekan som finns i mars- och aprildikternas frambrutande livskänsla, den »underjordiska dur« som Jönssons dikt talar om, tonades ner ju längre mot sommar man kom. Sommardikterna går oftare i den lugna glädjens och den ljusa nostalgins tecken, men ju mer det lider mot höst desto vanligare blir inslagen av resignation och klagan.

SOMMARDIKTER. INLANDSIDYLL OCH

ÅTERVÄNDANDE TILL BARNDOMSHEMMET

Sommaren är, med Lagerkvists ord, »jordens högtidsstund, [...] Långt borta är kalla stjärnor, / långt borta är gränslös rymd«. Det är oftast dag och solen skiner, som i Katri Valas »Blommande jord«; »rakt ner i alla väsens / skälvande djup«. Som en hyllning till den underbara sommardag, som fyller människan med ljus, lästes vid midsommar Heidenstams »Sommarljuset«.⁷⁶

Sommardikternas locus framför andra är inlandet eller »hemlandet«, även om det i dikter av Edfelt och Birger Norman påpekas att vårt rätta fosterland är gränslöst och att »hem till sitt hemland« kommer man aldrig. Rummet är ofta förankrat vid barndomshemmet där generationerna avlöser varandra men platsen består.

Svensk sommaridyll. Illustration av Roland Svensson för juni månad, i 1943 års Dagens dikt-antologi.

Det är en idyllens kronotop där blommorna är hembygdens blommor, gångstigen följer mjuka åkerrenar och bebyggelsen består av vänliga gårdar där ständig frid råder. »Idyllen famnar gård och fält och beten«, heter det i Silfverstolpes »Folkvisenatt«, som lästes vid midsommar.⁷⁷ Man hör mors röst kalla till middag och mottar brev om sommarsäd, vilket påminner om det enkla och trygga i barn- domens lantliga hembygd. Mannens blickar når över bygd och ätt.⁷⁸

I Södergrans »Hemkomst« hälsas diktjaget välkommen hem från främmande land av gräset och sin barndoms träd. Många dikter skildrar den vuxnes nostalgiska återvändande till barndomens sommar. »Nu är min ungdoms välsignade / sommar här. / År efter år drar den kungligt in / – blott till en ungdom som ej är min«, utbrister jaget i en dikt av Bo Bergman. I Heidenstams »Hemmet« längtar jaget »hem till skogen. / Där finns en stig i gräset. / Där står ett hus på näset«, och i en annan sommardikt av samme författare säger det åldrande diktjaget att »Vore jag ett litet barn, / skulle jag gå ut och leka«.⁷⁹

Sommartid lästes en mängd lovprisningar av livets kraft i skapelsen. I Bo Bergmans »Pan« lyssnar träd och säd till Pans kväden och i Södergrans »Det finnes ingen som har tid i världen« tillbeds Gud, som är med i alla sammanhang, av minsta kryp och blomma. Den livsande, som i höstdikterna destillerades ur det jordiska och som i vårdikterna åkallades, har nu vänt tillbaka. Den talar ur en levande och i högsta grad besjälad natur. I en av programmets pingstdikter, skriven av Emilia Fogelklou-Norlind, hade det också påpekats att: »Hade vi själva / anden från Gud, / skulle vi höra / dess röst visa / överallt, överallt.« I en av Gustav Sandgrens dikter sitter en syrsa i bedjarställning »som för en gräsets gud«. Diktjaget reflekterar: »Du vet som jag att sången / hur liten och hur stor / dock blommor ur det gudsför / som i ditt väsen bor.« I Tor Hedbergs »Ju mer mitt huvud« drömmer diktjaget »jordens / drömmar / om något som i mjuka myllan smyger [...] om något ock som skimrar i mitt eget / fördolda väsen« och i Diktonius »Jag vill gå mellan rågen« hörs ur mullen viskningar att »allt lever allt lever«. Gullbergs »Som gräs är mest« och Artur Lundkvists »Liv som gräs« hyllar gräsets livskraft som moralisk förebild för en mjukare och mer tålmodig livshållning. I gräset har »mullens längtan blivit frigjord, / dess tyngd förvandlad i lätthet, / dess stumhet talande«, sägs i en dikt av Jacob Tegengren, och harmoniskt förenande livets oförstörbara kraft med stoftets förgänglighet viskar det också om »ljuvlig vila under mullen«. ⁸⁰ Det finns ett stort mått sinnlighet i somnardikternas all-livskänsla men när den tenderar att bli rent erotisk påminns man, som i Silfverstolpes ovan nämnda »Folkvisenatt«, att det handlar om en lust »bortom varje jordisk bröllopsång«.

Sommaren innebär också mognande. Det är den mogna sädens, fruktens och mannaålderns tid. ⁸¹ Slåttern påminner om att också kött blir hö och i Boyes »Evighet« sägs att sommaren kommer att ta slut och att vårt livsvillkor är att »brinna i det levandes ögonblick«. ⁸² Så kommer skördetiden, och sedan hösten då Gud ännu en gång »vänder [...] sitt ansikte från oss« och det skymmer,

tystnar och fjärmas kring människan.⁸³ Nu väntar natten, avskedet och döden. Skuggorna växer och stigarna leder in i dunklet.⁸⁴ Det jordiska glesnar ut och evigheten öppnar sig åter bakom trädens kala grenar: »Mot fjärran rymd, där våren snart skall vakna, / du sträcker grenarna, befriat nakna.«⁸⁵ Och så är Dagens dikts årscykel slut.

EXEMPLET »DU MÅSTE VÄRJA DITT LIV«

Modern lyrik betraktas ofta som »översättningar« av inre tillstånd och själsrörelser.⁸⁶ Enligt Olof Lagercrantz artikel var nackdelen med »fastkedjandet vid almanackan« att man då tenderade att fokusera årstiden på bekostnad av diktens egentliga huvudtema.⁸⁷ I de flesta av programmets årstidsbundna utsändningar underströks en semantisk potential som legat nära till hands även vid läsningen av den tryckta texten, men detta gällde inte alla dikter. Karl Vennbergs »Du måste värja ditt liv« blev årstidsbunden trots att den kan tyckas undandra sig referensen till den yttre verkligheten och trots att den anspelar på såväl mörker och höst som eld och vår.⁸⁸

*Längst inne i dunklet
måste du värja ditt liv.
Längst inne i dunklet
där den avhuggna stammen
löddras av save
skräckens skugga
rör vid din höft
och du ropar till fjärl och mossa
att frälsa dig för Guds hjärtas
barmhärtighets skull,
längst inne i dunklet
måste du värja ditt liv.*

*Längst inne i elden
måste du värja ditt liv.
Där synerna reser sig*

*blott för att sprakande falla,
de vita hästarna störtar
och smärtorna snärjer dig;
längst inne i elden
där den susande flykten stäcket
och den störtande skimmeln dör,
längst inne i elden
måste du värja ditt liv.*

*Längst nere i djupet
måste du värja ditt liv.
Där havsytan sluter sig
som en svepduk av siden
kring dagsljusets slocknande strålar,
bland gallerverk och urnor
där iskylan kramar
hørseln ur ditt öra
synen ur ditt öga,
längst nere i djupet
måste du värja ditt liv.*

*Längst nere i djupet
längst inne i elden.
Dunklet tillhör du
och havens höstblom,
elden tillhör du och vårens
störtande skimmel,
men intill dödens linje
är kravet ett
och valet ett:
själv dunkel, eld och djup
måste du i djupet, elden, dunklet
vid den avhuggna stammens
löddrande smärta
värja ditt liv.*

Dikten inleds i »dunklet«. Därefter kommer den avhuggna stammen som löddras av sav, skräckens skugga samt anropet till »fjäril och mossa« om frälsning. Den andra strofen rör sig i »elden« där synerna reser sig »blott för att sprakande falla« och där flykten stäcks. Bilderna av fall följs av den tredje strofens undervattensperspektiv. Havsytan sluter sig där som en svepduk, ljuset är slocknande och sinnesintrycken förklamas av iskyla. I den sista strofen ges bilderna »havens höstblom«, »vårens störtande skimmel« och »den avhuggna stammens löddrande smärta«. Den tryckta dikten tycks inte referera till någon speciell årstid framför de andra. Man kan hävda att dess mimesis är underordnad den existentiella eller själsliga verklighet som uttrycks. Så har Staffan Björck förstått dikten. Björck betonar diktens karaktär av besvärjelse, något som också Solveig Lundgren tar fasta på. Hon finner det förvånande att en så svårtolkad och komplicerad text lästs i programmet, men anmärker att dikten har en »rytmisk prägel«, att metaforerna har en »konkret prägel« och att strofernas parallellitet gör den »oral«. ⁸⁹

Sätter man dikten i dess utsändningssammanhang blir det lättare att förstå dess funktion och ställning i programmet. Som framgått av Lindegrens »att älska utan att veta det« tillämpade Bohman årstidskonventionen även på modernistisk lyrik. »Twilights«, som fram till 1970 var den enda av Ragnar Thoursies dikter som användes i programmet, talar om kvälls- och morgondagen och dess titel kan som bekant beteckna såväl gryning som skymning. Följaktligen lästes den, 8 gånger 1956–70, i februari–april eller i augusti–november. »Du måste värja ditt liv« var däremot fast knuten till tiden efter årets midnatt, oftast lästes den i mars. 1958–72 utsändes den fem gånger i mars, en i gång slutet av februari och två gånger i mitten–slutet av januari. Innan dess hade den använts i februari 1950 och i mars 1951.

Vid utsändningarna av Vennbergs dikt kunde saven som löddrar ur den avhuggna stammen peka mot något konkret i lyssnarens samtid eller nära framtid och fungera som en bild för en ännu oförlöst livskänsla. Ropet till fjäril och mossa kunde bli en bön om nytt liv och växtlighet. Att sista strofens »löddrande smärta« ersät-

ter första strofens »löddrande save« understryker sambandet mellan diktens ångest och smärta och den vid tiden för utsändningarna framflödande livssaften/livskraften. Som jag visat ställde programmets höstdikter ofta människan inför dödens hav medan dess vårdikter, från en underjordisk position, frambesvärjde livet och skildrade hur förfrusna känslor och sinnen väcktes på ett ofta smärtsamt vis. Dödstillståndet och undervattensperspektivet, diktens »löddrande smärta« och rader om hur »iskylan kramar hörseln ur ditt öra / synen ur ditt öga« hade alltså en viss placering i en cykel av motiv, känslouttryck, rums- och tidsbestämningar: Lyssnaren skulle snart lägga mörkret och dödens vatten bakom sig, den krisartade pånyttfödelsen hade inletts.⁹⁰ 1964 lästes Vennbergs dikt på dymmelonsdagen, följd på skärtorsdagen av Ferlins »Getsemane«. Vid detta tillfälle underströks ytterligare att lidandet och döden snart skulle vändas i uppståndelse.

I tryck ter sig Vennbergs dikt som en uppmaning att uthärda en smärta och ett mörker som utgör en av tillvarons eller tidsepokens ofrånkomliga förutsättningar. I Dagens dikt gjordes den av Bohman till en av årstidens många dikter som kallar livsandarna åter. Den framträdde där mot förutsättningen att årets mörker och – implicit – lyssnarens själsliga dunkel var på väg att skingras. Utan att ordalydelsen ändrades blev diktens innebörd mer hoppfull.

SUMMERING AV ANALYSEN AV DAGENS DIKTS KYRKOÅR

I Dagens dikt fördelades olika motiv på olika årstider, ibland separata, ofta sammanvävda i liknelser och metaforer. Under senhösten stod människan vänd mot havet och stjärnhimlen. Det var nattens, ålderdomens och döendets tid då livsanden lämnade människa och natur. Denna årstid rymde de flesta uttrycken för tvivel, sorg och klagan inför avskedet. Höst och vinter präglades av det supralunära vars oföränderlighet sedan bröts med introduktionen av den nya stjärnan i advent, förebådande solens återkomst och återfödelsen av guden och naturen, av Gud i naturen. Våren var födelsens, återuppståndelsens, morgonens och barndomens tid då

livsanden och solen åkallades och återvände. Sommaren, som var dagens och hemkomstens tid, präglades av den sublunära naturen. Människan stod då mitt i den panteistiskt besjälade skapelsen. Förenklat kan man säga att hösten var elegiernas tid, våren de dityrambiska dikternas tid och sommaren idylldiktningens tid.⁹¹ Därmed ges också en bild av hur olika känslouttryck fördelades över året.

Programmets repertoar formades i utsändningarna till ett cykliskt förlopp av födelse, mognad, död och återuppståndelse, tecknat över årstiderna. Människans livsåldrar, växtlighetens och bondeårets cykler, valda moment i Kristi levnadsbana samt solens års- och dygncykler flätades samman och framställdes som parallella och kronologiskt samordnade förlopp. Betraktar man följderna av utsändningar som en berättelse antar den karaktären av en (avsexualiserad och avdemoniserad) vegetationsmyt.⁹² Födelsen och döden framhövdes medan avlelsen tonades ned. Genom årstidskonventionen framstod poesins symboler och troper inte bara som bilder för en inre verklighet. Dikterna kunde peka ut mot det som omgav lyssnaren, påminna om var denne just då stod i det cykliska förloppet och visa på samband mellan känslöstämningar och naturens regelbundna skiftningar. Många utsändningar var på det bokstavliga planet försök att påverka eller påskynda årstidernas växlingar och den inre förändringen av människan.⁹³ Genom att uttrycken för mänsklig vilja synkroniserades med naturcykelns faser och genom att programmets »kyrkoår« etablerades som kontext för de enskilda utsändningarna ritualiserades dikterna.⁹⁴ Årstidskonventionen utgjorde på så vis grunden för den skönlitterära uppläsningen som profan andakt.

Det mönster som frilagts har uppstått som ett resultat av producenternas vilja att knyta an till och förklara lyssnarens nu genom tillämpande av årstidskonventionen på dikter som inte sällan bygger på poesins allmängods. Det bör inte ses som ett uttryck för producenternas eller poeternas religiösa föreställningar. Bohman ville göra Dagens dikt till något av en *profan* andakt, och såväl Dagens dikts »kyrkoår« som det kristna var tecknade över naturens

årscykel. De dikter som knöt an till kyrkans högtider var bara en delmängd av programmets årstidsbundna material.

Från 1960-talets slut blev årstidsdikterna färre och kopplingen till årscykeln svagare. Under 1970-talet försvagades årstidskonventionens ställning i Dagens dikt och därmed även programmets rituella funktion. Trots det bevarade Dagens dikt ännu under 1980-talet något av sin kalendariska karaktär. Den utvecklingen speglas i de Dagens dikt-antologier som utgivits genom åren.⁹⁵ Anders Frostenson får sista ordet om årstidskonventionens roll i Dagens dikt:

*Lär mig att mäta tiden
ej med min lyckas,
ej med min smärtas
ej med min längtans
bedrägliga mått.
Stäm den i samklang
med solvarv och månvarv,
med stjärnvalvens vandring
och åldrarnas stilla gång över jorden.⁹⁶*

Helgmålsringning och »konfessionslös morgonandakt«

Helgmålsringning

Kristna andaktsprogram har förekommit sedan radioutsändningarnas start.¹ I april 1940, när Dagens dikt redan var etablerat, infördes Helgmålsringning i radio. Programmet tillkom alltså i en av de mest hotfulla faserna av kriget, tänkt att ge en stunds ro i en orolig tid, och var också det en skapelse av Pontus Bohman.

Helgmålsringning bestod av klockringning från en kyrka i någon del av landet, en kortare Bibelläsning, uppläsning av ett stycke ur den »klassiska andaktslitteraturen«, ur psalmboken eller någon religiös dikt, samt, avslutningsvis, kyrklig musik.² Av de texter som lästes 1954–68 hämtades de största grupperna ur Svenska Psalmboken och ur Bibeln. Man läste också medeltida mystiker, klassiker som Pascal, C. J. L. Almqvist, George Eliot och Kierkegaard, samt, mer sällan, nyare författare som Hjalmar Gullberg.³ Dagens dikt och Helgmålsringning kompletterade varandra, något som Pontus Bohman gjorde tydligt när han i 1943 års kalendariska Dagens diktantologi placerade texter ur Helgmålsringning på helgdagarnas datum. Programmen producerades fram till 1967 av samma redaktion och de gavs en snarlik programstruktur. I lyssnarbrev och tidskriftsartiklar framgår att många lyssnare såg dem som närbesläktade.

Vardagsmorgon

Som exempel på hur radions uppläsningar beaktade de sekulariserade lyssnarnas behov av andakt och uppbyggelse valde Erik Hjal-

mar Linder att lyfta fram vad han kallade »betraktelsestunden« Vardagsmorgon. Vid sidan av Dagens dikt och enstaka diktuppläsningar i anknytning till kyrkoårets högtider är Vardagsmorgon det tydligaste exemplet på försöken att utforma uppläsningsprogram som profana andakter. Vardagsmorgon började sändas 1947 och bestod då av uppläsningar av (framför allt) prosatexter av varierande längd, i regel följda av musik. Från och med september 1948 sändes programmet varje vardag. Det skulle erbjuda några minuters samling före dagens sysslor och »ge stoff till en meditation av icke-konfessionell karaktär«. ⁴ Texterna valdes med hänsyn till »programmets karaktär av konfessionslös morgonandakt eller naturlyrisk betraktelse i anslutning till den aktuella årstiden«. ⁵ Liksom i Dagens dikt bestod en stor del av repertoaren av årstidsrelaterade texter som synkroniserades med årstiden för utsändningarna. Man läste vishetslitteratur från olika tider, religioner och kulturer samt »profana« texter präglade av etiskt patos eller öppenhet inför livets krafter och skapelsens skönhet. ⁶ Urvalets tvärreligiositet och spännvidd är påfallande. Stoiska betraktelser och bibeltexter blandades med indiska levnadsregler och visdomsord ur buddhistens år. Förmodligen rörde det sig om ett försök att åstadkomma den eftersträvade konfessionslösheten utan att för den skull behöva utesluta kristet material. I personaltidningen noterade Bo Teddy Ladberg med ogillande att psalmer användes i ett program som var »tänkt som en rent profan motvikt till morgonandakten«. ⁷

Till Vardagsmorgons mest lästa författare hörde Nathanael Beskow, Emilia Fogelklou, Marcus Aurelius, Arnold Norlind, Nathan Söderblom, Hans Larsson och Sven Lindqvist, författare som hade skrivit på ett självprövande sätt om existentiella och religiösa problem. Författare som skildrade naturens skiftningar, som Björn von Rosen och Arvid Mörne, var flitigt anlitade. Vanligt förekommande var också de från Dagens dikt välkända författarna Elmer Diktonius, Johannes Edfelt, Karin Boye, Vilhelm Ekelund, Pär Lagerkvist och Harry Martinson.

Vardagsmorgon framstår som en variation på Dagens dikt-

konceptet, en morgontidig prosaversion. Programmet lades ned 1965 i samband med en utbyggnad av morgnarnas nyhetsservice; införandet av ett morgoneko i två upplagor. Andaktsprogrammen uppvisade vid denna tid minskande lyssnarsiffror medan nyhetsprogrammen lockade fler lyssnare.⁸

Reflexioner i tidig morgon

Reflexioner i tidig morgon (1964–72), som sändes på söndagsmorgnar, var enligt programplanerna avsett att komplettera och ersätta Vardagsmorgon. Programmet skulle vara »en liten ö av profan meditation mitt i morgnarnas andakt och aktualitet».⁹ Också här tillämpades årstidskonventionen, bland annat på texter ur Vilhelm Mobergs *Bondeåret* och Harry Martinsons *Utsikt från en grästuva*. Textmaterialet bestod framför allt av essäer, meditationer, reflexioner och prosadikter. Något som skilde Reflexioner i tidig morgon från dess föregångare var att lyssnarna ibland fick följa av radion beställda brevväxlingar mellan svenska författare.¹⁰ Konfessionella texter var ovanligare än i Vardagsmorgon och religionsurkunder hämtades, i de sällsynta fall de förekom, från andra religioner än den kristna. Vid sidan av det årstidsbundna materialet lästes texter, som kretsade kring existentiella och moraliska problem, som Plutarchos »Godhet och ondska» och Nietzsches »Morgonrodnad-tankar om de moraliska fördomarna». Under programmets sista år hördes bland annat »Är det sköna otidsenligt» av Östen Sjöstrand, Werner Aspenströms »Det religiösa problemet» ur dennes *Motsägelser*, Gert Bonniers »Osannolika sannolikheter i universum» samt Göran Palms »Kom Jesus tillbaka» ur Palms *En orättvis betraktelse*.

Reflexioner i tidig morgon avlägsnade sig från det kristna kyrkoåret och fick ett mer problematiserande och kritiskt förhållningssätt till traditionella religiösa och moraliska värderingar än dess föregångare. Förmedlandet av värden blev också dialogiserat och närmare knutet till kulturdebatten. Nästa i raden av morgonprogram gick steget längre i sekularisering och dialogisering. Det

skilde sig från de profana andakterna och var inte något utpräglat uppläsningssprogram utan fick en mer allmänkulturell inriktning. Det producerades emellertid av LOK, och dess målskrivningar visar reminiscenser av de tidigare beskrivna programmens, varför det bör nämnas i detta sammanhang.

Guld i mund

Våren 1974 startade Guld i mund, som sändes på vardagsmorgnar, inplacerat mellan Familjespegeln och den andra morgonandakten. Guld i mund skulle »ämnesmässigt och till sin karaktär ligga mellan verkligheten och det överjordiska; en sekulariserad tankepaus, ett kultiverat och varför inte uppmuntrande ord på väg ut i dagens skubb«. ¹¹ Form- och innehållsmässigt blev Guld i mund variationsrikt. Man förde samtal med inbjudna gäster och eftersträvade »direktsändningskänsla«. Till inslagen hörde att programledaren läste ett »gott ord på vägen ut i dagens id«, rapporter från naturen där årstidernas växlingar noterades, »dagboksinslag« i samtalsform med en inbjuden gäst samt inslag där man knöt an till Bondepraktikan eller till händelser för si och så många år sedan. ¹² Många människor var inblandade i produktionen av Guld i mund och programmets ramar gav stort utrymme för egna initiativ. En vecka kunde det sändas en miniföljetong, en annan vecka kunde dialogen med gästen ta överhanden. 1978 sades, i underlaget till en skrivelse som cirkulerades till alla berörda, att alltför många Guld i mund lika gärna skulle ha kunnat sändas »under annan rubrik och i annat format [...] Lätt säga vad det *inte* ska vara – resebrev, morgonandakt, anekdotvevande, små konst- och bokprogram, amaryllis.« ¹³ Guld i mund flyttades från P1 våren 1979 när man där inledde en satsning på nyhetsmorgon med musik. ¹⁴

Avslutande kommentar om den profana andakten

Med Vardagsmorgon och Dagens dikt erbjöds radiolyssnarna varje vardag mellan 1948 och 1965 två uppbyggande uppläsningssprogram vars textval och programstruktur lade sig nära den kristna andaktens former. Uppläsningens verksamhet tillfredsställde då med god mån behovet att ge uppbyggelse åt sekulariserade lyssnare. Den profana andaktens ställning försvagades under den senare delen av 1960-talet. Reflexioner i tidig morgon, som bara sändes en gång i veckan, fick en modernare repertoar och en mer sekulariserad och konfessionslös framtoning än Vardagsmorgon. 1967 påbörjades en omorganisation som bland annat innebar att de religiösa programmen bröts ur den gamla kulturredaktionen. För LOK, som bildades 1968, kom ambitionen att med uppläsningar erbjuda profan uppbyggelse i skymundan, till förmån för andra målsättningar. Andaktens cykliska och ahistoriska sätt att indela tiden och knyta an till nuet fick i allt högre grad ge plats för aktualiteter i mer konventionell mening, det vill säga introduktion av nyskrivet material och en närmare anknytning till aktuell debatt. Den utvecklingen blev också Dagens dikts.

1970-talets Dagens dikt Uppläsning som samtidskommentar

1970-talets författarkanon

Andelen lyrik skriven av författare som debuterat före 1941 minskade starkt mellan 1960-talets slut och 1970-talets mitt. Poeter med debutår före 1921 lästes under 1970-talet hälften så ofta som föregående decennium. I stället ökade andelen lyrik skriven av utländska och nyligen debuterade svenska författare.

Bland författarna med debut före 1901 dominerade samma namn som tidigare. Heidenstam förekom under 1970-talet ca en fjärdedel så ofta som under föregående decennier. Ola Hansson och Vilhelm Ekelund lästes ungefär hälften så ofta som under 1960-talet liksom gruppens mest läste poet, Karlfeldt. Av författare med debut 1901–10 minskade Bergman och Malmberg med två tredjedelar jämfört med 1960-talet. Österling förekom ungefär hälften så ofta som tidigare. Mer läst än tidigare blev däremot Erik Lindorm, nu nästan lika vanlig som Malmberg. Gruppens mest lästa poeter var Österling och Bergman.

Av 1910-talsdebutanterna (1911–20) lästes Einar Malm hälften så många gånger som under 1960-talet. Blomberg minskade med en tredjedel. Silfverstolpe, Löwenhjelm och Selander minskade drastiskt, liksom Karl Asplund och R. R. Eklund. De största inom denna grupp var liksom tidigare Södergran och Lagerkvist, som lästes ca 3 gånger per år mot tidigare 5–6.

Harry Martinson var fortfarande den störste inom gruppen av 1920-talsdebutanter (1921–30). Han lästes, liksom Boye, Enckell, Gullberg och Ferlin, hälften så många gånger som under 1960-talet. Även Birger Sjöberg, Edfelt och Bergholmen minskade. Elmer

Diktonius gick upp till positionen som 1970-talets näst mest läste 1920-talsdebutant. Ökade gjorde också Artur Lundkvist och Alf Henrikson samt ett par författare som lästes ca 10 gånger vardera under 1970-talet: Björling, Gierow och Grundström.

Ekelöf var den 1930-talsdebutant (1931–40) som lästes flest gånger under 1970-talet. Han förekom ca 7 gånger per år. Vennberg lästes ca 4 gånger per år. Ella Hillbäck och Ebba Lindqvist förekommer mer sällan än tidigare men tillhörde fortfarande gruppens mest lästa poeter. Olle Svensson, Hildebrand och Gedda minskade starkt. Ökade gjorde Sten Hagliden, Sture Axelsson, Olof Lagercrantz och Erik Lindegren.

Också inom gruppen av författare med debut 1941–50 skedde stora förändringar. Bland annat försvann tre poeter, som tidigare varit bland de mest lästa: Ingeborg Erixon, Ingrid Nyström samt Greta Floding (som redan under 1960-talet börjat förekomma allt mer sällan). Även Helge Jedenberg minskade. Maria Wine förekom ungefär lika ofta som under 1960-talet. Anna Greta Wide, som under 1950- och 1960-talen varit den mest lästa poeten inom gruppen, förlorade nu denna position till Werner Aspenström (71 gånger). Elsa Grave blev periodens näst mest lästa 1940-talsdebutant, tätt följd av Östen Sjöstrand och Stig Carlsson. Ökade gjorde också Lars Forssell, Axel Liffner, Stig Sjödin, Sandro Key-Åberg, Björn Julén och Lars Lundkvist.

Flest gånger av 1950-talsdebutanterna (1951–60) lästes Tomas Tranströmer (46 gånger), följd av Birger Norman och de tidigare sällan eller aldrig lästa poeterna Petter Bergman, Ingemar Leckius, Bertil Pettersson och Göran Tunström. Av de tidigare etablerade poeterna bevarade Ingrid Arvidsson och Majken Johansson sin ställning. Siv Arb, Sonja Åkesson, Anna Rydstedt, Reidar Ekner, Lasse Söderberg och Lennart Sjögren etablerades som nya namn med ca 10–20 läsningar vardera. Av författare med debut 1961–70 dominerade den tidigare introducerade Lars Gustafsson (26 gånger) och den för lyssnarna nye diktaren Gunnar Harding. Carl-Axel Moberg lästes fortfarande. Därtill kom en rad tidigare sällan eller aldrig lästa poeter: Gösta Friberg, Lennart Dahl, Björn Håkanson,

Göran Sonnevi, Elisabet Hermodsson, Bengt Emil Johnson och Göran Palm. Den mest läste 1970-talsdebutanten var Jacques Werup (15 gånger), följd av Niklas Rådström, Willy Granqvist och Tom Hedlund. Dessutom lästes en lång rad 1970-talsdebutanter enstaka gånger.

Mest lästa författare 1970–79

Harry Martinson	81
Werner Aspenström	71
Gunnar Ekelöf	70
Elmer Diktonius	47
Karl Vennberg	42
Hjalmar Gullberg	40
Elsa Grave	38
Nils Ferlin	36
Johannes Edfelt	35
Östen Sjöstrand	35
Edith Södergran	33
Ebba Lindqvist	32
Stig Carlson	32
Sten Hagliden	31
Erik Blomberg	30
Pär Lagerkvist	30

De 16 mest lästa författarna gav textmaterial till ca 23 % av utsändningarna 1970–79.

Sammanfattningsvis skedde få positionsförändringar i toppen inom de olika grupperna av författare med debut före 1931. De enda egentliga uppstickarna där var Erik Lindorm, Elmer Diktonius och Artur Lundkvist. Diktonius hade fått namn om sig som den rödaste av finlandssvenska modernister och under 1970-talet lästes ett par av hans mer samhällskritiska dikter. De dikter av »arbetardiktaren« Lindorm som framfördes under 1970-talet präglades däremot varken av socialt engagemang eller av uttalat

politiska motiv. Den stora nedgången för författare som Bergman, Heidenstam, Malmberg, Silfverstolpe, Selander, Asplund, Eklund, Svensson, Gedda, Jedenberg, Erixon, Nyström och Floding innebar i praktiken att man upphörde att läsa 70–80 av deras dikter. De flesta av dessa dikter hade varit årstidsbundna och utgjort en väsentlig del av stommen i programmets »kyrkoår«.

Strömkantringen vid övergången mellan 1960- och 1970-tal

Under 1950- och 1960-talet vände sig Dagens dikt mot de ahistoriska sidorna av verkligheten. Tolvslaget ledde lyssnaren in i den rituella upprepningens tidlöshet där förändring existerade som regelbunden växling, nödvändig för att upprätthålla och återuppbygga det bestående. Ofta frystes den förbiglidande tiden i ögonblick som vidgade sig mot evigheten; poesins »samlande nu«. Dagens dikt gav en cyklisk bild av tiden, med betoning på upprepning och kontinuitet, och påminde om välkända, eviga förlopp. Den största delen av programmets dikter var skriven av en begränsad skara, för lyssnarna bekanta, svenska poeter och dikterna knöt an till företeelser, landskap och traditioner som lyssnarna var förtrogna med.

Vid 1960-talets slut inleddes en genomgripande förnyelse av Dagens dikts repertoar. Den största delen av undersökningsperiodens återkommande texter försvann ur programmet, några för att åter dyka upp under 1980-talet.¹ Det blev allt glesare mellan de dikter och författarskap som lyssnarna kunde känna igen från tidigare utsändningar och allt färre dikter knöts till någon bestämd fas av årscykeln. Utländsk lyrik blev vanligare och många av de dikter som lästes uttryckte medvetenhet om krig och orättvisor i andra delar av världen. Programmet tog ett stort steg bort från den tidigare positionen där naturens årsrytm, kristna helger och inhemska traditioner stått i centrum. Andaktens cykliska tid kom i konflikt med ambitionerna att spegla och kommentera samtiden och att introducera nya och aktuella dikter, författarskap och

kulturområden. Vardagsmorgon hade lagts ner 1965 och dess efterträdare sändes mer sällan och avlägsnade sig från andaktsmodellen. 1967 kortades programtiden för Dagens dikt från 10 till 7 minuter. Litterära sektionen ogillade detta, men föreslog samtidigt att även Helgmålsringnings programtid skulle kortas.² 1971 efterlyste C. G. Stellan Mörner, som sedan 1968 valde musik till Dagens dikt, mer religiös lyrik; »vilket skulle göra det möjligt för honom att välja musik ur orgelrepertoaren«.³ När Reflexioner i tidig morgon sedan lades ned hade samtidsengagemanget redan brutit igenom i Dagens dikt. Eftersom förändringen av programmet tog sig uttryck i en drastisk minskning av det återkommande materialet, och i synnerhet det återkommande årstidsbundna, kommer analysen av 1970-talets Dagens dikt att i högre grad fokusera icke-årstidsbundna dikter och sådana som lästes enstaka gånger.⁴

Att det mot slutet av 1960-talet skedde en strömkantring i svenskt litteratur- och kulturliv har blivit något av en historisk kliché. Kjell Espmark menar att »vänsterengagemangets dominans från omkring 1965« är del i ett invariant perspektiv som hindrar oss att se samexistensen av äldre och yngre författare under denna tid.⁵ Förvisso samexisterade äldre och yngre författare i 1970-talets Dagens dikt, där poeter som debuterat under tidigare decennier spelade en lika stor roll som 1960- och 1970-talsdebutanterna. Espmarks precisering av starten för förändringarna till 1965 kan för övrigt vara tillämpbar på Dagens dikt. Pontus Bohman gick då i pension och huvudansvaret för programmet togs över av Kerstin Axberger. Hon tycks ha försökt att förnya repertoaren och samtidigt föra Bohmans traditioner vidare.⁶ Axberger, som pensionerades 1971, avlöstes av Kerstin M. Lundberg som redan tidigare valt dikter till programmet. Ansvar delades av medarbetare som Carl Magnus von Seth, Göran Sommardal, Ann-Sofi Rein, Evan Storm och Matts Rying. Med generationsskiftet på producentsidan gjorde sig också det nya kulturklimatet märkbart och med 1970-talet möter man ett delvis nytt Dagens dikt.

Strategier för lyssnarkontakt under 1960- och 1970-tal

I Gunnar Björlings inledningsdikt till 1966 års Dagens dikt-antologi framhålls att dikt inte är »deklamation och sång och marsch och talkör« men »kanhända ett rop till den som hör«. ⁷ Det nationella auditoriet hade splittrats och Dagens dikts lyssnarsiffror hade minskat. ⁸ Björlingcitatets osäkerhet om någon lyssnar, och vem denne i sådana fall kan vara, kom att prägla det litterära programutbudet. Fram till 1960 hade de lyssnare som föredrog ett övervägande lätt programutbud fått kryssa mellan P1 och P2 i ett »aktivt väljande«. Vid slutet av 1960 differentierades kanalerna. P2 fick kvällstid karaktär av kulturkanal, fram till 1963 med Radiopoetens minutlånga dagsvers som inledning, medan P1-kvällarna gavs ett bredare innehåll. ⁹ Kanaldifferentieringen, och tillkomsten av Melodiradion 1961, innebar ett accepterande av att en stor del av publiken föredrog att *inte* undervisas, uppbyggas eller bildas. Extensivt enkanalslyssnande underlättades sedan ytterligare genom kanalomläggningen i december 1966, då P1 blev det talade ordets kanal, P2 blev kanalen för seriös musik, skolradio och vuxenutbildning och P3 blev kanalen med lättare musik och underhållning. Jämte musiken kom nyheter och aktualiteter att spela en allt större roll i kampen om lyssnare. Kultur- och litteraturprogram fick i högre grad än tidigare en publik som bestod av en specialintresserad minoritet.

Dessa förändringar innebar inte att man gav upp ambitionen att nå ut med kulturstoffet, däribland lyriken, till fler än skaran av redan invigda. Från och med säsongen 1959–60 prövades en rad program där litteratur presenterades i en lättsam inramning, ibland med tävlingsinslag och lyssnaromröstningar som hjälpte till att engagera publiken och skapa en populär repertoar. ¹⁰ Idén vidareutvecklades i det utpräglade önskeprogrammet Önskedikten, som sändes 1961–69 och som senare återuppstod som Dikter för dej? Till en början sändes Önskedikten i Melodiradion (1961, 1962). I Melodiradion sändes också Min vackraste kärleksdikt (1962), där lyssnarna fick rösta på sina favoriter. Dessa lyrikpro-

gram tillhörde en typ som programdirektör Nils-Olof Franzén ansåg vara särskilt attraktiv för publiken, passande för radions egenart och med möjlighet att nå lyssnarsiffror i nivå med »grammofonskvalets«. ¹¹I Önskedikten var lyssnarnas önskemål det främsta urvalskriteriet och man strävade efter att gå en bredare publiksmak till mötes. »Alla de dikter som där önskas och läses skulle vid Apollon inte finna nåd i en litteraturkännarens eller ens skapligt lyrikmedvetna läsares ögon. [...] Stramt kvalitetsmedvetande är en sak men människors poetiska upplevelser en annan«, skrev Önskediktens förste producent, Börje Lindell, under rubriken »Lyriskt snabbköp?« ¹² Under 1960-talet och det tidiga 1970-talet utvecklades lyssnarkontakten i önskeprogram som Önskeklassikern och Dikter för dej?, i läsecirkelprogram, i litterära brevlådor som Bokmalin (1964–83) och i program där dikter analyserades med utgångspunkt i lyssnarfrågor. I Vem är Agnes? (1967) försökte Carl Magnus von Seth besvara frågan vem »bokläsaren« och den som lyssnade till de litterära programmen var. ¹³ LOK strävade vid denna tid efter att »utöka den direktkontakt med lyssnarna som vi tror att vi redan nu på olika sätt lyckats etablera och som vi ser som en av våra stora uppgifter just nu«. ¹⁴ Efter kanalomläggningen kan önske- och lyssnarkontaktformen sägas ha efterträtt årstidskonventionen som grepp för lättillgängliga uppläsningar i radio. I de lyriska önskeprogrammen önskades och lästes också många Dagens dikt-klassiker. I Dagens dikt ökade i stället utrymmet för nytugivna dikter.

1970-talets återkommande årstidsbundna dikter

Återkommande årstidsbundna dikter var ovanliga under 1970-talet. De tidigare decenniernas förekom endast sporadiskt och få nya tillkom. ¹⁵ Av de på 1950- och det tidiga 1960-talet introducerade dikterna lästes regelbundet Gullbergs jul- och nyårsdikter (7 respektive 6), densammes sommardikt »Häger på bryggan« (4), Karl-feldts dikter »Vinterorgel« (7) och »I passionsveckan« (4) samt Vennbergs »November« (5). Tomas Tranströmers »Allegro« (4)

lästes i februari–april. Henry Parlands »En mor kom till mig« (4) lästes på hösten, kanske på grund av dess avskedsmotiv och uttrycket »svalkande likgiltighet«. Av de dikter som introducerats under den senare delen av 1960-talet eller därefter blev Olof Lagercrantz »I dag« (4) och Axel Liffners »Sommar, sommar« (5) nya somnardikter. Elmer Diktonius »Jag famnar dig, du röda höst« (6) blev en ny höstdikt.

1970-talets återkommande icke-årstidsbundna dikter

En större del av 1970-talets återkommande material utgjordes av icke-årstidsbundna dikter. Dagermans »En broder mer« (5), Ekelöfs »Jag tror på den ensamma människan« (6) och Anna Greta Wides »Du har ett liv« (5) hade introducerats redan på 1950-talet. Dessutom lästes Ezra Pounds »Vad du troget älskar« (4 eller 5) och Setterlinds »Döden tänkte jag mig så« (4), som båda introducerats 1960. De övriga hade introducerats efter 1960-talets mitt: Lars Forssells »Aria« (4), Gösta Fribergs »Dagen« (6), Ola Hanssons »Ett öppet ord« (4), Olof Lagercrantz »O nej« (5), Ingemar Leckius dikter »Här och nu« (4) och »I öknen går de vilda fåren« (4) samt Elsa Graves »Måste vi gå löst på varandra i tusen år« (4). Flera av dessa texter behandlas nedan i avsnittet om 1970-talets samtids- och samhällsengagerade dikter. Fyra gånger under 1970-talet lästes också Anna Rydstedts »Den sista kommunikationen«. Diktvalet framstår som något av en apologi för programmets vana att knyta an till årstiden: »Le något mera lagom åt oss, / som även talar om vädret – / det sant demokratiska samtalsämnet / alla emellan. [...] Vi ses kanske bara i vädret, / men vi kan väl tala om vädret ändå, / som kanske blir vackert en annan dag. // Låt oss inte överge den sista kommunikationen.«¹⁶

Lyriska kommentarer

För att komma åt hur Dagens dikt kommenterat in- och utrikes-händelser under olika perioder har jag valt ut ett antal händelser som uppmärksammades i massmedierna och kontrollerat vilka dikter som utsändes i samband med – och veckan efter – dessa.¹⁷ Skall en dikt i programmet kunna tolkas som en direkt kommentar till en viss händelse bör den följa ganska snart efteråt. Jag redogör bara för de utsändningar som jag tolkat som kommentarer.

UNGERNREVOLTEN 1956

Den 25 oktober 1956, samma dag som morgontidningarna rapporterade att ryska pansarstyrkor och flygvapen satts in mot demonstranter i Budapest, lästes Arnold Ljungdals tre år gamla »Paradiso Terreste«, följd av femte satsen ur den ungerska kompositören Béla Bartóks Konsert för orkester. Diktens första strof lyder: »Efter infernovandringens mardröm / och den mödosamma klättringen / uppför reningens berg / skall du hejda dig här, på morgonens tröskel, / och med nytvagna ögon / se ut över nytvagen jord.«¹⁸ Titelns vision om ett paradys på jorden och diktens inledande mycket starka ord talar för att det kan ha rört sig om en lyrisk kommentar och musikvalet förstärker intrycket.

Fyra dagar senare sändes Pär Lagerkvists »Norden är vårt fosterland«, en av de beredskapsdikter som användes under kriget men som därefter försvann ur programmet. De starka nationella skam- och skuldkänslor som dikten uttrycker kan möjligen verka mer lämpade för krigsårens problematiska neutralitet än för den aktuella situationen. Lagerkvist beskriver fosterlandet som »fött i nöd och smärta« och dess folk sägs ha en skamfull, oren födelsestund. Den sista strofen tar fasta på hur folket kan återupprättas och renas genom lidande: »Likväl, just nu födes det / som engång skall ena / folk som allt varann förlät. / Tårar skall oss rena.«¹⁹ Liksom i Ljungdals dikt betonas lidandets möjlighet att fungera som purgatorium.

Den 7 november, tre dagar efter de sovjetiska styrkornas »seger«,

lästes Nils Svanbergs »En sång om frihet«, en av de dikter som Bohman lät ingå i 1943 års Dagens dikt-antologi. Diktens andra och sista strof lyder: »Frihetens strid mot tvång / kan aldrig dö, / tycks ossevinnerligt lång– / gör det dock skönt / även för dem som rönt / motgång och undergång, / ger dem, som ej får leva / kraft att dö.«²⁰ Utsändningen kunde tolkas som en hyllning till de avrättade motståndsmännen och den nyss nedslagna revolten.

När Dagens dikt kommenterade händelserna i Ungern tillgrip producenten strategier och dikter som använts under andra världskriget. Lyriska kommentarer som dessa var ovanliga i 1950-talets och det tidiga 1960-talets Dagens dikt. Den enda jag funnit från tidigt 1960-tal är utsändningen den 20 juli 1961 av Hjalmar Gullbergs »Bara en kvinna«, med anledning av skalden och förre radiomedarbetaren Gullbergs bortgång efter lång tids sjukdom. Dikten talar om det lidande som är lagt på människans huvud: »Sådant är adel: att med hållning bära / också det tyngsta.«²¹

TRE LYRISKA KOMMENTARER 1968

Vid slutet av 1960-talet skärptes programmets samtidsmedvetenhet och 1968 inträffade tre händelser som gavs lyriska kommentarer: Mordet på Robert Kennedy, Praginvationen och ockupationen av Kårhuset i Stockholm. Dagen efter det att Robert Kennedy blivit skjuten lästes Bertil Geddas dikt »Förtvivla ej«, om hur drömmar om fred och »frihetens rymd« vänds i tårar och trång vanmakt: »Är allt bara tomhet och död / i det som sker?« Dikten betygar tron att »livet ger oss sitt stöd, / att sommaren skall segra / över blindhet och död«, och slutstrofen lyder: »Förtvivla ej. / Förtvivlan är nederlag. / Det finns en förtröstan / gömd i den grymmaste dag.«²²

Två dagar efter det att ockupationen av Kårhuset i Stockholm hävts av 600 poliser fick lyssnarna höra Björn Håkansons »Framtiden«, ur *Kärlek i Vita Huset*: »Någon, en människa jag kände, / var orolig över framtiden / Hon sa att hon brukade drömma elakt / Vad drömde du? frågade jag / Jag drömde att allt förblev som förut / och att det som förändrades / förändrades så som man hade kunnat förutse / Det vore i så fall inte ditt fel, svarade jag / Också

detta svar hörde till min dröm, sa hon / Nu finns det inte längre någon öppning / där jag kan vakna«. ²³ Utsändningen av Håkanssons tankeväckare, om den mardrömslika resignationen inför historiens tröghet och den uteblivna omvälvningen, framstår som en kommentar till Kårhusockupationens utgång.

Dagens dikt reagerade snabbt på invasionen av Prag. Medan händelserna i Ungern kommenterats med hjälp av svenska dikter, av vilka två var gamla bekanta från krigsåren, lästes nu mellan den 23 och den 27 augusti 1968 fyra tjeckoslovakiska dikter i följd, skrivna av tjeckerna František Hrubín, Jirí Kolář och Miroslav Holub och av den slovakiske poeten Štefan Žary. Även musikvalet anspelade på händelserna i Prag. Man spelade musik av de tjeckiska kompositörerna Leoš Janáček och Josef Suk samt ett stycke ur Mozarts Pragsymfoni. Den 26 augusti lästes Holubs dikt »Korporalen som stack ned Archimedes«. Korporalen sades ha slagit ihjäl »cirkeln, tangenten / och skärningspunkten / i universum« och därtill belagt alla tal från tre och uppåt med dödsstraff: »I Syrakusa / för han numera befålet / över filosofernas skola. / Det andra årtusendet / sitter på hillebarden / och skriver / ett två / ett två / ett två«. ²⁴ Här gavs en tydlig bild av hur tankefriheten i Tjeckoslovakien lades i bojar av ett militärt övervåld. Med Štefan Žarys dikt »Ankaret och vingarna« fick nästa dags lyssnare höra en stolt vägran att ge vika: »Jag är människa, inte kråldjur. / Jag är människa, inte lastvinsch. / Försök inte fångsla mig – / Fjättrad flyger jag, / till och med buren / bär jag bort / i den blå gränslösheten!« ²⁵

Utsändningarna under Praginvasionen framstår som undersökningsperiodens – förmodligen hela efterkrigstidens – kraftigaste politiska markering i Dagens dikt. För att kunna ge tydliga kommentarer till händelsen frångick man konventionen att dikterna skulle vara publicerade i bokform. Något motsvarande möter man först i samband med mordet på Sveriges statsminister. Då lästes två specialinsatta, i bokform redan publicerade dikter och programmets reaktionstid var längre. Till skillnad från fallet med tidigare års lyriska kommentarer erbjuder arkivmaterialet uppgif-

ter som bevisar att dikterna verkligen utsändes med anledning av Palmes död.

MORDET PÅ OLOF PALME

Med anledning av en tyst minut till Palmes minne sändes den 10 mars 1986 Maria Wines »Någonstans«.²⁶ Som så ofta i Dagens dikt ställs där liv och ljus mot mörker och död. Enligt diktens och programmets logik måste ljuset och födelsen stå i tur när mörkret ter sig som mest ogenomträngligt. Dikten talar också om brottet, ofriheten, ondskan och olyckan, mot vilka Wine ställer det rena samvetet, kärleken, friheten, godheten och lyckan, som också de måste finnas i det »någonstans« som givit dikten dess titel. Utsändningen av Wines dikt bör ha fungerat tröstande, som en besvärjelse mot förtvivlan, och att den blev uppskattad visar lyssnarbrev. Den 15 mars, dagen för Palmes begravning, sändes sedan Karin Boyes dikt »Hur kan förtröstan leva?«²⁷

*Omkring oss störtar allt,
och mer skall störta,
tills ingen sten är kvar
för att stödja vår fot.
Hur kan du ännu tro,
som inget har att tro på?
Hur kan förtröstan leva
så utan all rot?*

*Är den själv rot?
Är den själv fröet,
och växer själva världsträdet
fram ur den?
Då är vårt öde lagt
hos tystlåtna hjärtan.
För deras stillhets skull
kan det dagas igen.*

Boyes dikt, vars två första strofer här återges, inleds med ett arkitektoniskt eller geologiskt »störtande« av stenar och trosföreställningar tills ingenting återstår som stöd åt foten eller tron. I strofens slut introduceras ordet »rot« och därmed den växtmetaforik som i Dagens dikt så ofta använts för att ge förtröstan. Återupprättandet av det störtade och sönderslagna får karaktär av organisk återväxt: »Allt kan slås sönder. / På nytt skall det läkas, / så länge den är levande, / vår innersta grodd.« Lyssnarna erbjöds här en möjlighet att hantera den tragiska händelsen genom att den projicerades mot naturens vegetationscykel.²⁸ Uppgifter om intentioner och reception saknas, och vill man föra tolkningen av utsändningen längre än så får man nöja sig med att ange några möjliga associationskomplex. Lyssnarna kunde förstå diktens inledning som en bild av samhällsbyggets sönderfall. Diktens träd kunde också leda tankarna till de språkliga klichéerna »folkstammen« (jfr Gullbergs nyårsdikt) och folkledaren som en telning av denna.²⁹ Sådana tankebanor underlättas av statsministerns efternamn.

Direkta lyriska kommentarer som dessa var ovanliga i undersökningsperiodens Dagens dikt, och historiska händelser låter sig dessutom sällan knyts till bestämda datum. De flesta samtidsanspelningar baserades på en prognos av vad som kunde uppta en lyssnares medvetande några veckor senare.³⁰ Under 1970- och 1980-talet ökade framförhållningen i produktionen av programmet; diktval och inspelningar gjordes flera månader i förväg. Detta är förmodligen en bidragande orsak till att undersökningen visar få direkta kommentarer från 1970- och 1980-tal. För att beskriva den samtidskommenterande funktionen i 1970-talets Dagens dikt tvingas man alltså att ur det stora materialet lyfta fram enskilda dikter som uttryckligen anspelar på den tidens debattämnen. Den »engagerade« lyriken fick under 1970-talet en stark ställning i programmet, även om den aldrig dominerade på samma sätt som årstidsdikterna gjorde under föregående decennier.

Utländsk lyrik som samtidskommentar

Under 1960-talets två sista år inleddes en breddning och ökning av Dagens dikts utländska material. Tidigare hade de utländska dikterna varit få. Under 1950-talet rörde det sig mest om engelska och tyska dikter, antik lyrik och dikter från Finland, Norge och Island. Dikter av klassiker som Shakespeare, Racine, Ben Jonson, Archilochos, Petronius och Xenofanes samt texter ur Havamal utgjorde då ungefär en tredjedel av det utländska materialet. Också under 1960-talet dominerade tysk och engelsk diktning, följt av finsk och klassisk grekisk och latinsk. Modern isländsk lyrik hade under 1960-talet en förhållandevis stark ställning som den sedan förlorade. Östeuropeisk lyrik introducerades med en rad tjeckiska och slovakiska dikter, just vid de dagar då Prag var i blickpunkten för nyhetsbevakningen. Tjeckoslovakisk poesi fortsatte sedan att läsas under 1970-talet. Ibland, som i František Halas »Berövad sitt namn« (1), Holubs »Till glädjen« (2) eller Vladimir Holans »Mänsklig röst« (1), uttryckte dikterna förtvivlan, motstånd eller kritik mot sakernas tillstånd, i andra fall, som i Antonín Brouseks »Du släcker ljuset« (2), Vladimir Holans »Ögonen« (2) och Ján Zahradníčeks »I månaden april« (1), rörde det sig om kärleks- och års-tidslyrik.³¹ Holan var vid sidan av polacken Tadeusz Różewicz den mest läste östeuropeiske poeten under 1970-talet.

Utsändningarna vid Praginvasionen visar att författarens nationalitet kunde användas för att påvisa ett samband mellan utsändningen och en viss händelse. Så bör man också se den asiatiska lyrikens snabba ökning i Dagens dikt vid skiftet mellan 1960- och 1970-tal, det vill säga under Vietnamprotesternas och kulturrevolutionens år. Under denna tid knöt radions litterära program också an till ryska revolutionens 50-årsminne, med uppläsningsserien Och ordet blev kött (1967), och till den kinesiska kulturrevolutionen, med serien Den brokiga vävnaden, 3000 år kinesisk litteratur (1968). Samtidsanknytningen betonades i programplaner. Före 1969 hade asiatisk lyrik lästs sammanlagt 4 gånger i Dagens dikt. Mellan 1969 och 1974 lästes 23 asiatiska dikter, bland dem Mao

Zedongs »Kunlun«. Ordförande Maos dikt inleds med en skildring av ett snöfall över Kunlunbergen, vilka diktjaget önskar klyva i tre stycken: »Ett gåve jag Europa, / ett skänkte jag Amerika, / ett låte jag stanna i landet i öster. / Då skulle freden råda / och all världen få del av din kyla och värme.«³² Till skillnad från flera andra av Maos dikter anspelar »Kunlun« inte uttryckligen på revolutionen och dess uppgörelse med förtrycket. Här saknas soldater, uniformer och röda fanor. I stället betonas fredsbudskapet, som genom diktens innehåll och författarens namn kunde kopplas till Asien, Amerika, kommunismen och det pågående kriget i Vietnam. Den största delen av den asiatiska lyriken var annars naturdikter som inplacerades enligt årstidskonventionen, dikter som Tao Chiens »En vacker höstdag«, Tsursayukis »Snön bara faller« och Soseis »Vårvandring«. Till de asiatiska årstidsdikterna hörde också »Höstdagjämning« av Nordvietnams förre president Ho Chi Minh, liksom Mao något av en ikon i vänster- och (inte minst) FNL-kretsar. Vid höstdagjämningen 1973 påminde Ho Chi Minhs dikt om de frihetsberövade: »Du som glatt firar högtid med din familj / glöm inte dem som ruttar i fängelset. // Också fången firar höstdagjämningens fest, / men vinden och månen är fuktiga av sorg.«³³ Liksom i andra världskrigets Dagens dikt kombinerades årstidsanknytning och samtidskommentar.

Också spansk och latinamerikansk lyrik ökade under 1970-talets början. Den kubanske författaren Jamis Fayads »För friheten« blev första maj-dikt 1972, 1974 och 1975.³⁴ Den spanske poeten Carlos Alvarez, fångslad under Francodiktaturen, lästes 6 gånger 1969–73. Fångslade och förföljda poeter gavs ett förhållandevis stort utrymme i programmet. Den revolutionäre grekiske poeten Jánnis Rítsos, som under juntans regim hölls i fångläger och husarrest, lästes 7 gånger under 1970-talet.

Vid 1960-talets sista år inleddes alltså en vidgning av det utländska materialet. 14 procent av 1970-talets uppläsningar förmedlade översatta dikter. Introduktionen av nya kulturområden i Dagens dikt följde den förstärka nyhetsbevakningen, debattklimatet och radions temasatsningar. Andelen utländska äldre klassiker blev

under denna period mindre, i stället knöt man an till och introducerade aktuella utländska författarskap. 1970-talets mest lästa utländska poeter var den i Sverige bosatta Nelly Sachs (13), Emily Dickinson (12), Salvatore Quasimodo (11), Pablo Neruda (11), Tadeusz Różewicz (9) och Eugenio Montale (8). De hade samtliga slagit igenom på 1900-talet och de flesta av dem var Nobelpristagare. Quasimodo hade fått Nobelpriset 1959 och introducerats i Dagens dikt året därpå. Nelly Sachs introducerades samma år som hon tilldelades Nobelpriset (1966). Samma sak gäller 1971 års pristagare, Neruda. Eugenio Montale hade lästs två gånger i programmet före 1975 då det var hans tur att bli Nobelpristagare och en av Dagens dikts mest lästa utländska poeter.

Samtidsstillvändhet och samhällsengagemang i 1970-talets Dagens dikt

Under det tidiga 1960-talet kom den nyenkla poesin med krav på reducering av det poetiska uttryckssättet och större vardaglighet i språket. Man efterlyste dikter som kunde fånga storstadens karaktär och strukturomvandlingens landskap, dikter som alluderar på aktuella händelser.³⁵ Poesin började också skildra kollisionen mellan den egna närmiljön och den ofta skrämmande verklighet som förmedlades via etermediernas nyhetssändningar. Det mest kända exemplet, Göran Sonnevis »Om kriget i Vietnam«, lästes inte i Dagens dikt, men lyssnarna kom att erbjudas en rad dikter med liknande tema. Det dröjde några år innan den samtids- och samhällsengagerade poesin slog igenom i programmet.

Kerstin M. Lundberg skriver i ett brev från 1968 att »bra 'samhällstillvänd' dikt är intressant och nödvändig i en tid som vår, och att bra moderna dikter som skildrar en individuell problematik är en livsnödvändighet«.³⁶ Publik och kritiker kräver för tillfället samhällstillvändhet, skriver Lundberg, men denna måste mynna ur en personligt upplevd konflikt, en ångest inför det som sker i världen, och får inte begränsas till ett »yttre« engagemang. Det är viktigt att slå vakt om den »subjektiva« lyriken i vilken diktaren

redovisar sin inre problematik. Lyssnaren eller läsaren kan i sådana dikter hitta sin egen problematik klarlagd, finna lindring i vetskapen att andra känner likadant och hitta nya infallsvinklar på sin situation, vilket ökar ens medvetenhet. Enligt Lundberg var det svårt att via en dikt påverka attityder; debattartiklar hade större genomslagskraft än »engagerade« dikter. Lundbergs brev tycks inte syfta på Dagens dikt utan på lyrik i allmänhet, men idealet att den samhällstillvända dikten skall ha resonans i en individuell problematik kom att tillämpas i urvalet till programmet. I ett brev från 1970 säger sig en lyssnare ha »lagt märke till att Dagens dikt ibland anknyter till aktuella företeelser«. ³⁷ Det var under 1970-talets första år som politiken, lönearbetet, »samhället« och u-landsfrågorna på allvar kom in i Dagens dikt, samtidigt som programmets landskap urbaniserades.

I januari 1973 kom människorna hem från arbetet i en dikt av Claes Andersson, och i Majken Johanssons »Kom ihåg januari« tilltalades den Herre som »skapat också snömodden på gatorna i Stockholm«. Dessutom lästes Gunnar Hardings »Jag beslutar mig för att ta upp kampen mot Bonniers Litterära Magasin«, där staden är ett snöslaskigt kaos av tutande bilar. Julen samma år steg stjärnan över förortens betong i en dikt av Karl Sundén, inplacerad mellan Diktonius »Barn i stjärnljus« och Olle Svenssons återkommande »Ej obelönad ens i sen december«. ³⁸ I december 1973 lästes också Östen Sjöstrands »Flygfärd« (5 gånger 1966–1976), där Caravellen tar resenären ovan molnen till en intensiv upplevelse av himmelskt ljus. Det urbana landskapet och de moderna kommunikationsmedlen dök under 1970-talet upp i en rad dikter, även om naturens växter tenderade att tränga sig in också här, som i Ekelöfs »I den unga sjudande huvudstaden« där ogräset bryter sig fram mellan järnvägsspårets ruttna sleepers. ³⁹

Fram till ca 1973–75 placerades sådana dikter, som var explicit samhällsengagerade eller samtidsskildrande, in i årstidsmönstret om detta lät sig göras. En snöflinga i en solidaritetsdikt räckte för att kvalificera den för läsning på vintern. Två exempel på hur programmets årscykel därmed kom att politiseras och urbaniseras

erbjuder utsändningarna av Göran Sonnevis »Det nya samhället på väg« och Tomas Tranströmers »Resan«. I Sonnevis dikt sägs det nya samhället finnas i »drömmarna, i hjärnorna / på några människor [...] I min älskades / ansiktets tunga spår«. Det nya samhället, där barn får chansen att slå ut som fulländade blommor, bryter den »rätvinkliga geometrin« som är en del av »förtryckarnas språk«. ⁴⁰ Sonnevis dikt lästes under vår- och sommarmånaderna; 1973 lästes den i mars, två dagar efter Moa Martinsons »Den blåa vinden«. Här sattes väntan på den nya samhällsordningen in i vårens åkallan och skildringar av hur det nya livet träder fram ur det gamlas skal. Tomas Tranströmers »Resan« skildrar en tunnelbanefärd med dess »stationer under havsnivån« där »mörkrets nyheter« säljs och där folk rör sig »sorgset, / tyst«. Tunnelbanefärden fortsätter sedan upp ur underjorden och in i ett sommarlandskap, där »frihetens humlor« surrar och där sädesax blåser in över perrongerna, och till sist går färden »bortom slutstationen«. ⁴¹ Dikten lästes på hösten, och med tunnelbanefärden, stationerna under havsytan, tidningarnas svarta rubriker och ljuset i slutet av tunneln moderniserades därmed höstutsändningarnas uppsättning av dödsymboler.

1970-talets Dagens dikt blev mer inriktat mot missförhållanden och konflikter än tidigare. Det privata gick inte längre att skilja från det politiska, och det enskilda medvetandet invaderades av bilderna av orättvisor, våld och lidande. I Petter Bergmans »De hemlighetsfulla barrikaderna« sägs att »Ingen tillgriper våld: och ändå drabbas vi / för varje dag av lite mera död«. Dikten betonar det personliga ansvaret: »valet som vi undvikit är vårt: / vår plikt, vår tvekan och vår möjlighet«. ⁴² I Elsa Graves »Ny tid – eller förråd revolution« blir slåttern en bild av ett massmord, där människor faller som gräs för lien. ⁴³ I Diktonius »Vak upp, Goya!« åkallas skildraren av krigets fasor. Fienden är här igen »i andra uniformer – / samma dock, / evigt densamma. / Och evigt samma sak det gäller: / friheten, vår luft, vårt bröd – / vår frihet, camerado«. ⁴⁴ Fattigdom, social misär och svält gestaltades i samme författares »Dostojevskij« och »Barnets dröm«. Den av Ola Hanssons dikter

som lästes oftast var inte som tidigare någon årstidsdikt utan »Ett öppet ord«, med raderna: »att pressa andras smärta in / i ens eget ömmande, fina skinn [...] det glimmar inunder ögonens bryn / som återsken av en våldssyn / och allt är skärande lid och strid«. Samma utveckling visar läsningarna av Stig Dagerman: den årstidsbundna »Höst« lästes bara en gång under 1970-talet och i stället blev »En broder mer« författarens, och en av decenniets, mest lästa dikter. »En broder mer« behandlar problemet med den enskildes möjlighet att gripa in i de stora sammanhangen: »Jorden kan du inte göra om. / Stilla din häftiga själ! / Endast en sak kan du göra: / en annan människa väl. // Men detta är redan så mycket / att själva stjärnorna ler. / En hungrande människa mindre / betyder en broder mer.«⁴⁵

Dagermans dikt lämnar välgörenhetens väg öppen. Ingemar Leckius »I öknen går de vilda fåren« antyder däremot att den filantropiska välgärningen och biståndspolitiken inte är nog. Dikten behandlar välfärds människans skuld mot u-ländernas folk, de som tigande tar emot »våra gamla filter, / vårt överskotts-foder«. Den ohållbara situationens konsekvens tycks vara revolutionen som redskap för en högre rättvisa: »Strategin växer fram i deras muskler. / Knivarna härdas i deras inälvor. // Vi som alltid har vänt andras kinder till, / hur skulle vi kunna undfly den kommande vreden?«⁴⁶ Fördelningsfrågorna och solidaritetens problem belyses också i Elisabet Hermodssons »Insamling«. Eventuella ansträngningar att stänga omvärldens problem ute var dömda att misslyckas och skulden blev ett återkommande tema. Ingemar Leckius flitigt lästa »Ljus av ljus« gav ord åt känslan att följas av blicken från lidandets ansikte. »Jag tränger ute Skulden. [...] Jag är inte något slags hem / om den tror det«, heter det i en dikt av Sonja Åkesson. Men Skulden kryper ändå in i en: »In under huden, i mjälten, i benmärgen.« Att »Tillståndet i världen / inger bekymmer« fick lyssnarna höra i en dikt av Göran Sonnevi, där ambulanserna tjuter i en annan värld och där våld och död tränger sig in i medvetandet som ett »fint / nästan osynligt stoft / silar genom fönsterspringorna, in / i mitt rum«. Det fina stoftet i dikten fram-

träder i samma »marsljus« som sken in genom lyssnarnas fönster när den utsändes i mars 1971. I en av de mest lästa utländska dikterna, skriven av Nelly Sachs, knackade flyktingen på lyssnarens dörr: »Kommer det någon / fjärranfrån [...] så kläd honom varmt – / kan väl också hända / han har eld under sulan / (kanske han red / en meteor) / så förebrå honom inte / om din mattas brännhål skriar«. Att helt stänga sitt fönster och sitt jag mot omvärlden innebar känslomässig död och förstelning, det framgick i Britt Arenanders »Till flickan med Stoppa vänsterextremismen-märket«.47

Sociala och politiska frågor berördes i många sändningar. I en dikt av Petter Bergman sades socialismen vara »nära bordet där vi äter. / Den är nära, som tyngden av en börda / när man vet vad bördan är [...] nära som din kropp mot världens kropp.« Man läste också Göran Tunströms »Politiska partier finns«, Danilo Dolcis »Den som blir förskräckt när han hör ordet revolution« och Brechts »En läsande arbetares frågor«.48 I Lars Forssells »Svensk kulturdebatt 1967« trätte Herr Vänster och Herr Vänster med varandra om vem som var vänstrast, »allt medan barnen svulto ihjäl till höger och / vänster«.49

Demonstrationstågens »USA UT UR INDOKINA« skallade i Gunnar Hardings »September«, läst i september månad 1973. Gruvarbetarnas arbetsnedläggelse märktes, långt efter strejkens slut, i samme poets »Januari 1970«.50 Det lästes dikter om byggnadsarbete, skogsarbete och själva innebörden i begreppet kroppsarbete.51

Också samlevnadsproblemen speglades i Dagens dikt. Äkten-skapets kvävande strukturer behandlades i Sonja Åkessons »Äkten-skapsfrågan«, skilsmässan i Hardings »Paraply«, och i en av periodens mest lästa dikter, skriven av Elsa Grave, ställdes frågan: »Måste vi gå löst / på varandra i tusen år / för att kunna älska / en enda dag?«52

De urbana miljöerna och samtidens sociala och politiska frågor trängde sig alltså in i 1970-talets Dagens dikt. Krigets, svältens och orättvisornas verklighet knackade bokstavligen talat på dörren,

kröp in på kroppen och trängde in genom fönstret. Ovanstående exempel visar hur samtidsfrågorna ofta inplacerades i årstidsmönstret. Under det tidiga 1970-talet nådde de lyssnaren genom vårens marsljus, vårblommornas ansikten och höstträdens glesnande grenverk, sedan allt mer fritt från årstidskonventionen. Repertoaren förnyades i en snabbare takt än under tidigare decennier och var inte lika starkt årstidsbunden som förr, men man försökte länge att inplacera de nya texterna i programmet enligt Bohmans principer. Därmed kom under en period ett »samtids-tillvänt« historiskt tidsmedvetande att samsas med den gamla cykliska modellen. Ett större avsteg från årstidsmodellen kom först 1975.

Månadens diktare. Nya urvalskriterier

Vid mitten av 1970-talet diskuterades på LOK:s sammanträden vad man skulle göra av Dagens dikt. Ett framkastat förslag att lägga ner programmet avvisades.⁵³ Dagens dikts försvarare menade samtidigt att det var för få unga diktare representerade och föreslog därför att man skulle införa en »månadens dagens dikt-poet« som själv läste upp sina dikter, vilket också framstod som ett sätt att öka intresset och uppmärksamheten kring programmet.⁵⁴ När detta förslag lades fram diskuterades också möjligheten att skapa en »samtidighetspegel«, ett program där man skulle följa kulturlivet i flera olika delar av världen under en dag. Viljan att utvidga det geografiska rummet, introducera de senaste kulturyttringarna och registrera dess utvecklingstendenser blev allt mer framträdande.

I september 1975 infördes det nya inslaget i Dagens dikt, Månadens diktare, som innebar att ett författarskap presenterades med sex dikter lästa på lika många dagar vid månadens början. Uppläsare var författarna själva och de stod också för diktalet. Först var Östen Sjöstrand. När den önskade uppmärksamheten kring Månadens diktare uteblev diskuterades förslaget att låta lyssnarna »gissa Dagens dikt«, bland annat för att man då skulle få en uppfattning om hur lyssnarkretsen såg ut. Redaktionen ansåg dock

inte att detta var meningen med Dagens dikt.⁵⁵ Man ville upprätthålla skillnaden mellan Dagens dikt och de litterära lyssnarkontaktprogrammen.

Med Månadens diktare blev programmets introducerande funktion allt mer framträdande, vilket ledde till klagomål från lyssnare som inte kände sig förtrogna med de dikter som framfördes och som menade att urvalet blivit alltför exklusivt. En producent sade sig eftersträva balans mellan lättillgängliga och mer svårtillgängliga dikter, liksom mellan »unga svenska debutanter, klassiker och utländska poesiöversättningar».⁵⁶ I praktiken innebar detta ett minskat utrymme för lyrik av äldre författare och klassiker. Fram till 1979 användes som Månadens diktare uteslutande svenska författare som själva valde bland och läste upp sina dikter. Det enskilda författarskapet och människan bakom dikten lyftes fram på ett sätt som tidigare inte förekommit. Dikten framstod mer som författarens eget yttrande, vilket kan sägas ha minskat lyssnarens möjlighet att göra den till »sin egen».⁵⁷

Även om producenten fortfarande hade det yttersta ansvaret för urvalet av det lyriska material som ingick i programmet kom nya urvalskriterier att konkurrera med dem som tidigare väglett producenterna.⁵⁸ Författarna tog ofta större hänsyn till hur en dikt stod sig i förhållande till den egna produktionen än hur den förhöll sig till Dagens dikts övergripande mönster. Med introduktionen av Månadens diktare började det dyka upp utsändningar som bröt mot årstidskonventionen. Anders Österling läste »Vårdagjämning» och »Sommarlut» i december 1975, Gunnar Harding läste i april 1976 sin redan nämnda »September«, Harald Forss läste *sin* »September« i april 1977, Tobias Berggren läste »Vid juldagen 1973« i april 1978 och Tom Hedlund läste i augusti samma år sin »Tövädersstorm«.

Förutom att den nya programpunkten förde med sig årstidsmässiga anakronismer minskade den det totala utrymmet för årstidsdikter. Hårdast slog den mot sådana som var knutna till månaders början. Flera år försvann första maj-dikten, adventsdikter samt nyårs- och trettondagsdikter. 1977–78 (och 1984–86) vän-

tade man till årets andra vecka med att sända januari månads diktare, förmodligen för att jul- och nyårsstämningen inte skulle brytas alltför häftigt. Programmets koppling till årstiden blev alltså svagare, i viss mån också dess koppling till Tolvslaget: i februari 1977 började man reprisera Dagens dikt sent på kvällen. Att Dagens dikt också hade avlägsnat sig från det kristna kyrkoåret framgår av de dikter som lästes dagarna kring påsk. Åren 1977–79 sändes inga speciella – eller traditionella – påskdikter. Påskaftonen 1978 lästes Kirsti Kunnas »Kärlek« och påskaftonen 1979 fick lyssnarna höra Erik Lindorms »Det enda nödvändiga«. Julen 1977 sändes inte heller Gullbergs jul- eller nyårsdikter, vilket en lyssnare »med sorg och besvikelse noterade«. En annan lyssnare frågade, mer upprörd än sorgsen: »Vem beslutar om ett sådant traditionsbrott, som givetvis tyvärr ej är åtalbart men likväl ett brott?« I svarsbrevet förklarades det inträffade ha berott på ett »administrativt fel«. ⁵⁹

Den ökande mängden utländsk lyrik bidrog till att minska utrymmet för dikter som knöt an till svenska traditioner, även om den ofta infogades i årstidsmallen. Dagens dikt speglade att Sverige höll på att bli ett mångkulturellt samhälle. I januari 1978 påpekade Sveriges Invandrarförfattarförbund i ett brev att »minst 36 invandrarförfattare borde få vara med i programmet under ett år«, eftersom det i Sverige vid denna tid fanns ca 200 invandrarförfattare. Redaktionen tog detta som en nyttig påminnelse om bristen på invandrarförfattare i Dagens dikt, men förklarade samtidigt att det inte kunde bli fråga om någon kvotering. Kvotering användes nämligen inte för någon författargrupp, inte heller för de kvinnliga författarna, hävdade man. ⁶⁰

Dagens dikt fick vid denna tid också kritik för dikter som innehöll erotiska motiv eller svordomar. Flera äldre lyssnare upprördes av Petter Bergmans uppläsningar som Månadens diktare i januari 1978. Vid ett redaktionsmöte den 27 februari samma år diskuterades denna kritik samt frågan om vilka lyssnare Dagens dikt hade. Den 2 mars upprättades sedan »Riktlinjer vid produktionen av Dagens dikt«. Där påpekas att det av statistik och lyssnarbrev framgår att den »trogna« lyssnarskaran har hög genomsnitts-

ålder och att de förändringar av programpunkten, som är nödvändiga för att hålla den vid liv, bör ske långsamt och med eftertanke. Lyssnarna sägs ha svårt att tillgodogöra sig alltför abstrakta cerebrala dikter, och avancerad erotisk lyrik sägs *alltid* utlösa brev- och telefonstorm. Vidare sägs att utbudet också bör rymma dikter som är »kända och älskade av lyssnarna«, av författare som Boye, Gullberg, Lagerkvist, Fröding och Martinson.⁶¹

Påstötningarna från Sveriges Invandrarförfattarförbund och 1970-talets rekordlåga andel lyrik skriven av kvinnor låg bakom en påminnelse att inte glömma kvinnliga författare eller invandrarförfattare. Enligt riktlinjerna kunde Månadens diktare även vara en avliden svensk poet eller en utländsk klassiker, vilket meddelades i svarsbrev till lyssnare som klagat på januari månads diktare.⁶² Förmodligen ansåg redaktionen att man redan hade använt en stor del av de lämpliga, nu levande svenska poeterna i programpunkten.

Trots förändringarna under 1970-talet förlorade Dagens dikt aldrig helt sin cykliska karaktär, och i svarsbrev till lyssnare sade sig redaktionen fortfarande försöka leva upp till målsättningen att åstadkomma något som kunde likna en profan andakt. Programmets rituellt meningsskapande funktion minskade emellertid och det cykliska, ahistoriska sättet att mäta tiden kom i konflikt med aktualitetsidealet och det lineära historiska och litteraturhistoriska tidsmedvetandet. Orsaken till förändringarna av Dagens dikt låg inte minst i LOK:s, och senare Kulturredaktionens, strävan att presentera aktuella program.⁶³

1980-talets Dagens dikt

Kontinuitet och breddning. Internationalisering

Bland 1980-talets 16 mest lästa författare återfinns 9 namn från det sena 1950-talets topplista. Därtill kommer 1920-talsdebutanterna Diktonius och Lundkvist, 1940-talsdebutanterna Wine, Forssell och Aspenström, 1950-talsdebutanterna Tunström och Tranströmer samt 1960-talsdebutanten Gustafsson. Karlfeldt och Wine är åter på listan, efter att ha varit borta från den under 1970-talet. Jämförelsen visar den kontinuitet och traditionsmedvetenhet som trots allt utmärkt Dagens dikt, men också att programmets författarkanon breddats åtskilligt. 1980-talets mest lästa poeter förekom inte tillnärmelsevis så ofta som de tidigare decenniernas. Under femårsperioden 1955–59 lästes 16 författare mer än 24 gånger vardera. Fem av dessa författare lästes mer än 40 gånger. Under 1980-talets tio år var det bara tre poeter som lästes mer än 40 gånger.

I 1980-talets Dagens dikt låg de mest lästa utländska poeterna inte långt efter de svenska. Listan nedan visar en rad modernistiska föregångare, den postmoderne Jorge Luis Borges, Jacques Prévert, samt några nyare poeter från de nordiska grannländerna. 1980-talets Dagens dikt förstärkte den internationalisering av repertoaren som inlemts vid 1960-talets slut. Av 1980-talets uppläsningar byggde 21 procent på utländsk lyrik, 1988 var ca en tredjedel av programmets dikter utländska. Engelskspråkig lyrik var vanligast, följd av tysk, fransk, östeuropeisk, dansk/norsk och spansk.

Werner Aspenström	61	Federico García Lorca	15
Harry Martinson	54	Jacques Prévert	14
Gunnar Ekelöf	46	Rainer Maria Rilke	13
Tomas Tranströmer	38	Jaroslav Seifert	12
Elmer Diktonius	36	Arthur Rimbaud	12
Nils Ferlin	35	Tove Ditlevsen	11
Hjalmar Gullberg	34	Heinrich Heine	11
Edith Södergran	31	Pentti Saarikoski	11
Göran Tunström	29	Anna Achmatova	10
Maria Wine	29	Friedrich Hölderlin	10
Lars Gustafsson	27	Henrik Nordbrandt	10
Lars Forssell	26	Emily Dickinson	9
Artur Lundkvist	26	Eeva Kilpi	9
Erik Axel Karlfeldt	26	Charles Baudelaire	9
Pär Lagerkvist	25	Jorge Luis Borges	9
Karl Vennberg	25	William Carlos Williams	9
Karin Boye	25	Vladimir Holan	
		och Horatius	7 + 7

De 16 mest lästa författarna gav textmaterial till ca 19 % av utsändningarna 1980–89.

1980-talets svenska författarkanon

Med undantag av R. R. Eklund, Sten Selander, Kerstin Söderholm, Greta Bergholmen, Bengt Jändel och Bertil Gedda lästes under 1980-talet samtliga författare med debut före 1941 som dominerat 1955–69. Så gott som alla förekom färre gånger än under 1960- och 1970-talen. De som inte minskade var Stagnelius, Ferlin, Lindorm, Södergran och Löwenhjem. Ökade gjorde några tidigare mer sällan lästa klassiker och 1920-talsdebutanter, som Runeberg, Almqvist, Tegnér, Lenngren, Ivar Conradson, Evert Taube, Henry Parland, Gunnar Björling och Karl Ragnar Gierow. Dessutom förekom 1930-talsdebutanten (1931–40) Carl-Erik af Geijerstam

oftare än förr. Av 1940-talsdebutanterna (1941–50) förstärktes ställningen för Anna Greta Wide och Maria Wine, den på 1970-talet ofta läste Lars Lundkvist samt de tidigare mer sällan lästa poeterna Bengt Anderberg, Bo Carpelan, Lars Fredin och Ragnar Thoursie.

Ser man till 1950-talsdebutanterna (1951–60) finner man att Birger Norman och Folke Isaksson, som etablerades redan under 1950-talet, fortfarande förekom i programmet. Tranströmer, Tunström, Ingrid Arvidsson, Anna Rydstedt, Majken Johansson och Petter Bergman var de mest lästa 1950-talsdebutanterna. Ca 10 gånger vardera förekom Sonja Åkesson, Reidar Ekner, Urban Torhamn, Sun Axelsson och Ingemar Leckius.

Lars Gustafsson var fortfarande den mest läste 1960-talsdebutanten (1961–70), följd av Göran Sonnevi, Peter Curman, Gösta Friberg, Claes Andersson, Ylva Eggehorn och Bengt Nerman samt en rad författare som lästes mindre än 10 gånger vardera. Av 1970-talsdebutanterna förekom få av det förra decenniets mest lästa. Rolf Aggestam, Willy Granqvist och Jacques Werup lästes fortfarande. Eva Runefelt, som lästs 2 gånger under 1970-talet, förekom flest gånger av 1970-talsdebutanterna. Nya namn var bland andra Tua Forsström, Ingela Strandberg, Katarina Frostenson, Kay Glans, Ole Hessler, Gunnar Lundin, Mads Rydman, Jan Östergren och Bengt Berg. De mest lästa 1980-talsdebutanterna var Agneta Pleijel, Ulf Eriksson, Magnus Jacobsson, Ann Jäderlund, Stig Larsson och Arne Johnsson.

Dagens dikts utveckling under 1980-talet

Guld i mund försvann ur P1 i början av 1979 i samband med satsningen på nyheter och musik i P1:s morgonsändningar. Det stillsamma, uppbyggande programmet passade dåligt in i grannskapet av aktualiteter, det hindrade flödet och minskade lyssnarsiffrorna. Internt och i dagspressen diskuterades »nyhetiseringen« av programutbudet och riskerna därmed.¹ P1 skulle enligt beslut från 1981 inriktas på fakta, nyheter, kultur och talad underhållning. Radion skulle starkare gå in för att på bred bas belysa och diskutera

de djupare rörelserna i samhället.² Kulturredaktionen tycks ha prioriterat aktualiteter och fördjupningsprogram framför de upplevelseprogram till vilka Dagens dikt räknades. Redaktionen slets också mellan ambitionerna att förmedla såväl traditionen som det nyaste.

Dagens dikts totala programtid var nu nere på 5 minuter, vilket innebar svårigheter med musikvalet. 1984 framhölls det dock som ett exempel på hur radion tidigt tagit tillvara den »mänskliga röstens förmåga att överbringa litterära uppläsningar«. Genom uppläsningar sades radion ta ett folkbildansvar och stimulera till bokläsning. Dagens dikt förklarades vara »ett memento och en kraftkälla mitt på dagen«.³

Uppgiften att välja dikter fördelades under 1980-talet på åtminstone 18 personer, Månadens diktare inte medräknade.⁴ Ofta överläts åt frilansare att välja dikter, 1984 valdes till exempel så gott som hela årets Dagens dikt av yngre författare. Att så många människor var engagerade i programmet ledde till att urvalsprinciperna vidgades ytterligare. Bland annat fick den med sången och visan förknippade diktningen en starkare ställning i programmet. Av Birger Sjöberg lästes i långt högre grad än tidigare texter ur hans visproduktion. Det började också dyka upp prosadikt och djurfabel och det blev vanligare med »naturfolksdiktning« av exempelvis indianer och eskimåer. Dikturvalets karaktär kunde skilja sig markant, beroende på vem som hade valt dikterna, och det var inte längre endast Månadens diktare som kunde läsas flera dagar i rad. Vid ett möte med Lyrikgruppen i januari 1985 konstaterades att »vi (och då i synnerhet frilansarna) bryter mot regeln om ett varierat urval«.⁵ Liksom under 1970-talet förekom många utsändningar som bröt mot årstidskonventionen. Månadens diktare i juni 1989, Arne Johnsson, hördes läsa »Torr kyla«, »Nu är vinter« och »Snön faller«.⁶

1980-talets repertoar blev alltså bred och skiftande till sin karaktär. Endast 19 procent av det lyriska materialet hämtades från periodens 16 mest lästa författare, mot 35 procent åren 1960–69 och 39 procent åren 1955–59. Fler dikttyper lästes, skrivna av fler

författare från fler nationer och tidsperioder än någonsin tidigare i programmets historia. Detta gör varje exempel ur 1980-talets repertoar mindre representativt än exemplen ur de tidigare decenniernas. De dikter som förekom oftast var enstaka fragment ur 1950- och 1960-talens kyrkoår samt icke-årstidsbundna dikter som sedan tidigare hörde till programmets mest lästa.

1980-talets återkommande årstidsbundna dikter

Under 1980-talet lästes elva årstidsbundna dikter mer än två gånger, att jämföra med 1960-talet då det rörde sig om ett hundratal. De enda som lästes så gott som årligen var Gullbergs jul- och nyårsdikter (8 respektive 8) samt Karlfeldts »Vinterorgel« (8).⁷ Vilhelm Ekelunds »Trädet« (3, juni–juli) och Aspenströms »Hypnos för människoharar« (4, augusti–februari) togs upp igen. Dessutom lästes den på 1950-talet introducerade »Tid?« av Artur Lundkvist (3, mars–juni) och Karlfeldts 1967 introducerade »Intet är som väntanstider« (3, april).

Siv Arbs »Skydda inte ditt jag« (3, april–juni), som hade lästs en gång före 1980, tillhör de vårdikter som uppmanar hårdheten att vika för att det nya livet ska kunna spira: »Öppna dina knutna händer, / befrukta jorden / med frön av ditt liv. / Vänta tomhänt / att sommaren skall komma«. Lars Gustafssons »Varma rum och kalla« (3) hade lästs två gånger före 1980 och kvalificerades som höst–vinterdikt av rader som: »Ibland är vi torra snökristaller / som drivs av en iskall vind«. Dikten slutar med att en mild vind drar genom landskapet och de löftesrika orden: »Jag menar att med klagan måste det också bli ett slut.« På våren lästes Arthur Rimbauds »Den sovande i dalen« (3, introd. 1976), som beskriver en soldat som vilar i en fridfull, grön glänta – i slutorden framgår att han är skjuten till döds. 1980 introducerades Lennart Sjögrens »Gräset« (3, april–augusti) och Anna Greta Wides »Ett skall jag aldrig glömma« (3, maj–juni). »Gräset« blev ännu en i raden av skildringar av hur grässets mjuka och tålmodiga växtkraft segrar över hårdheten och den råa styrkan: »Det är inte lien som biter

gräset / det är gräset som till sist / äter ner lien«. Wides dikt är däremot inte någon traditionell vårdikt utan en hyllning till de människor som in i det sista vågar hålla fast vid en frågande och öppen livshållning, bortom tro och otro: »Ett skall jag aldrig glömma: / med lugna grå ögon gick någon över gränsen, / blicken vågade säga in i det sista: / vet inte, vet inte, kanske ...«⁸

1980-talets återkommande icke-årstidsbundna dikter

De återkommande icke-årstidsbundna dikterna var något fler. Till de tidigare introducerade hör Ingemar Leckius »Här och nu« (4, introd. 1965), Diktonius »Barnets dröm« (3, introd. 1973) och Anna Rydsteds dikter »Har du sett en vingklippt fågel?« (4, introd. 1977) och »Den sista kommunikationen« (3, introd. 1970). Werner Aspenströms dikter »Gråsparven« (3) och »Du och jag och världen« (3) hade lästs 1 respektive 3 gånger tidigare. Stagnelius »Vän, i förödelsens stund« (4) och Ekelöfs dikter »När livet upphört att vara mig till frestelse« (3), »En värld är varje människa« (3) och »Jag tror på den ensamma människan« (4) tillhörde programmets klassiker. Ferlins »Kan du höra honom komma« (3) hade använts flitigt fram till 1974 och togs upp igen 1980. Olof Lagercrantz »O nej« (3) hade tillhört 1970-talets mest lästa dikter. Dessutom lästes samme författares »Agnes Charlotta« (4, introd. 1974) och Erik Lindgrens »I kärlekens land« (3, introd. 1963).

Runebergs »Den enda stunden« (3) togs upp igen 1980 efter att legat i träda sedan 1960-talet. 1962 hade den röstats fram som lyssnarnas val i serien *Min vackraste kärleksdikt*.⁹ Av Harriet Löwenhjem hade man tidigare mest läst årstidsdikter, under 1980-talet introducerade man hennes välkända »Jakt på fågel« (3). Nya för 1980-talet var också Werner Aspenströms katalogdikt »Tierleben« (3), Lars Forssells »Det är ute med dig« (3), Göran Tunströms »Rörelse« (3), Majken Johanssons »Ibland« (3) och Federico García Lorcas »Död i gryningen« (3).

Bland 1980-talets icke-årstidsbundna dikter märks också Emily Dickinsons »Utan karta« (4) som fram till 1980 utan undantag

framförts i mars månad. Lars Gustafssons »En högtidlig morgon« (4, introd. 1967) skulle kunna nämnas bland årstidsdikterna, med tre läsningar i maj–juni och inledningsraderna »En pojke går ut genom grinden en högtidlig morgon / och ser att det är sommaren som börjar«, men dikten utsändes även i september. Solveig von Schoultz »Äppeldoft« (3), som lästes första gången 1980, är skriven till minne av de gamla mödrarna; »slitna som sina lakan« men med ögon klara »som småflickors / som städat sin vrå till natten / och snart skall krypa i säng«. Med sitt innehåll – åldrandet, förberedelsen inför natten och döden, anknytningen till skörden – hade von Schoultz dikt under programmets tidiga decennier varit en given höstdikt. Nu lästes den i juli, oktober och mars månad. Tomas Tranströmers »Svarta vykort« (3), om döden som mitt i livet kommer och tar mått på människan, är ännu en i 1980-talets rad av dikter som vid en tidigare period förmodligen hade knutits till höst–vinterperioden, på grund av dess känsla av hemlöshet och orden: »Snöfall i det blystillta havet. Skuggor / brottas på kajen.«¹⁰ Nu lästes den också under sommaren. I en tidningsintervju från 1987 retar sig en lyssnare på den typen av »anakronismer«, som när det »smyger sig in en trettondag i en dikt som läses i juli.«¹¹

Anknytandet till traditionen och viljan att presentera nya dikter

Från och med 1979 blev det vanligt (2–6 gånger per år) att använda utländska och äldre svenska författare som Månadens diktare. De äldre svenska författare som förekom i programpunkten hämtades till en början ur högen av folkkära och flitigt lästa Dagens diktare, som Fröding, Heidenstam och Karlfeldt, och senare bland andra Stagnelius, Löwenhjem, Birger Sjöberg och Ola Hansson. 1988 bröts trenden när den inte så folklige och tidigare mer sällsynte poeten Gunnar Björling valdes till Månadens diktare. Finlands-svenskarna var för övrigt rikt representerade i programpunkten med Runeberg och Henry Parland samt Södergran och Diktonius. De två sistnämnda blev Månadens diktare två gånger. Också när

det gäller utländska Månadens diktare valdes till en början författare som redan tidigare varit vanliga i programmet, för lyssnaren välkända namn som Whitman, Dickinson, Neruda, och under 1980-talet också Pound och Rilke. Man gav även utrymme för nyare poeter från de nordiska grannländerna som Henrik Nordbrandt, Eeva Kilpi och Paal Helge Haugen. En månad 1980 användes »Bulgarisk poesi« som Månadens diktare. Oftast var dock Månadens diktare en samtida svensk poet som själv läste sina dikter.

Att Månadens diktare, som ursprungligen varit avsett att få in unga författarskap och ny lyrik i programmet, under 1980-talet även fick fylla uppgiften att presentera populära klassiker bör ses mot att det då sändes färre lyriska önske- och klassikerprogram än under 1970-talet. Betraktar man Dagens dikt som ett isolerat fenomen framstår Månadens diktares nya inriktning som ett försök att återknyta till den svenska litteraturhistorien och att skapa balans till den nytvunna lyriken. Från 1970-talets slut dök det upp en rad tidigare olästa svenska klassiker i programmet. Man läste Wirsén, Creutz, Ehrenswärd, Frese, Kellgren, Lucidor, Dalin, Thorild, Lenngren och Hugo Hamilton. Även Ernst Josephson och Elsa Beskow introducerades nu. Tio av undersökningsperiodens tjugofyra svenska författare med lyrisk debut före 1880 introducerades efter 1975. Poeter med debut före 1900 var, vid sidan av poeter med debut efter 1970, den enda svenska författargrupp vars ställning förstärktes under 1980-talet. Kjell Albin Abrahamson, chef för Riksradios kulturredaktion 1983–86, framhöll att radion med tanke på upplösningen av den svenska värdegemenskapen starkare än tidigare måste lyfta fram det svenska kulturarvet. I 1983 års PM för Dagens dikt infördes formuleringen, att: »Poesin spelar en viktig roll i vårt kulturarv varför äldre lyrik inte får glömmas bort.« I lyrikuppläsningar, »lyrik för vanligt folk, de där dikterna som man läste i skolan men inte förstod – då«, såg Abrahamson ett sätt att »stärka den svenska identiteten«. ¹² Detta var enligt honom ett av radions viktigaste mål, jämte att förhindra chauvinism och rädsla för det utländska genom att i högre grad än tidigare bli det medium

som introducerar främmande kulturer. Om sådana generella uttalanden fick några direkta konsekvenser för Dagens dikts repertoar är osäkert, men de gick i linje med lyssnarhänsyn och ekonomiska avväganden: Kerstin M. Lundberg skrev 1985 till Matts Rying att denne skulle tänka på de senaste årens klagomål mot alltför mycket ung poesi i programmet och att det även vore »tacknämligt ekonomiskt om ni kunde satsa stort på klassiker som är gratis«.¹³

Som ett försök att återknyta till historien och traditionen framstår återkomsten av en rad av de dikter som lästes flitigt under Bohmans och Axbergers dagar och som därefter försvann ur programmet. Inge Engström, som ansvarade för musikalet, tillhörde dem som gärna valde äldre texter. Några av dikterna lästes samma årstider som innan de försvann.¹⁴ De flesta hade dock förlorat sin fasta placering i årscykeln. Edith Södergrans »Hemkomst«, som hade lästs 12 gånger under vår-försommar 1955–68, utsändes 1982 i oktober. Den stora årstidsbundenheten i 1950- och 1960-talens Dagens dikt innebar att hundratals dikter då var fast knutna till bestämda årstider. 1978 års Riktlinjer och 1983 års PM påminde om traditionen att tre dikter alltid skulle läsas på samma datum; Karlfeldts »Vinterorgel« och Gullbergs jul- och nyårsdikter. »Traditionen« hade vid denna tid förvandlats från att vara Dagens dikts övergripande kompositionsmodell till att vara ett – av flera – inslag i programmet.

Repertoaren blev från slutet av 1970-talet mer »utdragen«, med ambitioner att spegla såväl avantgarde som kulturarv.¹⁵ Viljan att introducera helt nytt material ledde till att man ibland frångick konventionen att dikterna skulle vara publicerade i bokform på allmänt förlag. Det hände att dikter hämtades ur tidskrifter (något som också förekom enstaka gånger under 1970-talet) och åtminstone sju Månadens diktare läste in opublicerat material.¹⁶ I flera fall gjordes författare till Månadens diktare i anslutning till att de gav ut en diktsamling; utsändningsdatum anpassades efter utgivningsdatum.¹⁷ Redaktionens korrespondens från 1980-talets mitt tyder på att det rörde sig om en medveten satsning på ny lyrik och utländsk lyrik.

1980-talets Dagens dikt balanserade alltså mellan ambitionerna att introducera nyutgivna dikter och tidigare olästa författare och kulturområden, och att samtidigt knyta an till litteraturhistorien och till programmets egna klassiker. Matts Rying säger i en intervju från 1987 att dikterna i programmet sammantagna skall »bilda ett stort urval, allt från den antika skaldinnan Sapfo till våra dagars poeter«. ¹⁸ Litteraturhistorisk representativitet blev viktigare än förr, andaktsfunktionen stod inte längre i förgrunden. Krigsårens lyriska kommentarer och 1970-talets starka engagemang i omvärldens sociala och politiska problem framstår som undantag i Dagens dikts historia. Att det under 1980-talet förekom färre utsändningar och dikter av den typen innebar inte i sig någon förändring av programmets hållning – sedan 1960-talets slut hade viljan att introducera aktuell litteratur gjort Dagens dikt känsligt för det poetiska klimatet. Madeleine Grive och Göran Greider menar att 1980-talspoesin drog sig tillbaka till »den ideologiska nollpunkten«. ¹⁹ Detta är en överdrift, men få av 1980-talets utsändningar var så uttalat och tydligt samhällstillvända som 1970-talets, då man gav stort utrymme åt den unga engagerade dikten och dessutom lyfte fram socialt och politiskt engagerade dikter av utländska och äldre svenska författare.

Två kontroversiella utsändningar 1985

Den enskilda dikt som under 1980-talet orsakade de kraftigaste lyssnarreaktionerna är skriven av Göran Sonnevi och lyder i sin helhet: »Längtan efter / att röra ditt sköte / i en stor folksamling / i mörkret, känna i fingertopparna / det lilla ljuset från clitoris«. ²⁰ Dikten, som valts av en frilansare, utsändes i januari 1985 och uppfattades av vissa lyssnare som en »porrdikt« som inte hörde hemma i programmet. Samma år anmäldes Dagens dikt till Radionämnden. På skärtorsdagen, starkt förknippad med nattvardsgång, hördes Månadens diktare, Staffan Larsson, läsa sin egen »Grodnattvarden«, med inledningsorden: »O Guds Lamm som borttager världens synder – och där kommer de alla: klockgrodor,

lövgrödor, åkergrödor«, följt av en krälände katalog av grodor och paddor. De kommer »stora mittgången fram och från sidoskeppen, [...] alla hukande sig i ring omkring altaret, sub cruce, och mun-narna öppnar och sluter sig lekamen och blod, alla de hukande kropparna, alla de kvalda själarna, giv oss din frid och välsignelse.«²¹ Anmälaren uppfattade utsändningen som en »grov och hä-disk drift med den kristna nattvarden«, men Radionämnden fann vid sin granskning ingenting som stred mot radiolagen eller mot avtalet med staten och friade därför programmet.²² I Larssons diktsamling *Grodnattvard* ingår »Grodnattvarden« i en svit som antyder ett samband mellan de sociala orättvisornas onda cirkel, arvsynen och nattvardsgången. Vid utsändningen föll dessa di-mensioner bort och dikten framstod snarare som en blasfemi och ett förlöjligande av nattvardsbesökarna.

Incidenter som dessa ledde till att man försökte strama till produktionsansvaret för Dagens dikt så att programmets riktlinjer, som de formulerats i 1983 års PM, verkligen efterlevdes. Förmod-ligen försökte man ta hänsyn till att en betydande del av Dagens dikts lyssnare var sådana som hade åldrats med programmet.²³ Vid Dagens dikts 50-årsjubileum 1987 förklarade Carl Magnus von Seth att programmet »aldrig eftersträvat populismens flyktiga triumfer och [...] därför överlevt alla andra radioprogram. Hellre en lyssnare i Handen än tio åt skogen brukar jag säga i såna sammanhang.«²⁴

Sammanfattning

PONTUS BOHMAN GJORDE Dagens dikt till ett uppbyggande program vars högstämda allvar irriterade många kritiker. Med tiden lade uppläsarna bort sitt scentonfall, krigsårens samtidsanspelningar och kollektivistiska tongångar tonades ned och som en av radions enskilda, profana andakter fortlevde sedan Dagens dikt under 1950- och 1960-talen. Bohman byggde upp en repertoar av dikter att läsas vid bestämda tillfällen. Genom årstidskonventionen gjordes dikterna samtida med lyssnaren, oavsett när de tillkommit och om de var skrivna av en traditionalist eller en avantgardist. Därmed framhävdes varken litteraturhistoriska förnyelser eller traditionen i sig.

Vid skiftet mellan 1960- och 1970-tal gjorde sig ett nytt förhållningssätt till traditionen märkbart. I samband med ett generationsskifte på producentsidan förnyades repertoaren snabbt. Krav på aktualitet och samhällsengagemang blev viktigare medan årstidskonventionen och programmets koppling till kalender och kyrkoår spelade en allt mindre roll. Utländsk litteratur från nya områden introducerades i takt med att medierna rapporterade om dessa. En låg andel lyrik skriven av kvinnor medverkade till att man började frångå konventionen att välja en uppläsare av samma kön som diktens författare. Däremot bröt Dagens dikt aldrig mot en annan outtalad konvention; att göra uppläsningarna enstämmiga.

1975 infördes Månadens diktare som ett försök att få in nytt material och dra uppmärksamhet till Dagens dikt. Författaren kom där i förgrunden på ett nytt sätt. Under 1980-talet blev repertoaren bred och skiftande med mycket nytgiven och ut-

ländsk lyrik. Dagens dikts kanon var inte längre snävt nationellt sammanhållen. Samtidigt lyfte man fram äldre författarskap och en rad av tidigare decenniers återkommande dikter som balans till det nyare materialet, men sättet att kontextualisera dem var inte detsamma som förr.

De förändringar som Dagens dikt har genomgått är desto mer intressanta som den ursprungliga programidén aldrig övergivits. Programmets årsringar ger indikationer på de större förändringar som genomförts inom Radiotjänsts och Sveriges Radios utbud. Från att ha varit ett rituellt inträde i eftermiddagssändningarna har den dagliga dikten förvandlats till en välgörande paus i radions flöde av nyheter, debatt och musik.

Att den »profana andakten« förlorade sin starka ställning i svensk radio mellan 1960-talets slut och 1970-talets mitt, med nedläggningen av Vardagsmorgon och förändringen av Dagens dikt, bör ses mot förändringen av radions roll efter televisionens tillkomst. Radion prövade då nya strategier för att locka lyssnare och en fortsatt satsning på skönlitterär uppläsning som uppbyggelse och profan andakt låg inte i linje med ambitionen att »komma bort från det katedermässiga, auktoritativa« i kulturprogrammen.¹ Den tidigare epokens folkbildningsambitioner omprövades och i flera av de litterära programmen frångicks den monologiska formen. Man satsade på aktualitet och gick i dialog med lyssnarna för att engagera dem och ta reda på deras önskemål och vanor. I takt med att en allt större del av kulturstoffet presenterades som aktualiteter skedde också en uppsplätning av nytt och gammalt, vilket bland annat tog sig uttryck i skapandet av en rad litterära klassikerprogram. Några av den profana andaktens grundläggande grepp – att hålla författaren i bakgrunden och genom årstidskonventionen göra texterna såväl tidlösa som samtida med lyssnaren – kom i konflikt med de allt starkare kraven på nyhetsmässighet, debatt och introduktion. Förvandlingen av Dagens dikt framstår på så vis som ett litet led i ett försök att profilera P1.

Att årstidskonventionen förlorade sin särställning som ett sätt att ge dikterna ett sammanhang hör samman med att den kristna

andakten bleknade som förebild. Uttunnandet av Dagens dikts »kyrkoår«, som var ett verk av programmets producenter, tycks svara mot en förändring av andaktskonsumenternas vanor; en allmän sekularisering och en kyrkoårets sekularisering.² Sist men inte minst ledde förnyelsen av repertoaren till att Dagens dikt också kom att spegla den strukturomvandlade, urbaniserade och informationsflödande verklighet som blev poeternas, producenternas och lyssnarnas. »Du / är ett barn, / du fingrar på radions stationsväljare«, diktar Arne Johnsson: »Luxembourg, Düsseldorf, Strassbourg, Rom, Florens / Motala, Paris, en storm av / samtidighet / sköljd ut i rummet«.³ Arne Johnssons dikt talar om en annan upplevelse av tid och rum än den som gavs i Anders Frostensons »Lär mig att mäta tiden«. Den cykliska, fysiologiska tiden med dess förankring i det lokala, geografiskt begränsade rummet har givit plats för etermediets storm av samtidighet. Detta är också den gemensamma nämnaren för de mest övergripande förändringarna av Dagens dikts repertoar; minskningen av det återkommande och årstidsbundna materialet och vidgandet av kanon från det snävt nationella till det internationella och mångkulturella.

Tabellbilaga

Författargrupper i Dagens dikt

Inledande anmärkningar: Med »utländska« avses här dikter som inte är skrivna på svenska, översatta såväl som oöversatta, samt författare till dessa dikter. Debutgruppsindelningen följer strikt kronologiska principer efter författarnas debutår som lyriker och omfattar bara svenska författare. Uppgifter om författarnas debutår som lyriker är hämtade ur *Svenskt författarlexikon: biobibliografisk handbok till Sveriges moderna litteratur* (Sthlm 1942–). Uppgifter om utländska författare är hämtade ur *Contemporary Authors: a bio-bibliographical guide* (Detroit 1962–). Därtill har anlitats diverse lexikon o.dyl.

Tabell 1. Antal uppläsningar för debutantgrupper av olika kön och för utländska författare av båda könen
(M=män, Q=kvinnor.)

Debutår	1955-59		1960-69		1970-79		1980-89		1955-89	
	M/Q	M/Q	M/Q	M/Q	M/Q	M/Q	M/Q	M/Q	M + Q	M + Q
-1900	194/0	291/0	146/0	167/5	798/5	803				
1901-10	90/8	180/12	82/1	52/0	404/21	425				
1911-20	208/55	263/68	120/42	70/42	661/207	868				
1921-30	297/83	606/105	405/35	307/26	1 615/249	1 864				
1931-40	212/86	381/141	291/70	165/45	1 049/342	1 391				
1941-50	76/89	240/199	442/109	332/96	1 090/493	1 583				
1951-60	26/16	131/59	280/83	248/122	685/280	965				
1961-70	-/-	51/15	230/49	216/51	497/115	612				
1971-80	-/-	-/-	92/15	139/66	231/81	312				
1981-90	-/-	-/-	-/-	57/41	57/41	98				
Ej inplac.	1/0	1/8	6/6	17/13	25/27	52				
S:a sv. förf.	1 104/337	2 144/607	2 094/410	1 770/507	7 112/1 861	8 973				
S:a sv. M+Q	1 441	2 751	2 504	2 277	8 973	8 973				
Utl. förf.	45	158	403	612	1 218	1 218				
Totalt sv. + utl.	1 486	2 909	2 907	2 889	10 191	10 191				

Tabell 2. Procent av uppläsningar för olika debutantgrupper och för utländska författare

	1955–59	1960–69	1970–79	1980–89	1955–89
<i>Debutår</i>					
–1900	13,0	10,0	5,0	5,9	7,9
1901–10	6,6	6,6	2,8	1,8	4,2
1911–20	17,7	11,4	5,6	3,9	8,5
1921–30	25,6	24,4	15,1	11,5	18,3
1931–40	20,0	17,9	12,4	7,3	13,6
1941–50	11,1	15,1	18,9	14,8	15,5
1951–60	2,8	6,5	12,5	12,8	9,5
1961–70	—	2,3	9,6	9,2	6,0
1971–80	—	—	3,7	7,1	3,1
1981–90	—	—	—	3,4	1,0
Ej inplac. sv.	< 1 ‰	0,3	0,4	1,0	0,5
Utl. förf.	3,0	5,4	13,9	21,2	11,9

Tabell 3. Svenska manliga författare, svenska kvinnliga författare och utländska författare av båda könen i Dagens dikt (procent)

	1955–59	1960–69	1970–79	1980–89	1955–89
Svenska					
manliga förf.	74,3	73,7	72,0	61,3	69,8
Svenska					
kvinnliga förf.	22,7	20,9	14,1	17,5	18,3
Utländska förf.	3,0	5,4	13,9	21,2	11,9

Kommentar: Ca 18 % av de utländska dikter som lästes 1955–89 är skrivna av kvinnor. Fram till 1980-talet höll sig andelen dikter av svenska manliga författare så gott som konstant, medan de andra två grupperna svängde rejält från 1960-talets slut. Utvecklingskurvorna för grupperna svenska kvinnliga författare och utländska författare var länge omvänt proportionella. En förändring för den ena gruppen sammanföll eller följdes av en omvänd utveckling för den andra. Detta framgår tydligare när grupperna jämförs år för år. Att man ansåg att kvinnliga författare

riskerade att marginaliseras framgår av Riktlinjer och PM för Dagens dikt. Ökningen av utländska författares lyrik var den mest övergripande förändringen av programmets författarkanon.

Tabell 4. Utländsk lyrik i Dagens dikt. Antal uppläsningar

	1955–59	1960–69	1970–79	1980–89	1955–89
Engelsk	16	30	80	86	212
Tysk	8	34	72	80	194
Fransk	1	4	31	70	106
Spansk & portugisisk	—	6	42	50	98
Italiensk	—	4	36	24	64
Finsk	6	18	11	38	73
Norsk & dansk	5	10	9	53	77
Isländsk	2	20	9	7	38
Grekisk & latinsk, klassisk	4	18	8	21	51
Grekisk, modern	—	2	10	14	26
Asiatisk	3	3	32	22	60
Rysk	—	—	13	31	44
Östeuropeisk	—	6	38	70	114
Övrigt	—	2	8	21	31
Ej placerade (osäkra)	—	1	4	25	30
Totalt	45	158	403	612	1 218

Kommentar: Som »östeuropeiska« räknas här polska, tjeckiska, slovakiska, rumänska, bulgariska och ungerska dikter. Östtysk lyrik räknas som »tysk«. Som »ryska«, »engelska«, »franska« och »spanska/portugisiska« räknas dikter skrivna på dessa språk. Exempelvis omfattar »Spansk/portugisisk« här även latinamerikansk lyrik.

Dagens dikts mest lästa författare

Tabell 5. De mest lästa författarna i Dagens dikt 1955–90

<i>Antal uppläsningar / Författare</i>	71	Lars Gustafsson
293 Harry Martinson	69	Ola Hansson
244 Gunnar Ekelöf	68	Sten Hagliden
214 Hjalmar Gullberg	68	Elsa Grave
194 Werner Aspenström	62	Olof Lagercrantz
194 Nils Ferlin	61	Gabriel Jönsson
181 Karin Boye	61	Lars Forssell
162 Pär Lagerkvist	60	Bo Setterlind
155 Karl Vennberg	60	Erik Lindegren
145 Elmer Diktonius	58	Alf Henrikson
138 Edith Södergran	57	Ingrid Arvidsson
129 Erik Axel Karlfeldt	56	Arne Nyman
128 Ella Hillbäck	56	Göran Tunström
127 Ebba Lindqvist	55	Gunnar M. Silfverstolpe
125 Johannes Edfelt	52	Karl-Gustaf Hildebrand
121 Bo Bergman	49	Folke Isaksson
118 Tomas Tranströmer	48	Ingeborg Erixon
117 Anna Greta Wide	47	Helge Jedenberg
116 Erik Blomberg	47	Harriet Löwenhjem
104 Rabbe Enckell	46	Erik Johan Stagnelius
102 Bertil Malmberg	44	Axel Liffner
101 Maria Wine	44	Ingrid Nyström
101 Anders Österling	43	Majken Johansson
101 Artur Lundkvist	42	Lars Lundkvist
99 Vilhelm Ekelund	41	Solveig von Schoultz
99 Verner von Heidenstam	40	Stig Sjödin
88 Birger Sjöberg	40	Petter Bergman
87 Olle Svensson	40	Karl Ragnar Gierow
83 Birger Norman	39	Erik Lindorm
80 Gustaf Fröding	39	Ingemar Leckius
77 Östen Sjöstrand	39	Stig Dagerman
74 Einar Malm	38	Staffan Larsson
73 Stig Carlson	37	Ebbe Linde

37	Bengt Anderberg	33	Bo Carpelan
37	Bertil Gedda	32	Anna Rydstedt
35	Sten Selander	32	Gunnar Harding
35	Karl Asplund	31	Gustav Sandgren
35	Ragnar Thoursie	31	Henry Parland
34	Björn Julén	30	Rudolf Ragnar Eklund
34	Göran Sonnevi	30	Sandro Key-Åberg
33	Gösta Friberg	30	Carl-Erik af Geijerstam
33	Carl Jonas Love Almqvist		

Tabell 6. De mest lästa utländska författarna i Dagens dikt 1955–90

<i>Antal uppläsningar / Författare</i>	13	Jánis Rítsos	
27	Nelly Sachs	13	Vladimir Holan
24	Rainer Maria Rilke	13	Tove Ditlevsen
24	Ezra Pound	13	Eugenio Montale
23	Emily Dickinson	12	Jaroslav Seifert
22	Hermann Hesse	12	Heinrich Heine
18	Arthur Rimbaud	12	Paul la Cour
17	Katri Vala	12	Jorge Luis Borges
17	Salvatore Quasimodo	12	Charles Baudelaire
17	Jacques Prévert	12	William Carlos Williams
17	William Shakespeare	12	Walt Whitman
17	Friedrich Hölderlin	11	Horatius
16	Federico García Lorca	11	Peter Huchel
16	Tadeusz Różewicz	11	Henrik Nordbrandt
15	Pablo Neruda	10	Gabriela Melinescu
15	Pentti Saarikoski	10	Géza Thinz
15	Bertolt Brecht	10	Eeva Kilpi
14	D. H. Lawrence	10	Anna Achmatova

Tabell 7. Författare som under något decennium tillhört de mest lästa inom sin debutantgrupp 1955–89

	55–59	60–69	70–79	80–89	1955–89
<i>Debut f. 1901</i>					
Almqvist, Carl Jonas Love	7	11	6	8	32
Ekelund, Vilhelm	28	36	18	16	98
Fröding, Gustaf	8	28	23	17	76
Hansson, Ola	22	24	12	11	69
von Heidenstam, Verner	28	42	13	16	99
Karlfeldt, Erik Axel	25	47	24	26	122
Runeberg, Johan Ludvig	5	6	6	8	25
Stagnelius, Erik Johan	7	13	7	18	45
Tegnér, Esaias	—	—	4	8	12
<i>Debut 1901–10</i>					
Bergman, Bo	24	62	23	11	120
Conradson, Ivar	—	2	3	6	11
Lindorm, Erik	4	8	14	12	38
Malmberg, Bertil	28	47	16	11	102
Österling, Anders	24	41	23	12	100
<i>Debut 1911–20</i>					
Asplund, Karl	14	11	5	3	33
Blomberg, Erik	22	45	30	13	110
Eklund, Rudolf Ragnar	8	20	2	—	30
Hed, Kerstin	13	6	3	1	23
Jönsson, Gabriel	20	15	15	10	60
Lagerkvist, Pär	48	59	30	25	162
Löwenhjelm, Harriet	12	19	6	10	47
Malm, Einar	25	33	14	2	74
Selander, Sten	13	18	4	—	35
Silfverstolpe, Gunnar M.	23	24	5	3	55
Södergran, Edith	30	43	33	31	137

Debut 1921–30

Bergholmen, Greta	6	14	1	—	21
Björling, Gunnar	3	2	10	13	28
Boye, Karin	56	69	30	25	180
Diktonius, Elmer	20	39	47	36	142
Edfelt, Johannes	23	51	35	14	123
Enckell, Rabbe	26	48	24	6	104
Ferlin, Nils	39	79	36	35	189
Gierow, Karl Ragnar	7	7	9	15	38
Grundström, Helmer	—	1	11	9	21
Gullberg, Hjalmar	41	95	40	34	210
Henrikson, Alf	—	20	25	12	57
Linde, Ebbe	5	15	15	2	37
Lundkvist, Artur	13	26	35	26	100
Martinson, Harry	55	119	61	54	289
Parland, Henry	2	11	8	10	31
Sjöberg, Birger	16	34	21	17	88
Söderholm, Kerstin	13	9	2	—	24

Debut 1931–40

Axelsson, Sture	—	3	20	3	26
Ekelöf, Gunnar	48	76	70	46	240
Gedda, Bertil	16	19	2	—	37
af Geijerstam, Carl-Erik	—	3	4	20	27
Hagliden, Sten	5	18	31	13	67
Hildebrand, Karl-Gustaf	15	24	8	4	51
Hillbäck, Ella	31	55	23	19	128
Jändel, Bengt	13	8	—	—	21
Lagercrantz, Olof	5	10	26	21	62
Lindegren, Erik	4	13	21	19	57
Lindqvist, Ebba	35	52	32	8	127
Nyman, Arne	15	21	16	4	56
von Schoultz, Solveig	4	11	10	16	41
Svensson, Olle	18	51	16	2	87
Vennberg, Karl	31	57	42	25	155

Debut 1941-50

Alfons, Sven	—	—	13	6	19
Anderberg, Bengt	1	5	12	18	36
Aspenström, Werner	10	48	71	61	190
Carlson, Stig	10	25	32	5	72
Carpelan, Bo	—	3	8	19	30
Dagerman, Stig	2	11	13	13	39
Erixon, Ingeborg	13	24	2	9	48
Floding, Greta	11	6	—	—	17
Forssell, Lars	3	4	26	26	59
Fredin, Lars	—	—	9	13	22
Grave, Elsa	2	19	38	9	68
Jedenberg, Helge	—	22	16	9	47
Julén, Björn	3	7	18	6	34
Key-Åberg, Sandro	—	6	19	5	30
Larsson, Staffan	5	9	12	12	38
Liffner, Axel	6	3	25	10	44
Lundkvist, Lars	—	—	17	24	41
Nyström, Ingrid	17	27	—	—	44
Setterlind, Bo	5	16	20	16	57
Sjödín, Stig	2	8	21	9	40
Sjöstrand, Östen	3	29	35	10	77
Thoursie, Ragnar	2	6	8	14	30
Wide, Anna Greta	22	50	22	23	117
Wine, Maria	14	29	28	29	100

Debut 1951-60

Anderberg, Thorild	—	9	—	—	9
Apelqvist, Anders	3	2	—	—	5
Arb, Siv	—	1	15	12	28
Arvidsson, Ingrid	2	15	17	22	56
Axelsson, Sun	—	—	1	10	11
Berger, Kerstin	3	2	1	—	6
Bergman, Petter	—	2	23	15	38
Ekner, Reidar	—	—	10	10	20

Hallqvist, Britt G.	3	3	1	2	9
Isaksson, Folke	3	12	14	20	49
Johansson, Majken	1	8	16	16	41
Jonsson, Busk Rut	—	8	1	—	9
Leckius, Ingemar	—	8	23	8	31
Norman, Birger	5	19	35	19	78
Pettersson, Bertil	—	—	22	3	25
Rydstedt, Anna	—	—	11	21	32
Sjögren, Lennart	—	—	9	6	15
Söderberg, Lasse	—	1	10	6	17
Tingstedt, Birgit	3	1	—	—	4
Torhamn, Urban	—	—	4	11	15
Tranströmer, Tomas	1	30	46	38	115
Tunström, Göran	—	7	18	29	54
Åkesson, Sonja	—	4	13	10	27

Debut 1961–70

Andersson, Claes	—	—	11	14	25
Andersson, Urban	—	1	3	8	12
Berg, Ann Sofie	—	4	3	1	8
Curman, Peter	—	—	9	17	26
Dahl, Lennart	—	—	10	2	12
Eggehorn, Ylva	—	—	5	12	17
Forsberg, Arne	—	—	5	9	14
Friberg, Gösta	—	—	17	15	32
Gustafsson, Lars	—	14	26	27	67
Harding, Gunnar	—	—	24	8	32
Hermodsson, Elisabet	—	1	14	2	17
Håkanson, Björn	—	3	15	8	26
Johnson, Bengt Emil	—	—	7	9	16
Moberg, Carl-Axel	—	6	—	—	6
Mårtensson, Jan	—	—	15	6	21
Nerman, Bengt	—	2	2	10	14
Palm, Göran	—	—	8	8	16
Schöijer, Ingrid	—	7	5	—	12

Sonnevi, Göran	—	—	12	21	33
Söderblom, Staffan	—	—	1	9	10
Tidholm, Tomas	—	1	—	9	10
<i>Debut 1971–80</i>					
Aggestam, Rolf	—	—	5	7	12
Bäckman, Anna-Lisa	—	—	4	—	4
Forsström, Tua	—	—	—	11	11
Frostenson, Katarina	—	—	—	10	10
Glans, Kay	—	—	—	9	9
Granqvist, Willy	—	—	8	7	15
Gustafsson, Madeleine	—	—	1	8	9
Hedlund, Tom	—	—	10	—	10
Höjjer, Bengt-Erik	—	—	—	8	8
Jacobson, Sten	—	—	6	—	6
Olofsson, Tommy	—	—	5	1	6
Runefelt, Eva	—	—	2	15	17
Rådström, Niklas	—	—	8	2	10
Strandberg, Ingela	—	—	—	8	8
Strömberg, Ragnar	—	—	—	8	8
Werup, Jacques	—	—	15	9	24

Kommentar: Tabellen visar författare som under någon av perioderna 1955–59, 1960–69, 1970–79 eller 1980–89 har tillhört de mest lästa inom sin debutantgrupp. För de tidigare decenniernas debutantgrupper har kanoniseringsprocessen sållat fram ett klart definierat toppskikt. Inom de senare decenniernas debutantgrupper har variationerna från år till år varit större.

Dagens dikts författarkanon och lyrikantologiernas

En detaljerad jämförelse mellan Dagens dikts mest lästa författare – och dikter – och urvalet i lyrikantologier utgivna 1950–62, får den läsare som ställer tabell 10 mot uppgifterna i Georg Björklund, *Författarregister till antologier och läroböcker*, 2:a utökade och omarb. uppl. (Sthlm 1963). Jag har som jämförelsematerial valt 10 antologier med svenska dikter. De är av olika omfång och karaktär och har utgivits under olika tider av undersökningsperioden. Eftersom 1900-talsdebutanternas lyrik utgjort den största delen av Dagens dikts repertoar har jag valt att inte ta med författare som debuterat som lyriker före 1900 i undersökningen. På grund av att 1980-talets repertoar breddades starkt har jag valt att jämföra antologierna med Dagens dikts repertoar 1955–79. De 10 antologierna är:

Sten Selander, ed., *Levande svensk dikt från fem sekel*, 6:e omarb. uppl. (Sthlm 1956).

Erik Blomberg, ed., *100 svenska dikter* (Sthlm 1958).

Olof Lagercrantz, ed., *Lyrisk läsebok* (Sthlm 1963).

Tage Nilsson & Daniel Andreae, ed., *Lyriskboken. En Svensk antologi*, 2:a utökade uppl. (Sthlm 1964).

Lars Gustafsson, ed., *Svensk dikt. Från trollformler till Björn Håkansson* (Sthlm 1968).

Åke Janzon, ed., *Svensk poesi 2. Från Strindberg till Aspenström* (Sthlm 1973).

Tom Hedlund, ed., *Lyriskboken. En svensk antologi*, 3:e reviderade och utökade uppl. (Sthlm 1978).

Tom Hedlund, ed., *Den svenska lyriken från Ekelund till Sonnevi* (Sthlm 1978).

Göran Lindström, ed., *Svensk Lyrik. Från medeltid till nutid*, 2:a omarb. uppl. (Sthlm 1980).

Ivar Wallensteen, ed., *Dikter att minnas. Svensk lyrik genom 300 år* (Västerås 1989).

Tabell 8. Antologiernas vanligaste författare och dessa författares ställning i Dagens dikt

<i>Författare</i>	<i>Representerad i antal antologier</i>	<i>Antal uppläsningar 1955–79</i>
Andersson, Dan	10	9
Bergman, Bo	10	109
Boye, Karin	10	155
Ekelöf, Gunnar	10	194
Enckell, Rabbe	10	98
Gullberg, Hjalmar	10	176
Lagerkvist, Pär	10	137
Martinson, Harry	10	235
Sjöberg, Birger	10	71
Blomberg, Erik	9	97
Diktonius, Elmer	9	106
Edfelt, Johannes	9	109
Ekelund, Vilhelm	9	84
Lagercrantz, Olof	9	41
Lindegren, Erik	9	36
Lindorm, Erik	9	26
Lundkvist, Artur	9	74
Löwenhjelm, Harriet	9	37
Malmberg, Bertil	9	91
Södergran, Edith	9	106
Österling, Anders	9	88
Silfverstolpe, Gunnar M.	8	52
Vennberg, Karl	8	130
Aspenström, Werner	7	129
Bengtsson, Frans G.	7	4
Björling, Gunnar	7	15
Jönsson, Gabriel	7	50
Selander, Sten	7	35
Setterlind, Bo	7	41
Taube, Evert	7	1
Alfons, Sven	6	13

<i>Författare</i>	<i>Representerad i antal antologier</i>	<i>Antal uppläsningar 1955–79</i>
Forssell, Lars	6	33
Gripenberg, Bertel	6	5
Lindqvist, Ebba	6	119
Lindström, Sigfrid	6	3
Thoursie, Ragnar	6	16
Tranströmer, Tomas	6	77

Kommentar: Sångbar lyrik har haft en starkare ställning i antologierna än i Dagens dikt, vilket Lundgren påpekar i sin studie över det tidiga Dagens dikt. Detta förklarar att Dan Andersson och Evert Taube är långt vanligare i antologierna. Frans G. Bengtssons längre ballader, som ofta återges i antologierna, var för långa och för episka för Dagens dikt – och flera av dem förknippade med sång. Under 1980-talet kom visan in i programmet med Birger Sjöbergs visdikt. Taube lästes 3 gånger under 1980-talet. Gunnar Björling, Sven Alfons, Ragnar Thoursie och Folke Dahlberg är vanligare i antologierna. Ett alltför personligt bildspråk eller en alltför originell syntax passade inte in i programmet, som enligt PM skulle undvika det »cerebrala« och alltför abstrakta. Göran Printz-Påhlsons (meta)poesi passade inte heller Dagens dikt. Under 1980-talet lästes Björling 13 gånger, Alfons 7 gånger, Thoursie 14 gånger, Dahlberg 1 gång, Printz-Påhlson 6 gånger. En annan författare som var klart vanligare i antologierna än i Dagens dikt är Sigfrid Lindström, som lästes 3 gånger i Dagens dikt 1955–79 och som förekom i 6 av jämförelsegruppens antologier. G. A. Lysholm och Bertel Gripenberg lästes 0 respektive 5 gånger och förekom i 4 respektive 6 av antologierna.

Tabell 9. Författare vars ställning var långt starkare i *Dagens dikt* 1955–79 än i jämförelsegruppens antologier

	Uppläsningar i <i>Dagens dikt</i> 1955–79	Representerad i antal antologier
Arvidsson, Ingrid	34	0
Erixon, Ingeborg	39	0
Hillbäck, Ella	110	2
Gedda, Bertil	37	1
Henrikson, Alf	46	1
Wide, Anna Greta	94	2
Svensson, Olle	85	2
Wine, Maria	71	2
Carlson, Stig	67	2
Jedenberg, Helge	38	2
Julén, Björn	29	2
Norman, Birger	59	2

Kommentar: Kvinnliga lyriker med debut mellan 1939 och 1951 hade en långt starkare ställning i *Dagens dikt* än i antologierna. De flesta av dessa poeter har sina antologiförekomster i Tom Hedlunds två antologier. Författargruppens ställning i *Dagens dikt* försvagades mot slutet av undersökningsperioden. Lundgren visar att de kvinnliga 40-talsförfattarnas ställning var stark redan i den enkanaliga periodens *Dagens dikt*. Att Henrikson verkat inom bruksgenren dagsvers kan ha bidragit till att han hamnade utanför antologierna.

Dagens dikts lyriska repertoar

Tabell 10. De mest lästa dikterna i Dagens dikt 1955–90

Ggr	Författare	Diktens titel	Period	Årstid
31	Karlfeldt, E. A.	Vinterorgel	hela perioden	Allhelgona.
30	Gullberg, Hjalmar	Ett barn är fött i dag	hela perioden	24 dec
27	Gullberg, Hjalmar	Nyårspredikan	hela perioden	31 dec
18	Ekelöf, Gunnar	Jag tror på den ensamma människan	55–86	
17	Wivallius, Lars	Klagovisa över en torr och kall vår	55–71, 88	Valborgsmäss.
16	Södergran, Edith	Det finnes ingen som har tid i världen	55–86	sommar
14	Ekelund, Ragnar	Jorden inunder min fot	55–74, 81	
14	Ekelund, Vilhelm	Trädet	55–69, 81, 86	juni–juli (ej 69)
14	Ekelöf, Gunnar	När livet upphört vara mig till ...	55–90	
14	Hillbäck, Ella	Leendet	57–83	
14	Karlfeldt, E. A.	Höstpsalm	55–69, 74, 82	höst, mest nov
14	Lagerkvist, Pär	Att livets varma källor inte glömma	55–72	mest vinter
14	Nyman, Arne	Detta är	55–75, 87	
13	Edfelt, Johannes	Ett är nödvändigt	56–87	
13	Ekelöf, Gunnar	En värld är varje människa	56–86	
13	Gullberg, Hjalmar	Människors möte	55–68, 89	
13	Karlfeldt, E. A.	Hösthorn	56–72	30 sept (äv. 1 okt)
13	Lagerkvist, Pär	Vem gick förbi min barndoms fönster	55–70, 84, 85	
13	Lundkvist, Artur	Tid?	56–84	

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
13	Löwenhjelm, Harriet	Advent, advent	55-70	1 advent
13	Stagnelius, E. J.	Vän, i förödelsens stund	55-88	
13	Vennberg, Karl	November	55-79	nov (äv. 31 okt)
12	Boye, Karin	Önskan	55-68, 75	
12	Diktonius, Elmer	Barnets leende	56-83	
12	Ekelöf, Gunnar	Om livet, om de levande	55-74, 83	
12	Ferlin, Nils	Kan du höra honom komma	58-87	mars-juli t.o.m. 80
12	von Heidenstam, V.	Undret	55-71, 84	
12	Karlfeldt, E. A.	Husvillå andar	55-70, 84	sept-dec, mest dec
12	Martinson, Harry	Li Kan talar under trädet	58-74, 83	
12	Stagnelius, E. J.	Suckarnas mystär	55-68	ofta maj eller aug
12	Södergran, Edith	Hemkomst	55-68, 82	maj-juli (ej 63 & 82)
12	Vennberg, Karl	Rast med enkel måltid	55-72	juni-aug
11	Boye, Karin	En stillhet vidgades	56-86	jan-mars (ej 57)
11	Dickinson, Emily	Utan karta	66-86	mars (ej 80-tal)
11	Erixon, Ingeborg	Levande ljus	57-68, 73	Lucia (8 dec 73)
11	Ferlin, Nils	Herdarna	56-76	25-29 dec
11	Gullberg, Hjalmar	Långt bortom detta	55-85	
11	von Heidenstam, V.	Vore jag ett litet barn	55-68	juli-aug (okt)

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
11	Lagerkvist, Pär	Min längtan är inte min	56-71, 81	
11	Lagerkvist, Pär	Det kom ett brev om sommarsäd	56-74	sommar
11	Lundkvist, Artur	Kort föreläsning om friheten	55-81	1 maj 61-70
11	Parland, Henry	En mor kom till mig	56-84	10 ggr nov-feb
11	Södergran, Edith	Om hösten	58-71, 77, 83	sept-okt
10	Almqvist, C. J. L.	Du går icke ensam	57-68	sept-feb
10	Bergman, Bo	Vinterpsalm	55-68	dec (jan 68)
10	Bergman, Bo	Kyndelsmässa	58-71, 81	1-3 feb
10	Blomberg, Erik	Det nakna trädet	55-75	nov
10	Blomberg, Erik	Aning	55-86	juli-aug (ej 70 & 77)
10	Boye, Karin	Evighet	56-86	juni-aug (sep)
10	Dagerman, Stig	En broder mer	55, 65-79	
10	Ekelund, Vilhelm	Februarimorgon i skogsbyn	55-67	feb
10	Ekelöf, Gunnar	Elegi (ur Om hösten)	58-84	
10	Enckell, Rabbe	Stjärnan	55-76	
10	Enckell, Rabbe	Må alla dagar vara sig lika	55-68, 83	juni (-juli)
10	Ferlin, Nils	Innan ditt rike blev kartlagt	58-82	
10	Ferlin, Nils	Maria	55-71, 81	7 jan
10	Gullberg, Hjalmar	Drömd visit	56-82	mars-april (påsk)

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
10	von Heidenstam, V.	Vid vägens slut	56-70, 82	
10	von Heidenstam, V.	Sommarluset	56-71, 81, 85	juni
10	Hildebrand, K.-G.	Äktenskap	56-71	
10	Hildebrand, K.-G.	Bön efter svår tid	56-68	
10	Lagercrantz, Olof	Efter läsningen av Haquin Spegels ...	56-89	mest sommar
10	Lagerkvist, Pär	O människa, du brunn	55-69, 76	
10	Lundkvist, Artur	Som gräs är mest	55-77	juni-aug
10	Martinson, Harry	Förbindelse	59-83	
10	Pound, Ezra	Vad du troget älskar (Cantos LXXXI)	60-88	
10	Selander, Sten	Trädtopparna	56-77	7 ggr nov-jan.
10	Setterlind, Bo	Döden tänkte jag mig så	60-80	
10	Sjöberg, Birger	Som sker vid sommarvakan	56-85	8 ggr midsommar
10	Sjöberg, Birger	Uppförande och seder	56-74	
10	Södergran, Edith	Smärtan	55-70, 76	
10	Wine, Maria	Vi hinner inte	55-71, 81	
9	Bergman, Bo	Pan	56-73	juni-aug, mest juli
9	Bergman, Bo	Trettondagsafton	55-73	5 jan
9	Boye, Karin	Via media	55-70, 86	
9	Boye, Karin	För den stora förödmjukelsens timme	56-88	
9	Carlson, Stig	De enkla orden	56-76	

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
9	Eklund, R. R.	Bön	55-68	vår, jan-juni
9	Enckell, Rabbe	Länge går vi böjda under omständigheter	57-72	
9	Enckell, Rabbe	De gamla granarna	58-69, 75	
9	Ferlin, Nils	Getsemane	56-72, 87	påsk
9	Fröding, Gustaf	Tröst	58-68, 79, 82	
9	Fröding, Gustaf	En fattig munk från Skara (ur)	55-66	
9	Geijer, Erik Gustaf	På nyårsdagen 1838	55-69, 77, 87	1 jan
9	Gullberg, Hjalmar	Häger på bryggan	59-74	juni-aug (ej 66)
9	Hildebrand, K.-G.	Som barnet i vagnen	55-71	juni-aug
9	Karlfeldt, E. A.	Psaltare och lyra	62-74, 82, 85	19-21 dec (ej 82)
9	Lagercrantz, Olof	O nej	66-84	
9	Lagerkvist, Pär	En gång skall du vara en av dem	56-71, 86	
9	Leckius, Ingemar	Här och nu	65-85	
9	af Leopold, C. G.	Ögonkast på naturen	56-67, 77, 86	maj-juli
9	Levertin, Oscar	En gammal vårvisa	55-66	mars (äv. maj, juni)
9	Lindegren, Erik	Ariosio	56-70, 87	
9	Sjöberg, Birger	Åh, ironi med liten silverlans	55-70	
9	Sjöberg, Birger	Att klarhet hitta i tidens frågor	55-67, 76, 86	
9	Sjöstrand, Östen	Om bildning	59-75, 83	

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
9	Svensson, Olle	Att vandra mot morgon	58-68	
9	Tranströmer, Tomas	Allegro	62-85	
9	Wine, Maria	Hur skönt det är att vara ensam	58-70, 77	
9	Ziliacus, Emil	Dagsmeja	55-74, 82	mars (-maj)
8	Almqvist, C. J. L.	Hoppets sång	57-68	
8 (?)	Archilochos	Fragment (4)/Hjärta du som prövat (4)	58-75	
8	Aspenström, Werner	Ej blir det natt	57-74	
8	Aspenström, Werner	Hypnos för människoharar	70-84	mest aug-feb
8	Aspenström, Werner	Här, just här	55-69	
8	Asplund, Karl	Vintervandring	55-70	dec-mars
8	Boye, Karin	Den vägen är smal	55-71	
8	Boye, Karin	Där slagrutan sänker sig	55-76	
8	Boye, Karin	Källvattnet	56-77	
8	Boye, Karin	Så drivs vi	59-66, 84	
8	Boye, Karin	Unga viljor viner	56-68	
8	Boye, Karin	Vi som inte vågar se	55-66, 79	
8	Carlson, Stig	Låt dagen	55-83	
8	Diktonius, Elmer	Symfoni i ord	56-69, 81	nov-jan (ej 81)
8	Ekelöf, Gunnar	Sång för att döva smärtan	55-77	
8	Ekelöf, Gunnar	Sångarens sång	57-76	

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
8	Gedda, Bertil	Gryningstema	55-68	jan-april
8	Geijer, Erik Gustaf	Höstsådet	55-65, 83, 86	sept-okt
8	Gierow, Karl Ragnar	Verk av mänskohand	55-72, 82	aug-nov, äv. dec
8	Grave, Elsa	Måste vi gå löst på varandra i tusen år?	68-82	
8	Grave, Elsa	Förjaga ej allt som ditt hjärta förstår	55-72	
8	Gullberg, Hjalmar	Förklädd gud	55-68, 76	
8	Gullberg, Hjalmar	Under stjärnor	55-68	höst
8	Gullberg, Hjalmar	Jag bor vid ett rastställe	60-70, 87	aug-okt (ej 87)
8	Gullberg, Hjalmar	Som gräs är mest	60-67, 83-85	maj-juli
8	Gustafsson, Lars	En högtidlig morgon	67-89	maj-juni (ej 82)
8	Hansson, Ola	Tö	57-73	feb-mars
8	Hansson, Ola	Vårbräckning	55-67, 77, 81	mest 20-30 mars
8	Hedberg, Tor	Ju mer mitt huvud	56-67	sommar
8	von Heidenstam, V.	Hemmet	55-74	aug-sept
8	von Heidenstam, V.	Hemlandet	55-71	20-23 dec (jan 71)
8	Hildebrand, K.-G.	Ett stycke mark	57-70	
8	Hillbäck, Ella	Det som sjöng i natten	55-62	5 ggr jan-april
8	Isaksson, Folke	Vinterns sista fåglar	58-72, 82, 87	feb-mars
8	Isaksson, Folke	Humlan	62-71, 80-83	juni-aug
8	Jönsson, Gabriel	Om våren	55-66, 87	mars-maj

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
8	la Cour, Paul	Avsked	60-71	
8	Lagerkvist, Pär	Nu löser solen sitt blonda hår	57-66, 82	maj (äv. juni-aug)
8	Larsson, Hans	Ser du	55-63, 71	
8	Lindkvist, Ebba	En dag till att leva	56-73	juli
8	Lindkvist, Ebba	Vintermorgon	58-67, 81, 86	jan-feb
8	Lindkvist, Ebba	De onda orden	60-76, 83	
8	Malmberg, Bertil	Det är så mycket som skiljer	55-70	
8	Malmberg, Bertil	Ambitionerna	55-69, 87	
8	Malmberg, Bertil	Likväl tändas	57-72	
8	Martinson, Harry	Till mognadens sång	56-75, 85	juni-juli (ej 75)
8	Martinson, Harry	Känn dig ense	55-72	sept-okt
8	Runeberg, J. L.	Den enda stunden	55-66, 80-88	
8	Rydberg, Viktor	Jungfru Maria i rosengård	55-69	okt-nov
8	Setterlind, Bo	Det finns en glädje	56-69	
8	Shakespeare, William	Tiden	55-73	28 dec-7 jan (ej 73)
8	Silfverstolpe, G. M.	Ode till behärskningen	55-68	
8	Sjöberg, Birger	Till den nye	56-70	vårvinter & sommar
8	Sjöstrand, Östen	Till de yttersta	55-78	
8	Svanberg, Nils	Vinterdagsljus	55-70	jan-feb
8	Södergran, Edith	Ingenting	55-87	

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
8	Södergran, Edith	Landet som icke är	55-81	
8	Thoursie, Ragnar	Twilights	56-70	feb-april, aug-nov
8	Vennberg, Karl	Aprildag	55-74	april
8	Vennberg, Karl	Du måste värja ditt liv	58-72	jan-mars
8	Wide, Anna Greta	Det finns en tankfullhet	62-69, 78, 80	
8	Wide, Anna Greta	Du har ett liv	58-83	mest 70-tal
8	Wine, Maria	Inom varje dikt	55-70	
7	Anderberg, Bengt	Nu vänder gud sitt ansikte från oss	56-77	sept-okt
7	Aspenström, Werner	Denna soltöckniga dag	56-73, 80	juni-aug
7	Aspenström, Werner	Ikaros och gossen Gråsten	63-85	
7	Bergholmen, Greta	När vi blir gamla	56-69	aug-nov
7	Boye, Karin	Du ska tacka dina gudar	57-72	
7	Boye, Karin	Nu är den väldiga väntans tid	55-85	april-maj
7	Blomberg, Erik	Allt är nytt under solen	63-86	
7	Blomberg, Erik	Var inte rädd för mörkret	59-77, 90	okt-jan (ej 90)
7	Dagerman, Stig	Höst	58-71, 84	sept-okt
7	Dahlquist-Ljungberg, A.-M. Tillflykt	Arkaisk bild	63-73, 84	april-aug
7	Edfelt, Johannes	Morgon i höstens blå	56-80	
7	Ekelund, Vilhelm	Solbågens växande färd	57-73	sept (äv.okt)
7	Ekelund, Vilhelm		57-69, 76	mars (april-juni)

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
7	Ekelöf, Gunnar	Sensommar	55-64	aug
7	Ferlin, Nils	En sommandag	55-69, 74	juni-juli
7	Ferlin, Nils	Men när hon vilar	55-68	nov-febr, mest nov
7	Ferlin, Nils	Fåfånglighet	55--67, 85	
7	Frostenson, Anders	Lär mig att mäta tiden	55-69	
7	Gullberg, Hjalmar	Bara en kvinna	56-67, 81	
7	Hesse, Hermann	Stadier	58-64	jan-april (äv. dec)
7	Hillbäck, Ella	Med vilken möda en människa	70-84	
7	Hillbäck, Ella	Till de ensamma	57-69	april-maj
7	Karfeldt, E. A.	Intet är som väntanstider	67-85	april
7	Karfeldt, E. A.	Plantering	56-70	6-7 okt, mest 7 okt
7	Karfeldt, E. A.	I passionsveckan	60-82	påsk
7	Lagerkvist, Pär	Du som fanns före bergen och molnen	55-66	
7	Lagerkvist, Pär	Nu vänder mor sitt bibelblad	55-69	maj-aug
7	Lagerkvist, Pär	Vårt enda hem är kärleken	56-68, 85	
7	Lawrence, D. H.	Trohet	57-64, 74	
7	Linde, Ebbe	Vår-rening	56-74	mars-april
7	Linde, Ebbe	Det innersta	64-81	
7	Linde, Ebbe	Livet och dess rättessnöre	55-74	dec-febr (äv. sept)
7	Lindegren, Erik	Kosmisk moder	62-90	

Ggr	Författare	Diktens titel	Period	Årstim
7	Malmberg, Bertil	Jag vill älska det ljusa	57-74	4 ggr mars-maj
7	Martinson, Harry	Begärens väg till friden	56-69, 84	
7	Martinson, Harry	Minnena	61-70, 79	juni-sept
7	Martinson, Harry	Att verkligen leva	61-69, 81	
7	Martinson, Harry	Sanningarnas liv	61-85	
7	Martinson, Moa	Den blåa vinden	55-73	mars-maj
7	Nyman, Arne	Sol	57-69	jan-april
7	Pindaros	Fragment/tur 8:e Pythiska odet	62-90	3 ggr nyår
7	Rydstedt, Anna	Den sista kommunikationen	70-87	
7	Sachs, Nelly	Kommer det någon	66-87	
7	Sandgren, Gustav	Om rätta förhållandet	59-84	
7	Sjöberg, Birger	Förvandling	60-73, 86	jan-mars (dec 73)
7	Sjöberg, Birger	Evigheten hörde någon ropa aj!	55-71	
7	Sjöstrand, Östen	Mot källorna	62-72	
7	Svensson, Olle	Man måste alltid betala	58-67	
7	Svensson, Olle	Ej obelönad ens i sen december	59-73	dec
7	Svensson, Olle	Att stanna är också att resa	57-70	sept-nov
7	Södergran, Edith	Facklorna	55-80	
7	Söderholm, Kerstin	Av denna jorden	55-66	maj-juni
7	Söderholm, Kerstin	Under bokarna	55-68	aug-sept (ej 68)

<i>Ggr</i>	<i>Författare</i>	<i>Diktens titel</i>	<i>Period</i>	<i>Årstid</i>
7	Vennberg, Karl	Vårbräckning	55-75	29 mars-17 april
7	Vennberg, Karl	Senhöstdagar	57-69, 75	nov
7	Vennberg, Karl	Kan glädjen	57-70	
7	Wide, Anna Greta	Morgonen	55-68	mest vårvinter/vår
7	Wide, Anna Greta	Inte triumf men nåd	56-66	jan-feb
7	Österling, Anders	Psalmodikon	55-65, 75	okt-dec

Kommentar: Åren 1955-90 lästes ca 421 dikter 5 gånger eller mer vardera. 43 av dessa dikter lästes 10 gånger eller mer. 229 av dikterna var »årstidsbundna«, 192 av dem var »icke-årstidsbundna«. Sammanlagt stod de 421 dikter som lästes 5 gånger eller mer vardera för över 3 000 uppläsningar, ca en tredjedel av utsändningarna 1955-90. Av de årstidsbundna dikter som lästes 5 gånger eller mer introducerades ca 142 under 1950-talet (eller tidigare) och förekom regelbundet fram till åren 1965-74, varefter de försvann ur programmet. Särskilt stort var bortfallet vid skiftet mellan 1960- och 1970-tal. Även de icke-årstidsbundna återkommande dikterna var långt vanligare under 1950- och 1960-talet.

Under Bohmans tid hände det för övrigt att Birger Sjöbergs »Till den nye« sattes in när någon på redaktionen fått barn. Varför Dickinsons »Utan karta« konsekvent knöts till mars månad är för mig okänt.

Noter

INLEDNING

- 1 Annika Hed-Fellenius, »Dagens dikt i Sveriges Radio 1937–45. En analys av urvalet«, Uppsats för tre betyg, Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 1971.
- 2 Ibid., s. 40. Hed-Fellenius modernismdefinition utgår från Ingemar Algulin, *Tradition och modernism. Bertil Malmbergs och Hjalmar Gullbergs förnyelse efter 1940-talets mitt*, Diss. (Sthlm 1969). Man bör notera att Hed-Fellenius främst intresserar sig för – och baserar sina slutsatser om repertoaren 1937–45 på – två dikttyper som, vilket hon själv konstaterar, hade en marginell ställning i programmet.
- 3 Solveig Lundgren, *Dikten i etern. Radion och skönlitteraturen 1925–1955*, Skrifter – utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 31, Diss. (Uppsala 1994).
- 4 Till skillnad från Hed-Fellenius och Lundgren, vars 1880-tals-, 1890-tals- och sekelskifteskategorier följer litteraturhistorieskrivningens epokindelning, använder jag uteslutande en kronologisk indelningsprincip med samtliga författare som debuterat före 1900 under en rubrik. Sammanställningen av materialet efter jämna decenniegränser framstod som en rimlig kompromiss mellan åskådlighet och exakthet. Vid en preliminär undersökning, där materialet indelades årsvis och femårsvis, framgick att övergången mellan 1960- och 1970-tal var en brytpunkt.
- 5 Uppgifter om vilka dikter som lästes (titel, författare, uppläsare, utsändningsdatum, musik etc.) är hämtade från kortregister (för perioden 1955–79 och 1989–90) och månadslistor (för perioden 1980–88) över Dagens dikt, bevarade i Sveriges Radios dokumentar-

kiv: RK DI:14, RK DI:15, LOK D2 och RR/KU DI B:6. Jag saknar bl.a. uppgifter om perioden 22 mars–17 april 1975, samt tio uppläsningar från andra datum under 1970-talet, om november och december 1986, samt ett par av augusti månads uppläsningar från samma år. Enstaka utsändningar har uteslutits p.g.a. motsägelsefulla eller oklara noteringar i registren.

- 6 För att noterna inte ska svälla ges endast i undantagsfall uppgifter om var dikterna ursprungligen publicerats. Dessa uppgifter finns att tillgå i Dagens dikt-antologierna. Enstaka dikter har jämförts med manus och inspelningar.
- 7 Utvecklingslinjer i svenska skådespelares sätt att framföra texter beskrivs i Jacqueline Martin, *Eloquence is Action. A Study of Form and Text's Influence on the Vocal Delivery Style of Shakespeare in Sweden 1934–1985*, Theatron-serien, Diss. (Sthlm 1987).
- 8 Studier av upplästa texter fokuserar ofta texternas orala drag. Kritik mot begränsningen i det sättet att närma sig »the history of oral performance« – to »cull multiple examples of these characteristics of oral literature from extant texts« – framförs i Catherine A. Regan, »Liturgy and Preaching as Oral Context for Medieval English Literature«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983), s. 147.
- 9 Trond Berg Eriksen, *Budbärarens övertag – om orden som medium* (Budbringerens overtak. Perspektiver på skriftkulturen, 1987), Tema information (Sthlm 1989), s.13.
- 10 Walter J. Ong, *Muntlig och skriftlig kultur. Teknologiseringen av ordet* (Orality and Literacy. The Technologizing of the Word, 1982) (Göteborg 1990), s. 156f.
- 11 Jfr modellen med kyrkan som »an oral-chirographic interpretive community«. Walter J. Ong, »Text as Interpretation«, i John Miles Foley, ed., *Oral Tradition in Literature. Interpretation in Context* (Columbia 1986), s. 167.

KAPITEL 1 DAGENS DIKT 1937–54

- 1 Pontus Bohman, »Dagens dikt, några data, minnen och funderingar«, i Sveriges Radio, *Årsbok 1964* (Sthlm 1965), s. 106.
- 2 Ibid., s. 111f.
- 3 Ibid., s. 112.

- 4 Ibid., s. 112. Dagens dikts uppläsningar har med få undantag varit inspelningar, vilket delvis haft ekonomiska skäl: skådespelarna har fått ett gage för inläsning av 6 dikter.
- 5 Annika Hed-Fellenius, s. 40.
- 6 Solveig Lundgren, s. 59.
- 7 Dag Nordmark, »Radiounderhållningen – ett dystert kapitel?« Uppsats framlagd vid Stiftelsen Etermedierna i Sverige forskningsseminarium i Göteborg 8–9 maj 1995.
- 8 Solveig Lundgren, s. 222.
- 9 »Programchefen instämmer i kritiken mot uppläsarna«, *DN* 30.12.1938.
- 10 Solveig Lundgren, s. 64.
- 11 Citat ur »Suckarnas mystär«, *UNT* 16.10.1943. Ledarsticket: »Dagens suck«, *UNT* 16.10.1943.
- 12 Pontus Bohman, »Ekvation med många obekanta. Funderingar om konsten att läsa lyrik i radio«, i Sveriges Radio, *Tjugofem år med Sveriges Radio* (Sthlm 1949), s. 176.
- 13 Så i Hjalmar Lindroth, *Natur och kultur vid välläsning* (Sthlm 1936), s. 108. Till skillnad från diskret- eller amatörläsning sägs »yrkesuppläsningen« ofta utgå från den dramatiska framställningen och vara förbunden med starka affekter. Det stora rummet och avståndet till åhörarna kräver där att »stämman släppes till«.
- 14 Citerat ur Jan Arvid Hellström, *Samfund och radio. Återspeglning kontra medieanpassning ifråga om den kristna programverksamheten i Sverige fram t o m omorganisationen 1951/52* (Sthlm 1979), s. 212.
- 15 Bo Willners, »Kontakt«, i *Tjugofem år med Sveriges Radio* (Sthlm 1949), s. 384.
- 16 Erik Hjalmar Linder, »Tankarna och tron«, i *Tjugofem år med Sveriges Radio* (Sthlm 1949), s. 295.
- 17 Hjalmar Gullbergs inledningsdikt till *Dagens dikt. En lyrisk tänkebok* (Sthlm 1943). Sammanställd av Pontus Bohman. Dikten citeras ej i sin helhet.
- 18 Dag Nordmark, »I en mörk och brydsam tid. Om radion under krigsåren«, Uppsats presenterad vid forskarseminarium i Stockholm 27–28.11.1995.
- 19 Pontus Bohman, 1965, s. 114.
- 20 Om beredskapslyriken, se Bengt Landgren, *Hjalmar Gullberg och*

beredskapslitteraturen. Studier i svensk dikt och politisk debatt 1933–1942, Historia litterarum 6 (Uppsala 1975). Se även Lars Lönnroth & Sven Delblanc, »Färväl till Sörgården«, i förf., ed., *Den Svenska Litteraturen 5. Modernister och arbetardiktare: 1920–1950* (Sthlm 1989), s. 22.

- 21 Dikterna utgavs 1940–42 och ingår i *Dagens dikt* (1943). Antologins dikter hade lästs i programmet.
- 22 Einar Malm, »Så länge«, *Dagens dikt* (1943), s. 201. Wivallius, »Klagovisa över en torr och kall vår«, *ibid.*, s. 91. Till beredskapsdikterna hörde bl.a. Birger Sjöbergs »Goda, kärva land«, Karl Ragnar Gierows »Verk av mänskohand«, Bo Bergmans »Frihetsordet«, Eyvind Johnsons »Credo«, Bengt Jändels »Här är vår plikt«, Sten Selanders »Testamente«, Uno Floréns »Uppvaknande«, Helmer Grundströms »Detta är mitt land«, Johannes Edfelts »Hemlandssång«, Olle Svenssons »Den ljusa hämnaden« och Helmer V. Nybergs »Än en vår«. Dikterna utgavs efter 1938 och finns i *Dagens dikt* (1943).
- 23 Se »Tabell 22« i Solveig Lundgren, s. 217ff.
- 24 »Tabell 9«, i Solveig Lundgren, s. 72, är missvisande. Jag har, i tabellen ovan, ändrat procenttalet för »Författare med lyrisk debut 1931–1940« från »4,6 %« till »14,6 %«. »Författare med lyrisk debut 1940–1945« har jag ändrat till »Författare med lyrisk debut 1941–1945«. »Tabell 22« (*ibid.*, s. 219) talar för dessa ändringar. Statistiken i nämnda tabeller omfattar endast 91,4 % av utsändningarna 1946–54. Poeter med debut 1946–54 redovisas varken i tabeller eller i text.
- 25 *Ibid.*, s. 70.
- 26 Walter J. Ong, 1990.
- 27 Solveig Lundgren, s. 92.
- 28 *Ibid.*, s. 74.
- 29 Jfr not 24, om Lundgrens statistik.
- 30 Pontus Bohman, 1965, s. 115.

KAPITEL 2. ETT FRAMFÖRANDE TROGET DET TRYCKTA ORDET

- 1 Kerstin Berggren, »Dagens dikt och andra dikter«, *Studiekamraten* 1967:1, s. 3. »Har man fäst sig vid en Dagens dikt skall man kunna söka upp den på ett bibliotek«, skriver Willy Granqvist i *Dagens dikt* (Sthlm 1981).
- 2 Efter inledande skepsis och konflikter kunde radion vid 1930-talets

- mitt hyllas av huvuddelen av litteraturmarknadens aktörer som bokens bästa vän, skriver Dag Nordmark, »Utopier, misstro, förhandlingar och samverkan – om Radiotjänsts förvandling från gökunge till värphöna«, Uppsats framlagd vid forskarseminariet i Umeå 12 april 1994. Förhoppningarna på etermediernas möjlighet att popularisera boken möter man bl.a. i 1968 års litteraturutredning, *Boken. Litteraturutredningens huvudbetänkande* (SOU 1974:5), s. 360f.
- 3 Bengt Emil Johnsons förord till *Dagens dikt* (Sthlm 1987).
  - 4 Lill Thorén, »Upptäck P1«, *Femina* 1.3.1979. Om dikt och annat »talat kulturstoff« som något för radion inte medieeget, som även kan sökas upp i tryck, jfr: Nils-Olof Franzén, »Kanalomläggningen i radio«, i Sveriges Radio, *Årsbok 1967* (Sthlm 1968), s.17; Werner Aspenström, »Dagens ljud«, *RiR-TV* 1975:41, s. 62; Ingvar Lundin & Bengt Emil Johnson, »Spela inte ut orden mot musiken«, *Aftonbladet* 3.12.1986.
  - 5 Pontus Bohman, 1949, s. 172.
  - 6 »Lyrikuppläsning. En enkät«, *Poesi* 1948:1, s. 19f.
  - 7 Pontus Bohman, 1949, s. 175.
  - 8 Ibid., s. 174f.
  - 9 Ibid., s. 178.
  - 10 Ibid., s. 176f.
  - 11 Ibid., s. 176. Angående expressionsideal i uppläsningar; se Paul C. Edwards, »The Rise of 'Expression'«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983), s. 529f. Se även: Jacqueline Martin, 1987. Se även Jacqueline Martin, »Voice in modern theatre«, International congress of the libraries and museums of the performing arts 18, *Records and Images of the Art of the Performer* (Sthlm 1992), s. 131f; Edvard Wavrinsky, ed., *Deklamerationsbok. En samling omtryckta stycken på vers, jämte vägledning för versskrivning och versläsning* (Sthlm 1908), s. 399, s. 409; Odal Ottelin, »En lektion med cirklar i välläsning«, *Studiekamraten* 1939:17–18.
  - 12 LOK E1:3.
  - 13 Jfr David Bartine, »'Key-Word' Theories of Reading from Elocution to Interpretation«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983), s. 497ff. Jfr användningen av de »väsentligaste orden« och »nyckelorden« i Sten Larsson, *Amatörskådespelaren. Handledning vid amatörteaterstudier* (Sthlm 1953), s. 14f.

- 14 »En profan andaktsstund mitt på dan«, *DN* 28.2.1977.
- 15 Jfr Beverly Whitaker Long, »A 'Distanced' Art: Interpretation at Mid-Century«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983), s. 567ff. Att läsning från boksidan i vår kultur kommit att betraktas som mer »naturlig« än uppläsning och att många uppfattar diktuppläsning som en form som utesluter det fria betydelsespel som man är van vid från sin tysta läsning, påpekar Per Erik Ljung, »Kring Rut Hillarps *Strand för Isolde*«, i Bernt Olsson & Jan Olsson, ed., *I musernas sällskap. Konstarterna och deras relationer. En vänbok till Ulla-Britta Lagerroth* 19.10.1992 (Höganäs 1992), s. 240.
- 16 Sven Lindner, »Recitation och diktförståelse«, *Lyrikvännen* 1956:5, s. 3.
- 17 Bohman i enkät om »Recitation och diktförståelse«, *Lyrikvännen* 1956:5, s. 6.
- 18 En bild av rötterna till detta uppläsningssideal ger beskrivningen av hur »muntlig framställning« under 1800-talet etablerades som ett särskilt moment i modersmålsundervisningen, i Karin Tarschys, »Svenska språket och litteraturen«. *Studier över modersmålsundervisningen i högre skolor*, Stockholm studies in Scandinavian philology, Diss. (Sthlm 1955), s. 218ff.
- 19 Georg Svensson, »Uppläsning i radio«, *BLM* 1938:9, s. 660.
- 20 Ruth Finnegan, *Oral Traditions and the Verbal Arts. A Guide to Research Practices*, ASA research methods in social anthropology (London 1992), s. 195.
- 21 Anna Rydstedt, »Har du sett en vingklippt fågel«, *Dagens dikt* (1981), s. 56, läst 6 gånger 1977–82. Uppläsare var bl.a. Anita Wall och Hanna Landing.
- 22 Bo Bergman, »Trettondagsafton«, *Dagens dikt* (1957), s. 10, läst 9 ggr 4–5 januari 1955–73. Uppläsare var bl.a. Åke Claesson, Olof Widgren, Willy Peters, Bengt Blomgren och Per Myrberg.
- 23 Gunnar Ekelöf, »Den inre rösten«, *Dagens dikt* (Sthlm 1957), läst 3 ggr i *Dagens dikt* 1967–85. Engdahl inleder en essä om »rösten« i Ekelöfs diktning med att citera denna dikt. Han menar att Ekelöfs »originella bidrag till en textröstens historia« förefaller att vara en »vidareutveckling av hans skenbart enklaste skrivsätt, det som ger illusionen av ett diktarens tysta samtal med sin själ«. Horace

- Engdahl, *Beröringens ABC. En essä om rösten i litteraturen* (Sthlm 1994), s. 173. Ekelöf meddelar själv att dikten syftar på antologins urval, och att Gullbergs inledningsdikt till 1943 års Dagens diktantologi kan vara »utmärkt som prolog till en uppläsningafton i stor stil«. Brev från Gunnar Ekelöf till Bengt Segerstedt, 3.2.1957, RR/KU FI:8.
- 24 Gunnar Ekelöf i enkät om »Recitation och diktförståelse«, *Lyrikvännen* 1956:5, s. 6.
- 25 T. S. Eliot, »Poesins tre röster«, *Om Poesi* (Sthlm 1958), s. 124ff. Essän publicerades ursprungligen 1953.
- 26 Graham Hough, »The Modernist Lyric«, i Malcolm Bradbury & James Mc Farlane, ed., *Modernism 1890–1930* (1976), Reprinted with a new preface in Penguin Books (London 1991), s. 313.
- 27 Deklamation i »talkör« framhövdes under 1930-talet som en arbetarrörelsens egen form, ett kollektivt uttryck som betonade klasstillhörighet. Se Magnus Florin, *Blå blusen. Arbetarteater och offentlighet*, Meddelande från forskningsprojektet Dramatik på svenska scener 1910–1975, nr 2 (Umeå 1978), s. 143ff. F.ö. valde Dagens dikts producenter under 1980-talet ibland att låta finlandssvenska skådespelerskor framföra Södergrans (och Kilpis) dikter, vilket ej tycks ha förekommit tidigare.
- 28 Bachtin citeras efter Gary Saul Morson & Caryl Emerson, *Mikhail Bakhtin. Creation of a Prosaics* (Stanford 1990), s. 320.
- 29 Bachtin citeras efter *ibid.*, s. 325.
- 30 Stickprovet omfattar åren 1955, 1957, 1960, 1962, 1964, 1965, 1967–79, 1981, 1983, 1985, 1987, 1989. Högsta noteringen för uppläsningar där kvinnor framförde mäns dikter var 102 gånger (1972). Under 1980-talet läste kvinnor mäns dikter mellan 45 och 92 gånger per år, män läste kvinnors dikter mellan 1 och 7 gånger per år. Siffrorna skall ses mot att poeter läste egna dikter i uppåt 20 % av utsändningarna åren efter 1975.
- 31 Se bilaga, tabell nr 3.
- 32 I Douglas Oliver, *Poetry and Narrative in Performance*, Language, discourse, society (Hampshire & London 1989), s. xiv, skriver författaren att »it is through my own male voice that I gain access to the very finest phonetic details; unfortunately, it has to be matched with those of other men because the machinery cannot match it so convincingly

with those of women«. Oliver undviker därför kvinnliga poeters dikter i sin studie.

- 33 Georg Svensson, »Uppläsning i radio«, *BLM* 1938:9, s. 660.
- 34 Carl Otto Werkelid, »Sveriges längsta diktsamling«, *SvD* 1.2.1987.
- 35 »Protokoll fört vid möte med Uppläsninggruppen den 25/1 1989«, SR/KU F4:2. Uppläsninggruppen diskuterade enbart följetonger.
- 36 I »Utan hög hatt«, *RiR* 1947:40, s. 5, beskrev K. A. Arvidsson Nattövning som en »litterär kabaret« – kanske med anspelning på den provocerande attityden till publiken i kontinental modernistisk kabaret. (Jfr Michael Kirby, *Futurist Performance* (New York 1971), s. 12.) Där figurerade föregångare inom den text-ljuddiktning som kom att spela en viktig roll i Nattövning. Se Lars-Gunnar Bodin & Teddy Hultberg, ed., *Literally Speaking. Sound Poetry & Text-Sound Composition* (Göteborg 1993).
- 37 30.9.1947 hördes ett »tidstroget« och ett »tidsenligt« Shakespeareframförande, i det senare framförde en »negersångerska [...] 'The lover and his lass'«, och sedan kom en föreläsning om hur Shakespeares texter förmodades ha låtit på författarens tid. (RN MI:6, manus nr 132a.) 26.5.1949 sjöng svarta straffångar en traderad ballad »medan de arbetar med sina yxor ute i skogen vid Darrington State Prison Farm i Texas«. (RN MI:11, manus nr 138.) Den 25 oktober samma år hördes fem tonsättningar av Ekelöfs »Dithyramb«, sjungna av Elisabeth Söderström. (RN MI:12, manus nr 249.)
- 38 Ulf Lindberg, »Erik Lindegrens instrumentallyrik«, i Carl Fehrman, ed., *Musiken i dikten* (Sthlm 1969), s. 112f.
- 39 Staffan Björck, »Psalm och poesi«, *BLM* 1963:8, s. 650.
- 40 Elsa Graves enkätsvar i »Dikt och musik. En enkät«, *Poesi* 1949:1, s. 21.
- 41 C. F. Reuterswärd, *Alias Charlie Lawendel 1952–61* (Sthlm 1996), s. 200. C. F. Reuterswärd, »Räven«, RK MI: 2546, manus nr 9. Reuterswärd bidrog också med »Bankrån i Dublin«, 11.11.1956, senare tryckt i *I lagens namn* (Sthlm 1957), med »Fader Basil gör en tabbe«, 11.8.1957, och den dramatiska diptyken »New York«, 9.2.1958. RK MI: 2546, manus nr 2, nr 5 & nr 7.
- 42 RK MI: 2547, manus nr 10, 14.1.1963. Enligt RK MI: 2546, manus nr 4, ska Fahlström ha framfört dikterna »T[H]attar som« och »Tralla« i Nattövning 28.7.1957. I Nattövning 18.3.1960 sändes hans »Ett blocks timme« och 15.5. 1961 hördes partier ur »Bobb« och »Bobb,

livsföreståndare« samt »Lilla rokokopalliativet«. Jfr Öyvind Fahlström, *Bord-dikter 1952–55* (Sthlm 1966).

- 43 RK MI: 2547, manus nr 13.
- 44 Sonja Åkesson, »Sammanhang eller Diamonologsamtal ...«, *Jag bor i Sverige* (Sthlm 1966), s. 60.
- 45 Mats G. Bengtsson, »Vårt externa nervsystem«, *Gorilla* 1966:1, s. 3. Bengtsson syftar bl.a. på Bengt Emil Johnsons bok/grammofonskiva *Gubbdrunkning* (Sthlm 1965), ett experiment i akustisk och typografisk flerstämmighet.
- 46 Jfr Bjarne Kortsen, »Musikalisk poesi«, *Vinduet* 1963:1, s. 51f. Om Cages »öppna partitur«, se Johannes Meinhardt, »Fluxus och huvudström: Aktionsspråket hos Beuys«, i *Brennpunkt Düsseldorf: 1962–1988: Joseph Beuys, akademien, det allmänna uppbrottet: Malmö konsthall 20 februari–4 april 1988* (Malmö 1988). Cages inflytande är tydligt i en trestämmig text om dikt och ton: Torsten Ekbohm, Leif Nylén & Bengt Emil Johnson, »Semikolon«, *Nutida musik* 1964:6, s. 22ff.
- 47 *29 röster -67. 29 svenska författare intervjuade av Jacob Branting, Björn Håkansson, Kjell Sundberg* (Sthlm 1967), s. 72f.
- 48 Vid 1960-talets slut ingick inspelningar från Text-ljud festivalerna, arrangerade av Fylkingens språkgrupp i samarbete med SR, som inslag i Nattövning. Vid 1970-talets början sändes de under annan rubrik. Om denna verksamhet, se Teddy Hultberg, »Från hätila ragulpr på fåtskliaben till hej tatta gorem«, i förf., ed., *Fylkingen. Ny musik & intermediakonst* (Sthlm 1994), s. 61f.
- 49 »Enkät om den konkreta lyriken«, *Lyrikvännen* 1966:5, s. 7.
- 50 Jfr Ruth Finnegan, 1992. Leif Lorentzon, »Att översätta muntlig litteratur till skriftlig«, *TFL* 1994:3–4.

KAPITEL 3. DAGENS DIKT 1955–69

- 1 Dessutom lästes regelbundet (12–18 ggr 1955–59) 1910-talsdebutanterna (1911–20) Sten Selander, Karl Asplund, Kerstin Hed och Harriet Löwenhjelm, 1920-talsdebutanterna (1921–30) Birger Sjöberg, Artur Lundkvist och Kerstin Söderholm, samt 1930-talsdebutanterna (1931–40) Olle Svensson, Arne Nyman, Bengt Jändel, Karl-Gustaf Hildebrandt och Bertil Gedda. Jändel och Nyman minskade under 1960-talet, liksom Söderholm, som sedan försvann ur programmet.

- 2 Pontus Bohman, 1965, s. 112f.
- 3 Ibid., s. 110.
- 4 Ibid., s. 112.
- 5 Pontus Bohman, 1949, s. 174. Jfr Ragnar Matsson, »Lyrik genom radio«, *Studiekamraten* 1945:1, s. 14.
- 6 Jfr Gösta Carleberg, ed., *Lyrik för kyrkoåret och skolans år* (Sthlm 1953). Jfr även Per Olov Enquist, *Kartritarna* (Sthlm 1992), s. 285. En historisk studie av diktantologier kunde ge en antydning om när »profan« lyrik började införas i andaktens former. Staffan Björck & Sylvia Törnkvist, *Svenska språkets skönheter: om den lyriska antologin i Sverige – dess historia och former* (Sthlm 1984), tar ej upp tidiga »bruksantologier«.
- 7 Solveig Lundgren, s. 52.
- 8 Åke Kussak, *Författaren som predikant. Ett frikyrkosamfundets litterära verksamhet 1910–1939*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 16, Diss. (Sthlm 1982), s. 57.
- 9 Harald Nordström, »Det lönar sig att lyssna på radio«, *Studiekamraten* 1940:17–18, s. 223.
- 10 Erik Hjalmar Linder, s. 293f.
- 11 Ibid., s. 294.
- 12 *RiR* 1959:18, s. 47. Jfr »Dagens dikt – som en liten kyrka mitt i etern«, *RiR* 1980:36, s. 44.
- 13 »Enkät om den konkreta lyriken«, *Lyrikvännen* 1966:5, s. 6f.
- 14 I brev från Kulturredaktionen till lyssnare, 13.3.1987, RR/KU FI:8, diskuteras pausen mellan dikt och musik som del av programmet.
- 15 Hans Ruin, *Poesins mystik* (1935), 2:a uppl. (Helsingfors 1960), s. 171. Ruin talar om poesin som uppsamlingsplatser för det som gått. Jfr Earl Miner, *Comparative Poetics. An Intercultural Essay on Theories of Literature* (Princeton 1990), s. 134: »To value the intense present moment of thinking of the past offers the character of lyrics.«
- 16 Lyssnarbrev till Dagens dikts 50-årsjubileum, RR/KU FI:8.
- 17 Hans Ruin, 1960, s. 172.
- 18 Siffran inom parentes anger antalet uppläsningar 1955–69.
- 19 Johannes Edfelt, »Ett är nödvändigt«, *Dagens dikt* (1957), s. 168. Arne Nyman, »Detta är«, *ibid.*, s. 22. Karin Boye, »Önskan«, *Dagens dikt* (1943), s. 17f. Pär Lagerkvist, »O människa, du brunn«, *Dagens dikt*

- (1957), s. 237. Karl-Gustaf Hildebrand, »Äktenskap«, *Dagens dikt* (1943), s. 191. Ragnar Ekelund, »Jorden inunder min fot«, *Dagens dikt* (1966), s. 110. Gustaf Fröding, ur »En fattig munk från Skara«, *ibid.*, s. 95. Ella Hillbäck, »Leendet«, *Dagens dikt* (1957), s. 222. Olle Svensson, »Att vandra mot morgon«, *Dagens dikt* (1966), s. 20. Gunnar Ekelöf, »När livet upphört vara mig till frestelse«, *Dagens dikt* (1943), s. 222. Pär Lagerkvist, »Vem gick förbi min barndoms fönster«, *Dagens dikt* (1966), s. 122. Pär Lagerkvist »Min längtan är inte min«, *ibid.*, s. 60. Verner von Heidenstam, »Undret«, *ibid.*, s. 22. Till de mest lästa icke årstidsbundna hörde också: K.-G. Hildebrand, »Bön efter svår tid« (10), *ibid.*, s. 51. Gunnar Ekelöf, »Om livet, om de levande« (10), *Färjesång* (Sthlm 1941). Harry Martinson, »Li Kan talar under trädet« (10), *Dagens dikt* (1957), s. 8.
- 20 Karl-Gustaf Hildebrand, »Bön efter svår tid«, *Dagens dikt* (1966), s. 51, läst 10 ggr 1956–68.
- 21 R. R. Eklund, »Bön«, *Dagens dikt* (1957), s. 49, läst 9 ggr 1955–68, oftast i mars–maj. Arne Nyman, »Sol«, *Dagens dikt* (1966), s. 53, läst 8 ggr 1957–69. Andra exempel: Gunnar Beskow, »Bön«, läst 5 ggr 1955–67, okt–feb. Harriet Löwenhjem, »Bön om vintern«, *Dagens dikt* (1981), s. 235, läst 2 ggr 1974–76.
- 22 Emil Zilliacus, »Credo«, *Dagens dikt* (1957), s. 279. Alla dikter i antologin hade lästs i programmet.
- 23 Ekelöf, »Jag tror på den ensamma människan«, *Dagens dikt* (1957), s. 41. Sten Hagliden, »Församling Enbacke«, *Dagens dikt* (1981), s. 47, läst 2 ggr 1973–80. Andra exempel: Ekelöf, »En verklighet (drömd)«, *ibid.*, s. 164, läst 5 ggr 1960–73; Britt-Marie Eklund, »Jag tror på allt som tvekar«, *Dagens dikt* (1966), s. 48, läst 3 ggr 1961–65.
- 24 Marie Louise Ramnefalk, *Tre lärodiktare. Studier i Harry Martinsons, Gunnar Ekelöfs och Karl Vennbergs lyrik*, Diss. (Sthlm 1974), uppmärksammar bl.a. följande dikter: Harry Martinsons »Li Kan talar under trädet« (läst 12 ggr 1958–74, 83), »Det outtröttliga« (6 ggr 1957–72), »Den saktmodige« (6 ggr 1955–66, 75), »Att verkligen leva« (7 ggr 1961–69, 81), »De kvalmgoda« (4 ggr 1960–69), »Sanningarnas liv« (7 ggr 1961–85) och »Uttalande av Li Kan« (5 ggr 1956–70); Karl Vennbergs »Den verkliga tekännaren« (3 ggr 1974–84) och »Sålunda lär oss« (6 ggr 1956–69); Gunnar Ekelöfs »En levnadsbeskrivning« (6 ggr 1955–67), »En värld är varje människa« (13 ggr 1956–86), »Envoi«

- (2 ggr 1955–58) och »Sång för att döva smärtan« (8 ggr 1955–77). Walt Whitmans »Grunden till all metafysik« lästes 4 ggr 1957–74. Artur Lundkvists »Jag säger er« lästes 3 ggr 1955–60, »Kort föreläsning om friheten« lästes 11 ggr 1955–81. De tre sistnämnda i *Dagens dikt* (1957).
- 25 Peter Hallberg, *Diktens bildspråk: teori, metodik, historik* (Sthlm 1982), s. 600.
- 26 »PM för Dagens dikt«, K. A. Abrahamson, Kult.red., 14.11.1983, RR/KU FI:8. »Dagens dikt har följt samma riktlinjer som tidigare. Framför allt har förekommit årstidsbetonad naturlyrik och tankelyrik av olika karaktär«, meddelas i AB Radiotjänst, *Verksamhetsberättelse 1953–1954* (Sthlm 1954), s. 86.
- 27 Folke Isaksson, »Radiokrönika«, *Tiden* 1959:4, s. 255.
- 28 Olof Lagercrantz, »Dagens dikt och väderleken«, *DN* 18.5.1964.
- 29 Siffran inom parentes anger antal uppläsningar för dikten i fråga 1955–59.
- 30 »Lite gladare om vi får be [...] läs inte 'Suckarnas mystär' på vårfrudagen«, skrev ledarskribenten i *Uppsala Nya Tidning*. »Dagens suck«, *UNT* 16.10.1943.
- 31 Siffran inom parentes anger antal uppläsningar för dikten i fråga 1960–69.
- 32 Kerstin Rydbeck, »Högläsningsslitteraturen som förmedlare av ideologi och samhällssyn inom IOGT:s ungdomsorganisation 1909–1920«, i Anders Gustavsson, ed., *Alkohol och nykterhet: aktuell forskning i Norden presenterad vid ett symposium i Uppsala*, *Etnolore* 7 (Uppsala 1989), s. 280. Se även Kerstin Rydbeck, *Nykter läsning. Den svenska godtemplarrörelsen och litteraturen 1896–1925*, *Skrifter – utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala* 32, Diss. (Uppsala 1995), s. 176, s. 222.
- 33 Olof Fahlén & Birger Lindell, ed., *Svensk dikt året om* (Sthlm 1953).
- 34 Joel C. Kuipers, *Power in Performance. The Creation of Authority in Weyewa Ritual Speech*, University of Pennsylvania Press conduct and communication series (Philadelphia 1990), s. 170.
- 35 Patrik Reuterswärd, övers. & ed., *Rilke. Ett urval tolkningar*, *Studies in Mediterranean archeology and literature Pocket-book* 61 (Jonsered 1988), s. 247.
- 36 Den cykliska kalendariska tendensen har präglat radioåret på mer

- övergripande plan, med exempelvis religiösa program, jordbrukskrönikor och utsändningar från idrottsevenemang. Scannell & Cardiff finner den kalendariska funktionen framför allt i »outside broadcasts«, som enligt författarna hade en förmåga att ge de brittiska lyssnarna en känsla av deltagande i det gemensamma nationella livet. Paddy Scannell & David Cardiff, *A Social History of British Broadcasting Vol 1: 1922–1939: Serving the Nation* (Oxford 1991), s. 277ff.
- 37 Pontus Bohman, 1965, s. 112.
- 38 Med de på 1690-talet antagna liturgiska böckerna trängdes tidegården tillbaka i Sverige. Delar av nocturn och vesper behölls på sön- och helgdagar. Vid 1800-talets slut förekom ansatser till en renässans för tidegården i Sverige. 1889 utfördes för första gången en »luthersk vesper«. Vid 1908 års kyrkomöte begärdes utarbetande av ett officiellt Vesperale, vilket resulterade i det 1925 utgivna förslaget till Vesperale och Psalterium för den svenska kyrkan. På 1920-talet bildades ett sällskap vars syfte var att återuppbygga en evangelisk tidegårdstradition i Sverige. Se Ragnar Holte, »Den svenska tidegården«, i Åke André, ed., *Tidegårdens tillskyndare*, Tro och tanke 1991:5, Svenskt gudstjänstliv 66 (Uppsala 1991). Se även Svend Borregaard, »Tidebøn«, i Ragnar Askmark m.fl., ed., *Nordisk teologisk uppslagsbok för kyrka och skola*, tredje bandet (Lund 1957).
- 39 Ragnar Holte, s. 7.
- 40 »A society, even one equipped with writing, cannot keep its central myths of concern constantly in mind unless they are continually being re-presented. The normal way of doing this is to associate them with ritual, setting apart regular intervals of sacred time when certain symbolic things are done, including rehearsing of myth.« Northrop Frye, *The Great Code. The Bible and Literature* (1982), ARK Edition (London 1983), s. 48.
- 41 Se Stina Hansson, »Afsatt på svensko«. *1600-talets tryckta översättningslitteratur*, Skrifter – utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 5 (Göteborg 1982).
- 42 Peter Gillgren, *Gåva och själ. Epitafiemåleriet under stormaktstiden*, Ars suetica 17, Acta Universitatis Upsaliensis, Diss. (Sthlm 1995), s. 131, s. 192ff. Jfr det fotografi som användes i marknadsföringen av 1957 års Dagens dikt-antologi.
- 43 Stina Hansson, *Ett språk för själen. Litterära former i den svenska*

andaktslitteraturen 1650–1720, Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 20 (Göteborg 1991).

- 44 Ibid., s. 77ff.
- 45 Emanuel Linderholm, förord i förf., ed., *Svensk evangeliebok: böner och bibeltexter för den offentliga gudstjänsten, skola och enskild andakt* (Sthlm 1920), s. 3.
- 46 Axel Liffner, »Att söka«, *Dagens dikt* (1966), s. 120, läst 6 ggr 1955–76, okt–dec (jan 1957).
- 47 Johannes Edfelt, »Minne«, *Dagens dikt* (1957), s. 283, läst 6 ggr 1956–67, nov.
- 48 Harry Martinson, »Känn dig ense«, *Dagens dikt* (1957), s. 234, läst 8 ggr 1955–72, sept–nov.
- 49 Stig Dagerman, »Höst«, *Dagens dikt* (1966), s. 121, läst 7 ggr 1958–71, 84, sept–okt. Greta Bergholmen, »När vi blir gamla«, *Dagens dikt* (1957), s. 204f., läst 7 ggr 1956–69, aug–nov. Edmund Waller, »Ålderdom«, *Dagens dikt* (1966), s. 144, läst 3 ggr 1961–69, nov–dec.
- 50 Hjalmar Gullberg, »Under stjärnor«, *Dagens dikt* (1957), s. 226, läst 8 ggr 1955–68, höst. Ensamhet under stjärnor bl.a. i C. J. L. Almqvist, »Du går icke ensam«, *Dagens dikt* (1943), s. 224, läst 10 ggr 1957–68, oftast sept–dec. Erik Blomberg, »Var inte rädd för mörkret«, *ibid.*, s. 223, läst 6 ggr 1959–77, okt–dec (jan 1971).
- 51 Arvid Mörne, »Höstlig vandring«, *Dagens dikt* (1957), s. 257, läst 2 ggr 1960–64, okt–nov. Sten Selander, »Helgsmål på Alvaret«, *Dagens dikt* (1966), s. 125, läst 5 ggr 1959–64, okt. Einar Malm, »I de fallande lövens månad«, *Dagens dikt* (1957), s. 244, läst 4 ggr 1955–70, okt. Gaius Petronius Arbiter, »O denna strand«, *Dagens dikt* (1966), s. 199, läst 2 ggr 1959–62, okt. Jfr även: Ture Janson, »Charon på havet«, *ibid.*, s. 112, läst i okt 1963; Hjalmar Gullberg, »Jag bor vid ett rastställe«, *ibid.*, s. 114, läst 8 ggr 1960–70, 87, i aug–okt utom 1987; Edith Södergran, »Novembermorgon«, *Dagens dikt* (1957), s. 281, läst 6 ggr 1956–74, nov; Vilhelm Ekelund, »I värdshuset vid sundet«, *Dagens dikt* (1943), s. 199, läst 5 ggr 1955–62, sept; Birger Sjöberg, »Vid mörka stränder«, *ibid.*, s. 185, läst i sept 1979.
- 52 Elmer Diktonius, »Höstprelud«, *Dagens dikt* (1957), s. 231, läst 6 ggr 1955–76, sept–okt. Gulli Lundström, »Höstvibrato«, *ibid.*, s. 252, läst 3 ggr 1956–70, okt–nov. Helmer Grundström, »Psalm i mörkret«, *Dagens dikt* (1966), s. 126, läst i okt 1962. Anders Österling, »Psalmo-

- dikon«, *Dagens dikt* (1957), s. 249, läst 7 ggr 1955–65, 75, okt–dec.
- 53 E. A. Karlfeldt, »Vinterorgel«, *Dagens dikt* (1957), s. 261, läst 31 ggr 1955–90, vid 1 nov. E. A. Karlfeldt, »Hösthorn«, *Dagens dikt* (1966), s. 115f., läst 13 ggr 1956–72, 30 sept–1 okt.
- 54 Pneuma: vindpust, ande, livsande, heliga anden i kristen teologi. I *Dagens dikt* följde den flyttfågeln.
- 55 E. A. Karlfeldt, »Husvilla andar«, *Dagens dikt* (1943), s. 248f., läst 12 ggr sept–dec 1955–70, 84. E. A. Karlfeldt, »Höstpsalm«, *Dagens dikt* (1957), s. 250, läst 14 ggr 1955–69, 75, 82, i okt–nov utom 1982.
- 56 Nils Ferlin, »Men när hon vilar«, *Dagens dikt* (1957), s. 273, läst 7 ggr 1955–68, oftast i nov.
- 57 Elmer Diktonius, »Oktoberhöst«, *Samlade dikter* (Sthlm 1987), s. 241, läst 5 ggr 1957–69, okt. Karl Vennberg, »November«, *Dagens dikt* (1966), s. 130, läst 13 ggr 1955–79, nov (även 31 okt).
- 58 E. G. Geijer, »Höstsädet«, *Dagens dikt* (1966), s. 110, läst 7 ggr 1955–83, 86, oftast sept–okt. Edith Södergran, »Om hösten«, *ibid.*, s. 114, läst 11 ggr 1958–71, 77, 83, sept–okt.
- 59 Viktor Rydberg, »Jungfru Maria i Rosengård«, *Dagens dikt* (1943), s. 187, läst 8 ggr 1955–69, sept–nov. Ingrid Arvidsson, »Rosor finnes«, *Dagens dikt* (1966), s. 142, läst 6 ggr 1964–81, i nov–dec utom 1981.
- 60 Harriet Löwenhjelms, »Advent«, *Dagens dikt* (1966), s. 139, läst 13 ggr 1955–70 vid 1 advent. G. M. Silfverstolpe, »Mot jul«, *ibid.*, s. 145, läst 6 ggr 1956–68, 10–16 dec. Ingeborg Erixson, »Levande Ljus«, *ibid.*, s. 145, läst 11 ggr 1955–73, kring Lucia. Karin Boye, »Brinnande ljus«, *Dagens dikt* (1957), s. 297, läst 2 ggr 1969–70, kring Lucia. G. M. Silfverstolpe, »Julväntan«, *ibid.*, s. 298, läst 5 ggr 1955–67, 85, 10–16 dec.
- 61 Hjalmar Gullberg, »Ett barn är fött i dag!«, *Dagens dikt* (1943), s. 265, läst 21 ggr 1955–79, 24 dec.
- 62 Nils Ferlin, »Herdarna«, *Dagens dikt* (1957), s. 308, läst 11 ggr 1956–72, 25–29 dec. Bo Bergman, »Trettondagsafton«, *ibid.*, s. 10, läst 9 ggr 1955–73, 5 jan. Nils Ferlin, »Maria«, *Dagens dikt* (1966), s. 11, läst 10 ggr 1955–71, 81, 7 jan.
- 63 E. G. Geijer, »På nyårsdagen 1838«, *Dagens dikt* (1943), s. 7, läst 9 ggr 1955–87, första vardagen efter nyår.
- 64 Hjalmar Gullberg, »Nyårspredikan«, *Dagens dikt* (1943), s. 270, läst 27 ggr 1955–90.

- 65 Pindaros »Fragment«, *Dagens dikt* (1966), s. 9, läst 3 ggr 2–8 jan 1962–65 + 4 ggr 1987–90 under annan titel och årstid. Shakespeare, »Tiden«, *Dagens dikt* (1957), s. 7, läst 7 ggr 28 dec–7 jan 1955–68 + 1 gång april 1973. Birger Norman, »Bered dig att möta din värld«, *Dagens dikt* (1966), s. 9, läst 5 ggr 1960–68, därav 3 ggr 30 dec–9 jan. Gunnar Ekelöf, »Torna Zeffiro«, *ibid.*, s. 9, läst 5 ggr 1960–72, 3–4 jan utom 1972. Kring nyår lästes även: Viktor Rydberg, ur »Jubelfestkantaten«, *Dagens dikt* (1943), s. 268, läst 30.12.1957; Gabriel Jönsson, »Mot årets slut«, *Dagens dikt* (1957), s. 299, läst 5 ggr 1956–72, dec; Ola Hansson, »Nyåret in i landet kör«, läst 5 ggr 1956–75, början av januari.
- 66 Anders Österling, »Hyacinter i en fönsterkarm«, *Dagens dikt* (1957), s. 67, läst 5 ggr i mars 1955–69.
- 67 Carl Emil Englund, »Kväll med ung man«, *Dagens dikt* (1957), s. 42, läst i feb 1961. Till »hyacintdikterna« hörde även: Hans Dhejne, »Hyacinterna«, *ibid.*, s. 34, läst 3 ggr i feb 1955–71; Solveig von Schoultz, »Här, just här«, *ibid.*, s. 38, läst 8 ggr 1955–79, oftast jan–mars; Ella Hillbäck; »Stark som hyacinten«, *Dagens dikt* (1966), s. 15, läst 4 ggr jan–feb 1962–69 + 1 gång i dec 1985.
- 68 Morgon och/eller uppvaknande i bl.a: Augstin Mannerheim, »Marsmorgon«, *Dagens dikt* (1957), s. 56, läst 3 ggr i mars 1955–74; R. R. Eklund, »Att vara morgonen lik«, *ibid.*, s. 73, läst 5 ggr 1955–62, 70, maj–juni utom 1970; Vilhelm Ekelund, »Vårsyn«, *ibid.*, s. 85, läst 3 ggr april 1955–62; Ester Sjöblom, »Morgon«, *Dagens dikt* (1943), s. 86, läst 5 ggr april–maj 1955–66; Ingeborg Erixon, »Värmorgon«, *Dagens dikt* (1966), s. 68, läst 5 ggr april–maj 1958–65; Vilhelm Ekelund, »Februarimorgon i skogsbrynet«, *ibid.*, s. 33, läst 10 ggr i feb 1955–67; Bertil Gedda, »Gryningstema«, *ibid.*, s. 43, läst 8 ggr jan–april 1955–68; Karin Ek, »Den tidiga morgonen«, *Död och liv* (1925), läst 6 ggr maj–juli 1956–72.
- 69 Lars Wivallius, »Klagovisa över denna torra och kalla vår«, *Dagens dikt* (1943), s. 90, läst 17 ggr 29–30 april 1955–71, 88. Elmer Diktonius, »Åkallan«, *Dagens dikt* (1957), s. 102, läst 6 ggr april–maj 1956–70, 86.
- 70 Harriet Löwenhjem, »O jord, som stiger tvagen«, *Dagens dikt* (1957), s. 82, läst 5 ggr mars–april 1956–70. Karl Vennberg, »Vårbräckning«, *ibid.*, s. 80, läst 7 ggr 29 mars–18 april 1955–75. Gunnar Beskow,

- »Öppen jord«, *ibid.*, s. 81, läst i april 1960. Gabriel Jönsson, »Förebud«, *Sång vid sundet* (Sthlm 1977), s. 27, läst 6 ggr 1955–87, mars-april.
- 71 Gabriel Jönsson, »Om våren«, *Dagens dikt* (1943), s. 55, läst 8 ggr 1955–66, 87, mars-maj. R. R. Eklund, »Bön«, *Dagens dikt* (1957), s. 49, läst 9 ggr 1955–68, jan-juni, oftast mars-maj.
- 72 Moa Martinson, »Den blåa vinden«, *Dagens dikt* (1966), s. 51, läst 7 ggr 1955–73, mars-maj.
- 73 Maria Wine, »Vakna skogssjö!«, *Dagens dikt* (1957), s. 76, läst 5 ggr 1955–66, mars-maj.
- 74 Gullberg, »Drömd visit«, *Dagens dikt* (1957), s. 94, läst 10 ggr mars-april 1956–82. Karlfeldt, »I passionsveckan«, *ibid.*, s. 91, läst 7 ggr 1960–74, 82, mars-april utom 1982. Påskdikter var också: Ferlin, »Getsemane«, *Goggles* (Sthlm 1938), läst 9 ggr 1956–72, 87; Pär Lagerkvist, »Var tröst, Maria«, *Dagens dikt* (1943), s. 74, läst 5 ggr 1955–73, 83; Ingemar Leckius, »Nattvardsbröd«, *Lasarus' bröder* (Sthlm 1964), läst 2 ggr 1965–67; Solveig Landqvist, »Påskdag«, *Vila och vind* (Lund 1963), läst 2 ggr 1966–68; Ella Hillbäck, »Det ljusa landet«, *I denna skog* (Sthlm 1953), läst 3 ggr 1955–60 i april. Vid påsk lästes ibland också: Boye, »Nu är den väldiga väntans tid«, *De sju dödssynderna* (Sthlm 1941), läst 8 ggr 1955–85, april-maj; Ella Hillbäck, »Till de ensamma«, *Det älskansvärda* (Sthlm 1956), läst 7 ggr 1957–69, april-maj.
- 75 Ebbe Linde, »Vår-rening«, *Dagens dikt* (1957), s. 58, läst 7 ggr mars-april 1956–74. Erik Lindegren, »att älska utan att veta det«, *ibid.*, s. 163, läst 4 ggr i maj-juni 1956–74 + 1 gång i aug 1962 och 1 gång i juli 1986. Lindegrens dikt lästes även 14 juli 1952, se Solveig Lundgren, s. 78.
- 76 Pär Lagerkvist, »Nu är det sommarmorgon«, *Dagens dikt* (1957), s. 150, läst 2 ggr i juli 1955–88. Katri Vala, »Blommande jord«, *Dagens dikt* (1966), s. 74, läst 4 ggr 1958–64, juni. Heidenstam, »Sommarljuset«, *Dagens dikt* (1943), s. 136, läst 10 ggr 1956–71, 81, 85, oftast vid midsommar. Jfr bl.a.: Nils Ferlin, »En sommardag«, *ibid.*, s. 143, läst 7 ggr 1956–69, 79, 85, juni-juli; Aspenström, »Denna soltöckniga dag«, *Dagens dikt* (1957), s. 164, läst 7 ggr 1956–73, 80, juni-aug; Kerstin Söderholm, »Av denna jorden«, *Dagens dikt* (1966), s. 66, läst 7 ggr 1955–66, maj-juni; Olof Lagercrantz, »Efter läsningen av

Haquin Spegels Werck och Hwila«, *ibid.*, s. 80, läst 10 ggr 1956–89, oftast sommar.

- 77 Johannes Edfelt, »Altartjänst«, *Dagens dikt* (1957), s. 88, läst 5 ggr 1958–64 i mars–aug. Birger Norman, »Jul eller juli«, *ibid.*, s. 176, läst 4 ggr i juli, 1 gång i maj, 1956–78. G. M. Silfverstolpe, »Folkvisenatt«, *ibid.*, s. 148, läst 5 ggr 19–25 juni 1955–71 + 1 gång 1 juni 1981. Jfr även: Artur Lundkvist, »Har du sett landet«, *ibid.*, s. 132, läst 6 ggr 1956–75, 83, juni–aug utom 1983; Ola Hansson, »I hemlandets bokskog«, *ibid.*, s. 170, läst 5 ggr juli–aug 1955–69; G. M. Silfverstolpe, »Jag går en stig«, *Dagens dikt* (1957), s. 162, läst 3 ggr juni–juli 1955–64; Edith Södergran, »Min barndoms träd«, *Landet som icke är* (Helsingfors 1925), läst 3 ggr maj–aug 1956–77; Sten Selander, »Gångstigen följer mjuka åkerrenar«, *Sommarnatten* (Sthlm 1941), läst 6 ggr 1956–64, juni–sept; Heidenstam, »Den vänliga gården«, *Nya dikter* (Sthlm 1915), läst i juli 1955. Jfr om idyllens kronotop i Michail Bachtin, *Det dialogiska ordet* (Gråbo 1988), s.136ff.
- 78 Pär Lagerkvist, »Det kom ett brev om sommarsäd«, *Dagens dikt* (1966), s. 86, läst 11 ggr juli–aug 1956–74. Pär Lagerkvist, »Landet«, *ibid.*, s. 136, läst 5 ggr 1955–64, 6 juni.
- 79 Edith Södergran, »Hemkomst«, *Dagens dikt* (1943), s. 124, läst 12 ggr 1955–68, 82, oftast maj–juli. Bo Bergman, »Sommarvers«, *Dagens dikt* (1957), s. 173, läst 2 ggr 1965–70. Heidenstam, »Hemmet«, *ibid.*, s. 217, läst 8 ggr 1955–74, aug–sept. Heidenstam, »Vore jag ett litet barn«, *Dagens dikt* (1943), s. 153, läst 11 ggr 1955–68, juli–aug utom 1968.
- 80 Bo Bergman, »Pan«, *Dagens dikt* (1943), s. 148, läst 9 ggr juni–aug 1956–73. Edith Södergran, »Det finnes ingen som har tid i världen«, *Dagens dikt* (1957), s. 210, läst 16 ggr 1955–86, i maj–aug under 1950- & 1960-talet. Emilia Fogelklou-Norlind, »Pingstvisa«, *ibid.*, s. 137, läst 2 ggr 1965–69 vid pingst. Gustav Sandgren, »Syrсан«, *ibid.*, s. 165, läst 3 ggr i juli 1957–64. Tor Hedberg, »Ju mer mitt huvud«, *Dagens dikt* (1966), s. 88, läst 8 ggr 1956–67, sommar. Elmer Diktonius, »Jag vill gå mellan rågen«, *Dagens dikt* (1943), s. 146, läst 6 ggr 1956–83, juli–sept utom 1983. Artur Lundkvist, »Liv som gräs«, *Dagens dikt* (1957), s. 160, läst 10 ggr 1955–77, april–aug, oftast juli. Hjalmar Gullberg, »Som gräs är mest«, *Dagens dikt* (1966), s. 69, läst 8 ggr

- 1960–67, 83–85, maj–juli. Jacob Tegengren, »Gräset«, *ibid.*, s. 89, läst 6 ggr 1956–64, 87, juni–aug.
- 81 Anders Österling, »Sädens rike«, *Dagens dikt* (1943), s. 163, läst 2 ggr i juli 1958–69. Harry Martinson, »Till mognadens sång«, *Dagens dikt* (1957), s. 133, läst 8 ggr 1956–75, 86, juni–juli med ett undantag.
- 82 Karin Boye, »Evighet«, *Dagens dikt* (1943), s. 111, läst 10 ggr 1956–86, juni–aug med ett undantag.
- 83 Bengt Anderberg, »Nu vänder Gud sitt ansikte från oss«, *Dagens dikt* (1957), s. 253f., läst 7 ggr 1956–77, sept–okt.
- 84 Österling, »Paret«, läst 5 ggr 1955–64, juli–aug. Aspenström, »Ej blir det natt«, läst 8 ggr 1957–74. Ekelöf, »Sensommar«, läst 7 ggr 1955–64, aug. Samtliga i *Dagens dikt* (1957). Johannes Edfelt, »Skuggor i augusti«, *Bråddjupt eko* (1947), läst 6 ggr 1956–74, aug.
- 85 Erik Blomberg, »Det nakna trädet«, *Dagens dikt* (1957), s. 277, läst 10 ggr 1955–75, nov.
- 86 Så i Kjell Espmark, *Själens bild. En huvudlinje i modern svensk poesi* (Sthlm 1977).
- 87 Olof Lagercrantz, »Dagens dikt och väderleken«, *DN* 18.5.1964.
- 88 Karl Vennberg, »Du måste värja ditt liv«, *Fiskefärd* (Sthlm 1949), s. 81f., läst 8 ggr 1958–72, jan–mars.
- 89 Solveig Lundgren, s. 80f. Enligt Björck kan dikten fullt förstås endast i kontext av Vennbergs hela produktion, men han föreslår tolkningen att dikten uttrycker människans existentiella situation att mitt i förnedringen härda ut intill den yttersta dödens gräns. (Staffan Björck, »De tre fronterna«, i *Lyriska läsövningar: trettio svenska dikter* (Malmö 1961) s. 158ff.) Elleström menar att dikten handlar om hur människan måste klara sig utan Guds hjälp. (Lars Elleström, *Vårt hjärtas vilt lysande skrift. Om Karl Vennbergs lyrik*, Litteratur, teater, film 8, Diss. (Lund 1992), s. 99f.)
- 90 Att raderna »skräckens skugga / rör vid din höft« anspelar på 1 Mosebok 32: 24–31, noteras av Staffan Björck, 1961. I bibelstället brottas Jacob med Gud, genom natten, tills morgonrodnaden går upp och Gud ger honom sin välsignelse. Denna anspelning är intressant i sammanhanget.
- 91 Jfr Northrop Frye, *Fables of Identity. Studies in Poetic Mythology* (New York 1963), s. 16.
- 92 *Ibid.*, s. 15f.: »In the solar cycle of the day, the seasonal cycle of the year,

and the organic cycle of human life, there is a single pattern of significance, out of which myth constructs a central narrative around a figure who is partly the sun, partly vegetative fertility and partly a god or archetypal human being.«

- 93 Sådana utsändningar ställer frågan om Dagens dikts rituella funktion på sin spets. Författarna valde att publicera sina texter som skönlitteratur, och det verkar rimligt att skilja en skönlitterär dikts »presentationella« funktion från t.ex. en böns funktion. (Se Anders Pettersson, *A Theory of Literary Discourse*, Studies in aesthetics 2 (Lund 1990).) Men i utsändningen tonades tillkomst- och ursprunglig utgivningskontext ned. Varje tänkbar funktion hos programmets meddelanden måste förstås utifrån de nya förutsättningar som därvid skapades.
- 94 Frye ser riten som en ansträngning att återskapa ett förlorat sammanhang med naturcykeln. Att skörda vid en viss årstid är inte i sig en rit: »It is the deliberate expression of a will to synchronize human and natural energies at that time which produces the [...] harvest folk customs that we call rituals.« Northrop Frye, 1963, s. 15.
- 95 1943 års antologi följer 1942 års kalender. 1957 och 1966 års antologier är indelade efter årets månader. 1981 års antologi följer årscykeln, men den enda anvisningen om detta är antologins 12 skisser med landskapsmotiv. 12 abstrakta illustrationer finns i 1987 års antologi, vars förord betonar att dikternas ordning *inte* är kronologisk. Den tredje illustrationen, motsvarande mars månad, följs av dikten »Marsvår«. Undantag eller regel? Tjänandet av den kalendariska antologins gränser, och spelet med de förväntningar den väcker, speglar utvecklingen av programmet.
- 96 Anders Frostenson, »Lär mig att mäta tiden«, *Dagens dikt* (1957), s. 31, läst 7 ggr 1955–69.

KAPITEL 4. HELGMÅLSRINGNING

OCH »KONFESSIONSLÖS MORGONANDAKT«

- 1 Jan Arvid Hellström, 1979.
- 2 Ibid., s. 204.
- 3 Uppgifterna bygger på studier av kortregister över Helgmålsringning 1954–68, RK M10 B:1–2.
- 4 *RiR* 1948:36, s. 6. »Några gånger i månaden har texten haft centralt

- kristen karaktär«, meddelas i AB Radiotjänst, *Verksamhetsberättelse 1948/49*, s. 50.
- 5 Brev från Kerstin Axberger till Margit Geijer 16.2.1962, RK E VI a:7.
  - 6 AB Radiotjänst, *Verksamhetsberättelse 1953/54*, (Sthlm 1954), s. 86, meddelar att huvudparten av Vardagsmorgons texter utgjorts av »meditationer, aforismer, prosadikter, naturbetraktelser, kåserier och avsnitt ur essayer, men även ur noveller och romaner har enstaka stycken valts för denna art av uppläsning«. Huvudkälla till avsnittet om Vardagsmorgon är RK DI:20–21. Programmet sändes 1 gång/vecka 4.3.1947–11.5.1948 och 6 ggr/vecka 6.9.1948–29.9.1965, kl. 06.15–06.25. Flitigt lästa var också Barbro Alving, Gunnar Edman, Mollie Faustman, Torsten Fogelkvist, Kerstin Hed, Hermann Hesse, Selma Lagerlöf och Hasse Z.
  - 7 Bo Teddy Ladberg i personaltidningen *Information* nr 12, 13.8.1951, CPR ÖI:2.
  - 8 Rune Sjödén, *Etermediernas publik. En analys av Sveriges Radios publikundersökningar 1943–1966*, Sveriges Radio informerar 3 (Sthlm 1967), s. 44, s. 54.
  - 9 »Höstplaner för produktionsenheten LOK. 1969«, LOK F2:1. Reflexioner sändes fr.o.m. 4.10.1964, året ut. Sedan togs det upp igen 3.10.1965–25.6.1972.
  - 10 Bl.a. Göran Tunström och Erik Asklund, Björn von Rosen och Birger Norman, Werner Aspenström och Bengt Anderberg. Uppgifterna om texturvalet bygger på studier av dokumentarkivets kortregister över Reflexioner i tidig morgon.
  - 11 »All kemi är inte alkemi (Om att göra Guld i mund)«, Jan Nyström LOK, 29.9.1978, LOK FI:8. Citatet syftar på de ursprungliga intentionerna bakom GiM.
  - 12 »Guld i mund, Programförslag från LOK för P1-tiden 07.00–07.15«, Ulf Örnkloo (ej daterat), LOK FI:8.
  - 13 Underlag till skrivelse om Guld i mund, 20.9.1978, Jan Nyström, LOK FI:8.
  - 14 Ulf Örnkloo beklagade att »de kulturella och meditativa inslagen i morgonradions P1« flyttades till P2 som ett led i konkurrensen med lokalradion. Ulf Örnkloo, »Nyheter, nyheter – men ingen kultur«, *DN* 21.3.1979.

KAPITEL 5. 1970-TALET'S FÖRFATTARKANON

- 1 »En gång i början på 70-talet gjorde jag något dumt«, sade Evan Storm senare i en tidningsintervju: »Jag var radikal och tyckte att Karlfeldts gamla dikt [«Vinterorgel», min anm.] kunde ersättas med något modernare.« Agneta Nordenankar, »Jubilaren som tröstat och upp-rört«, *DN* 1.2.1987. Just Karlfeldts dikt var aldrig i farozonen, även om den utgick något enstaka år. I stället blev den en av de tre dikter från Bohmans tid som man fortsatte läsa varje år.
- 2 »Några programförslag från litterära sektionen för hösten 1967«, 22.5.1967, RK FVI:5.
- 3 Brev från Ann-Sofi Rein till Östen Sjöstrand, 26.11.1971, LOK FI:3.
- 4 Av de årstidsbundna dikter som lästes 5 ggr eller mer totalt under undersökningsperioden introducerades mer än hälften under 1950-talet (eller tidigare) och försvann under åren 1965–74. Då försvann också majoriteten av de återkommande årstidsbundna dikter som introducerats under förra halvan av 1960-talet. Samtidigt etablerades allt färre återkommande dikter. 1960–64 introducerades 46 dikter som kom att läsas 5 ggr eller mer, 1965–69 handlade det om ca 20 stycken och under 1970-talets tio år sammanlagt 23 stycken. De återkommande icke-årstidsbundna dikterna följde i stort sett samma utveckling som de årstidsbundna. Många dikter förlorade sin årstidsbundenhet innan de försvann ur programmet.
- 5 Kjell Espmark, »Diktens skingrade lemmar. Decennietänkandet och den sentida svenska litteraturen«, i Boel Westin, ed., *Böcker ska blänka som solar. En bok till Vivi Edström*, Skrifter utgivna av Svenska barnboks-institutet 32 (Sthlm 1988), s. 239f.
- 6 I ett brev från Axberger, 22.6.1971, LOK FI:3, hänvisas för upplysningar om Dagens dikt till Bohman, 1964, s. 106ff., vilket tyder på Axberger inte ansåg att programmet hade – eller borde ha – förändrats på något övergripande sätt sedan Bohmans tid.
- 7 *Dagens dikt* (1966). Björlings dikt skrevs ej för antologin.
- 8 Enligt diagram i Rune Sjödén, 1967, s. 28, s. 42, hade Dagens dikt måndagen 29 mars 1943 ca 22 %, måndagen 25 januari 1960 strax över 20 % och torsdagen 22 april 1965 ca 7 % lyssnare. 1977 räknade man med ca 2 %. Samma procenttal räknar Bengt Emil Johnson med i förordet till *Dagens dikt* (1987).
- 9 Radiopoeten sändes varje dag mellan okt 1960 och dec 1963. Det

rörde sig framför allt om satir över aktuella in- och utrikesföreltelser; ofta byråkratins och överhetens göromål eller dagstidningarnas sensationer och pseudonyheter. I flera manus anges vad som inspirerat. Versformen var oftast bunden, med rim eller medvetna gröttrim, dikterna skrivna för uppläsning i radio. Liksom dagstidningarnas dagsvers kunde Radiopoeten också knyta an till årstiden och kalendern. Över 30 skribenter bidrog till programmet, bl.a. Hasse Alfredson, Karl Axel Arvidsson, Tage Danielsson, Herbert Grevenius, Gösta Knutsson, Börje Lindell, Lasse O'Månsson, Maud Reuterswärd, Matts Rying, Elise Segerstråle och Carl Magnus von Seth. Källor för uppgifterna om Radiopoeten: RK DI vol 22, RK MI: 2634 och RK MI: 2635. Om svensk dagsvers, se Staffan Björck, *Dikter för dagen* (Sthlm 1978).

- 10 Till lyssnaromröstningsprogrammen hörde De bästa detektivromanerna (1959) och De bästa kärleksromanerna (1959) – vars vinnare, *Kristin Lavransdotter*, sedan blev Radioföljetong.
- 11 Nils-Olof Franzén, »Några frågeställningar kring P1, PM nr 1«, 8.12.1967, RK FVI:5. Franzén skriver om några »alldeles särskilt attraktiva programidéer [...] program av typ Var då då, Telefonväktarna, Våra favoriter«. Även Radiodoktorn och Lis Askunds brevlåda framhålls som »utmärkta exempel på den sorts program som förefaller passa radions egenart«.
- 12 Börje Lindell, »Lyriskt snabbköp?«, *RiR* 1962:7, s. 38.
- 13 Carl Magnus von Seth, »Vem är Agnes?«, *RiR* 1967:14, s. 25. Agnesserien fick 3 uppföljare.
- 14 »Höstplaner för produktionsenheten för litteratur och konst 1969«, LOK F2:I.
- 15 Här redovisas de dikter som lästs mer än tre gånger under 1970-talet. Siffran inom parentes anger antalet uppläsningar 1970–79.
- 16 Anna Rydstedt, »Den sista kommunikationen«, *Jag var ett barn* (Sthlm 1970), s. 16f., läst 7 ggr 1970–87.
- 17 Jag har bl.a. kontrollerat utsändningarna i samband med: (Kuvandet av) Ungernrevolten 22.10–4.11.1956. Jordbävningen i Agadir 2.3.1960. Sharpevillemassakern 21.3.1960. Dag Hammarskjölds död 17.9.1961. Kubakrisen 22–28.10.1962. Mordet på John F. Kennedy 22.11.1963. Mordet på Martin Luther King 4.4.1968. Kårhusockupationen i Stockholm 24–27.5.1968. Mordet på Robert Kenne-

- dy 5.6.1968. Prag/Tjeckoslovakien invaderas 21.8.1968. Första människan på månen 20–21.7.1969. USA:s »julbombningar« av Nordvietnam 18.12.1972. Gustav VI Adolfs död 15.9.1973. Borgerlig valseger efter 44 års socialdemokratiskt styre 20.9.1976. Kärnkrafts-omröstningen 23.3.1980. Mordet på Olof Palme 28.3.1986. Tjernobylyolyckan offentliggörs 28.4.1986. Berlinmuren faller 9.11.1989.
- 18 Arnold Ljungdal, »Paradiso terrestre«, *Till mänska klarnad* (Sthlm 1953), s. 29. Läst 1 gång 1955–89.
  - 19 Pär Lagerkvist, »Norden är vårt fosterland«, *Sång och strid* (Sthlm 1940), s. 65. Läst 1 gång 1955–89.
  - 20 Nils Svanberg, »En sång om frihet«, *Dagens dikt* (1943), s. 150. Läst 1 gång 1955–89.
  - 21 Hjalmar Gullberg, »Bara en kvinna«, *Dagens dikt* (1957), s. 145, läst 7 ggr 1956–67, 81. Dikten citeras ej i sin helhet. Anknypningen till Gullbergs död anges i kortregistret.
  - 22 Bertil Gedda, »Förtvivla ej«, *Dagens dikt* (1957), s. 278. Dikten hade lästs 4 ggr tidigare under undersökningsperioden.
  - 23 Björn Håkanson, »Framtiden«, *Kärlek i Vita Huset: dikter 2.8.64–10.5.67* (Sthlm 1967), s. 12.
  - 24 Dikten citeras ur Josef B. Michl & Birger Norman, ed., *Tingens rätta namn. Samtida tjeckoslovakisk poesi i tolkning av Josef B Michl och Birger Norman* (Sthlm 1970), s. 49f.
  - 25 *Ibid.*, s. 178.
  - 26 Maria Wine, »Någonstans«, *Nattlandia* (Sthlm 1975), s. 37f., läst 5 ggr 1976–86.
  - 27 Karin Boye, »Hur kan förtröstan leva?«, citeras ur Karin Boye, *Dikter* (Sthlm 1955), s. 243, läst 5 ggr 1955–86. Att Wines och Boyes dikter sändes med anledning av Palmemordet anges i månadslistorna. Mot-svarande noteringar saknas i kortregistret om exempelvis de dikter som lästes vid Praginvationen.
  - 28 Jfr om poesins tröstande funktion i Staffan Bergsten, *Lyrikläsarens handbok* (Lund 1994), s. 198: »Den dialektiska omkastningen [mellan sorg och glädje, min anm.] framställs [...] som ett naturligt, organiskt förlopp«.
  - 29 Jfr Jesaja 11:1: »Men ett skott skall skjuta upp ur Isais avhuggna stam, och en telning från dess rötter skall bära frukt.« Jfr även Psaltaren 80,

- »Bön om frälsning för Israel, Gud Sebaots vinträd«, som också är en viktig intertext till Gullbergs nyårsdikt.
- 30 Att även dagsverser kan bygga på prognoser framgår av Dagermans »Vårvinter«, med »reservation för ändringar i väderleken«. Citat ur Hans Sandberg, *Stig Dagerman – författare och journalist: en bibliografi* (Sthlm 1975), s. 125. Till skillnad från Dagens dikt kan dagsversen använda en kort ingress.
- 31 Samtliga dikter i Josef B. Michl & Birger Norman.
- 32 Mao Zedong, »Kunlun«, *Den långa marschen. Mao Zedongs 38 dikter* (Sthlm 1973), s. 55. Tolkning Göran Malmqvist. Läst 11.8.1972.
- 33 Ho Chi Minh, »Höstdagjämning«, *Dagbok från fängelset* (Sthlm 1975) s. 39. Tolkning Jan Kunicki.
- 34 Jamis Fayad, »För friheten«, Lasse Söderberg, ed., *Kubas poeter drömmar inte mer* (Sthlm 1969), s. 107.
- 35 Se Nina Burton, *Den hundra poeten: tendenser i fem decenniers poesi* (Sthlm 1988), s. 118f.
- 36 Brev från Kerstin M. Lundberg till Hans Kristenson i Eksjö, 5.8.1968, LOK E1:3. Lundgren besvarar här Kristensons »synpunkter på lyriken och författarnas och läsarnas förhållningssätt vis-à-vis den«.
- 37 Brev från lyssnare, 12.4.1970, LOK F1:3.
- 38 Claes Andersson, »Människorna kommer från arbetet«, *Det är inte lätt att vara villaägare i dessa tider* (Sthlm 1970), läst i jan 1973, mars 1975. Majken Johansson, »Kom ihåg januari«, *Dagens dikt* (1981), s. 8, läst 5 ggr 1970–89, jan. Gunnar Harding, »Jag beslutar mig för att ta upp kampen mot BLM«, *Poesi 1967–1973. Tryckta och otryckta dikter ur sju års produktion* (Sthlm 1974), s. 91, läst i jan 1973, april 1977. Karl Sundén, »Stjärnan stiger upp över förorten«, *Mamele* (Sthlm 1973), läst 28.12.1973.
- 39 Gunnar Ekelöf, »I den unga sjudande huvudstaden«, *Färjesång* (Sthlm 1941), läst i okt 1975. Ylva Eggehorn, »Kanske som en buss från de yttersta förorterna«, *Jesus älskar dig* (Sthlm 1972), läst i maj 1973. Göran Palm, »Dom«, *Världen ser dig* (Sthlm 1964), läst 2 ggr 1972–75, mars. Aspenström, »Sardinien på tunnelbanan«, *Under tiden* (Sthlm 1972), läst i dec 1978, nov 1980. Tom Hedlund »Förorts natt«, *Kaptens resa och andra dikter* (Sthlm 1972), läst i aug 1978. Tom Hedlund, »Förortsvägen i november«, *Seendets ögonblick* (Sthlm 1975), läst i nov 1976.

- 40 Göran Sonnevi, »Det nya samhället på väg«, *Dikter 1959–1972* (1974), ny rev. uppl. (Sthlm 1981), s. 211, läst på våren 1973 och 1978 samt i aug 1974.
- 41 Tomas Tranströmer, »Resan«, *Dikter 1954–1989*, Den svenska lyriken (Sthlm 1997), s. 53, läst 3 gånger 1965–73, sept–nov.
- 42 Petter Bergman, »De hemlighetsfulla barrikaderna«, *Närvaron i tiden* (Sthlm 1973), s. 16, läst 2 ggr 1974–78.
- 43 Elsa Grave, »Ny tid – eller förrädd revolution«, *Avfall. Från och till* (Sthlm 1974), läst i nov 1975.
- 44 Elmer Diktonius, »Vak upp, Goya!«, *Samlade dikter* (Sthlm 1987), s. 270, läst 3 ggr 1976–79.
- 45 Ola Hansson, »Ett öppet ord«, Hans Haste, ed., *Dikter i kamptid* (Sthlm 1977), s. 37, läst 4 ggr 1972–74. Stig Dagerman, »En broder mer«, Ivar Wallensteen, ed., *Dikter att minnas. Svensk lyrik genom 300 år* (Västerås 1989), s. 23, läst 10 ggr 1955, 1962–79.
- 46 Ingemar Leckius, »I öknen går de vilda fåren«, Lars Gustafsson & Torkel Rasmusson, ed., *Dikterna från 60-talet* (Sthlm 1970), s. 137, läst 6 ggr 1969–81.
- 47 Elisabet Hermodsson, »Insamling«, *Mänskligt landskap orättvist fördelat* (Sthlm 1968), läst 2 ggr 1969–71. Ingemar Leckius, »Ljus av ljus«, *Ravin av ljus* (Sthlm 1960), läst 5 ggr 1969–80. Sonja Åkesson, »Skulden«, *Ute skiner solen* (Sthlm 1965), s. 50, läst 5 ggr 1968–76. Göran Sonnevi, »Tillståndet i världen«, *Dikter 1959–1972* (Sthlm 1981), s. 45, läst i mars 1971. Nelly Sachs, »Kommer det någon«, *Dagens dikt* (1987), s. 89, läst 7 ggr 1966–87, tolkning av Erik Lindgren. Britt Arenander, »Till flickan med Stoppa vänsterextremismenmärket«, *Dröm om verkligheten utanför Stockholm* (Göteborg 1974), läst i aug 1977.
- 48 Petter Bergman, »Hur nära är socialismen«, *Närvaron i tiden* (Sthlm 1973), s. 17, läst i jan 1978. Göran Tunström, »Politiska partier finns«, *De andra de till hälften synliga* (Sthlm 1966), läst i sept 1974. Danilo Dolci, »Den som blir förskräckt när han hör ordet revolution«, Stig Carlson, ed., *Dikter i vårtid* (Sthlm 1967), läst i aug 1974. Bertolt Brecht, »En läsande arbetares frågor«, *ibid.*, läst i sept 1974.
- 49 Lars Forssell, »Svensk kulturdebatt 1967«, *Visor svarta och röda* (Göteborg 1972), s. 114, läst i juli 1977.
- 50 Gunnar Harding, »September«, *Poesi 1967–1973* (Sthlm 1974), s. 121,

- läst i sept 1973, april 1976. Gunnar Harding, »Januari 1970«, *ibid.*, s. 85, läst 2 ggr 1979–82, nov.
- 51 Elmer Diktonius, »Arbetare«, *Taggiga lågor* (Helsingfors 1924), läst i jan 1972. Stig Sjödin, »Innebörden i begreppet kroppsarbete«, *Klarspråk* (Sthlm 1971), läst i okt 1975. Stig Sjödin, »Motorsågen«, *Livets starka smak* (Sthlm 1974), läst i juli 1978.
- 52 Sonja Åkesson, »Åktenskapsfrågan«, *Husfrid* (Sthlm 1963), läst i feb 1978. Gunnar Harding, »Paraply«, *Poesi 1967–1973* (Sthlm 1970), s. 90, läst 2 ggr sept 1973–75 + 1 gång april 1976. Elsa Grave, »Måste vi gå löst«, *Dagens dikt* (1981), s. 236, läst 8 ggr 1968–83.
- 53 »Redaktionssammanträde på LOK måndag den 11.3.74«, LOK A1:1.
- 54 »Redaktionssammanträde på LOK 26.5.75«, LOK A1:1.
- 55 »Redaktionssammanträde på LOK måndag den 8.9.75«, LOK A1:1. Lyssnarbrev visar att Dagens dikt användes som litterär och musikalisk frågesport. Se RR/KU FI:8.
- 56 (Matts Rying i intervju.) »Diktarmöda«, *RiR* 1976:13, s. 50.
- 57 »Då man lyssnar på en bok som läses av en annan än författaren känns det som om man tillsammans med uppläsaren tog del av författarens verk [...] Rösten blir en del av publiken. Men då författaren själv läser känns det som om man var på tumanhand med honom eller henne.« Ralf Norrman, »Böcker på kassett«, *Horisont* 1982:1, s. 2f. Citatet syftar ej på lyrikuppläsning.
- 58 I »Riktlinjer vid produceringen av Dagens dikt. Lyrikgruppen«, 2.3.1978, RR/KU FI:8, sägs senare att »Svenska diktare inbjuds att i *samråd* med producenten välja sex dikter ur sin produktion som tids- och formmässigt lämpar sig för Dagens dikt. Poeterna får gärna komma med egna förslag till musik, men vi förbehåller rätten att slutgiltigt bestämma musikurvalet.« I 1983 års PM för Dagens dikt används en snarlik formulering.
- 59 Brev från lyssnare, 3.1.1978, svarsbrev från redaktionen, 18.1.1978, LOK EI:3.
- 60 Brev från Sveriges Invandrarförfattarförbund till Dagens dikt, redaktionens svarsbrev 27.1.1978, LOK EI:3. Även om någon medveten kvotering inte existerade skedde det i praktiken länge en jämkning mellan de två marginaliserade grupperna svenska kvinnliga författare och utländska författare. I tabellbilagan ges en bild av hur grupperna förhållit sig till varandra. Jfr även 1989 års resonemang om Radioföl-

jetongen: »Idealet skulle kunna vara fyra svenska, en nordisk och tre utländska böcker per år«, (»Protokoll fört vid möte med Uppläsningsgruppen den 25/1 1989«, SR/KU F4:2).

- 61 »Riktlinjer vid producering av Dagens dikt«, 2.3.1978, RR/KU FI:8.
- 62 »Redaktionssammanträde på LOK måndag den 6.3.78«, LOK AI:2.
- 63 I »Protokoll från redaktionssammanträde 21.2.1977«, LOK AI:2, förklaras t.ex. att »LOK lever inte upp till namnet Aktualiteter«. På sammanträdet föreslogs att börja med en ordentlig annons på Dagens dikt (avslogs).

KAPITEL 6. 1980-TALETS DAGENS DIKT

- 1 Om hur det konstnärliga arbetet »glömdes bort till förmån för den journalistiska sändningsradions utveckling« skriver Lars Kleberg, som var red.chef 1987–88, till Ingvar Lundin, 12.10.1987, Korrespondens Kulturred.
- 2 »Mål för P1«, PRA/JOU/Mb (Jan Olov Ullén), 3.10.1983 och »Mål för P1«, 17.11.1983, RR/KA F1:84. Se även »Diskussionsunderlag, Målsättning för RR:s programutbud«, Plan/POJ/Mb, 12.3.1981, RR/KA FI:27. Här anges som övergripande mål att utveckla radions möjligheter när det gäller snabbhet, närhet och rörlighet samt dess möjligheter att engagera och aktivera publiken. Därtill kom att ge underhållning, och så att: »genom ett kvalificerat kulturutbud tillgodose lyssnarnas behov av information och upplevelser«.
- 3 »Riksradios kulturprogram – en målskrivning«, 10.9.1984, Kjell Albin Abrahamson m.fl., RR/KU AI:2. Här sägs att »Riksradios kulturprogram skall spegla och kommentera svenskt och internationellt kulturliv samt skänka direkta upplevelser av kultur«, samt att »Dagens dikt är ett upplevelseprogram« vars urval »bör vara rikt varierat«.
- 4 Ernst Brunner, Carl-Erik Carlberg, Peter Curman, Inge Engström, Magnus Florin, Willy Granqvist, Magnus Jacobsson, Kerstin M. Lundberg, Peter Meyer, Jan Nyström, Qui Nyström, Eva Runefelt, Göran Sommardal, Joakim Sonnegård, Evan Storm, Kerstin Thorek, Jan Olov Ullén och Carl Magnus von Seth.
- 5 »Noteringar gjorda vid ett möte med Lyrikgruppen den 23 jan 1985«, RR/KU FI:8.
- 6 1987 efterlyste Carl Magnus von Seth större omtanke om Dagens dikt

- »såtillvida att Månadens diktare bör ombedjas att välja dikter med tanke på programmet: Så är inte alltid fallet.« Brev från C. M. von Seth till Kerstin M. Lundberg, 8.4.1987, RR/KU FI:8.
- 7 Siffran inom parentes anger antal uppläsningar under 1980-talet.
  - 8 Siv Arb, »Skydda inte ditt jag«, *Dagens dikt* (1987), s. 134. Len-nart Sjögren, »Gräset«, *Stockholms Central och andra folklivsdikter* (Sthlm 1980), s. 68. Lars Gustafsson, »Varma rum och kalla«, *Ur bild i bild. Samlade dikter 1950–1980* (Sthlm 1982), s. 281. Anna Greta Wide, »Ett skall jag aldrig glömma«, *Den saliga osäkerheten* (Sthlm 1964), s. 13.
  - 9 Hans Jonstojj, »Vackert om kärlek«, *RiR* 1962:30, s. 38.
  - 10 Lars Gustafsson, »En högtidlig morgon«, *Ur bild i bild. Samlade dikter 1950–1980* (Sthlm 1982), s. 95. Solveig von Schoultz, »Äppeldoft«, *Alla träd väntar fåglar. Dikter 1940–1986* (Helsingfors 1988), s. 250f. Tomas Tranströmer, »Svarta vykort«, *Dikter 1954–1989, Den svenska lyriken* (Sthlm 1997), s. 169.
  - 11 Carl Otto Werkelid, »Sveriges längsta diktsamling«, *SvD* 1.2.1987.
  - 12 Brev från Kulturredaktionen KAA/CTC till Bengt Emil Johnson, 19.11.1984, Korrespondens Kult. red. 1984. Se även »Riksradios roll och identitet, (utkast)«, Kjell Albin Abrahamson, 23.1.1985, Korre-spondens. Kult. red. 1985.
  - 13 Brev från Kulturred./Kerstin M. Lundberg till Matts Rying, 13.6.1985, *ibid.*
  - 14 T.ex. Ann-Margret Dahlquist-Ljungberg, »Tillflykt«, *Dagens dikt* (1966), s. 85, läst 7 ggr 1963–73, 84, april–aug. Ebba Lindqvist, »Vintermorgon«, *ibid.*, s. 19, läst 8 ggr 1958–67, 81, 86, jan–feb.
  - 15 Se t.ex. protokoll från LOK:s redaktionssammanträde 7.5.1977, LOK AI:2. »Mål för P1«, 17.11.1983, RR/KA FI:84, fastslår att det är viktigt att »ge de historiska perspektiven [...] väsentligt är också att radion blir mer tidsmedveten och framåtblickande«.
  - 16 Reidar Ekner nov 1980, Åke Hodell dec 1980, Gunnar Lundin mars 1981, Gösta Friberg juli 1983, Bertil Bodén okt 1983, Carl-Erik af Geijerstam aug 1984, Magnus Jacobsson dec 1988. Också i Radioföl-jetongen ville man under 1980-talet presentera nyskrivna och ibland också tidigare opublicerade texter.
  - 17 Se brev från Kerstin M. Lundberg till Margareta Ekström, 14.9.1984, Korrespondens Kulturred. 1984. Se även brev från Kerstin M. Lund-

- berg till Frans Sjöström, 11.4.1986, Korrespondens Kulturred. 1986, om möjligheten att göra en poet till Månadens diktare i anslutning till utgivning av hans samlade dikter.
- 18 »Dagens dikt 50 år«, *Vestmanlands Läns Tidning* 2.2.1987.
- 19 Göran Greider & Madeleine Grive, »Den svenska poesiboomen«, i förf., ed., *Ett åttioatal. En poesiantologi 1979–1989* (Sthlm 1990), s. 7.
- 20 Göran Sonnevi, »Längtan efter«, *Dikter utan ordning* (Sthlm 1984), s. 127, läst 14.1.1985.
- 21 Staffan Larsson, »Grodnattvarden«, *Grodnattvard* (Sthlm 1951), s. 34, läst 4.4.1985. Föregående dikt i samlingen ger bakgrunden: »Mot skymningen kläcker ondskan sin rom [...] Och som vimlande yngel väller de fram / de hemlöst fattiga de människoömkliga [...] med ögon som bara vet hat och ondskan«. Ibid., s. 31.
- 22 Interna brev om incidenten, RR/KU FI:8. Anmälan mot Larssons dikt behandlades som ärende RR 63/85.
- 23 Se 1983 års PM för Dagens dikt, om de trogna lyssnarna. Jfr Bengt Nordström, »Generationers radiolyssnande«, i Birgitta Höijer & Lilian Nowak, ed., *I publikens intresse. Om radio och tv i människors liv*, Tema information (Sthlm 1990), s. 58: »Eftersom P1 inte förmått att mobilisera nya lyssnare i takt med att de gamla försvunnit har kanalen fått en lyssnarutveckling som främst är resultatet av kohort-effekter, dvs generationsväxlingar där generationerna behållit de vanor de växt upp med. Detta innebär att P1-publiken uppvisar en hög medelålder.«
- 24 Carl Magnus von Seth, »Dagens dikt«, *DN* 1.2.1987.

SAMMANFATTNING

- 1 Citatet ur Sveriges Radio, *Årsbok 1970* (Sthlm 1970), s. 97.
- 2 Jörgen Straarup, *Kyrkoårets sekularisering*, Religion och samhälle 1990:3:53 (Sthlm 1990). Se även Rune Sjödén, 1967, s. 54.
- 3 Arne Johnsson, *Storm av samtidighet. Dikter 1985–1995* (Sthlm 1995), s. 155f. Jfr Lundmark, om »samrumslighet« kontra »samtidighet«. Jfr även Meyrowitz, om hur etermedierna frigör kommunikationens scen från det fysiska rummet. Lennart Lundmark, *Tidens gång & tidens värde*, Människan i historien (Sthlm 1989). Joshua Meyrowitz, *No Sense of Place. The Impact of Electronic Media on Social Behaviour* (New York 1985).

Källor och litteratur

Otryckta källor, ur Sveriges Radios dokumentarkiv

KORTREGISTER ÖVER UPPLÄSNINGSPROGRAM

- RK DI:14* (Kronologiskt register över Dagens dikt 1937–57).
RK DI:15 (Kronologiskt kortregister över Dagens dikt 1958–79).
RK DI:20–21 (Kortregister över Vardagsmorgon).
RK DI:22 (Kortregister över Radiopoeten).
RR/KU DI B:6 (Kronologiskt register över Dagens dikt 1979–93).
RK M10 B:1–2 (Kortregister över Helgmålsringning 1954–68).
RK DI:25 (Alfabetiskt och kronologiskt register över Reflexioner i tidig morgon 1964–72).

MANUSKRIFT

- RK MI: 2634* och *RK MI: 2635* (Manus till Radiopoeten).
RN MI: 6 (Eko Manuskript allmän serie, 1947, 6 maj–dec.).
RN MI: 11 (Eko Manuskript allmän serie).
RN MI:12 (Eko Manuskript allmän serie).
RK MI: 2546 (Litterära program, Nattövning 1952–60).
RK MI: 2547 (Litterära program, Nattövning 1961–66).

PROGRAMHANDLINGAR, PROGRAMPLANER, PROTOKOLL, KORRESPONDENS ETC.

- CPR ÖI: 2* (Centrala programredaktionens personaltidningar).
LOK A1:1 (Protokoll 1972–76).
LOK A1:2 (Protokoll 1977–79).
LOK E1:3 (Korrespondens 1968–78).
LOK F2:1 (Programförslag och programplaner 1968–79).
LOK F1:3 (Programhandlingar 1968–72).
LOK F1:8 (Programhandlingar 1972–79).

RK E VI a:7 (Korrespondens rörande särskilda litterära program 1961–65).

RK FVI:2 (Handlingar rörande programplanering 1962–63).

RK FVI:5 (Handlingar rörande programplanering 1966–68).

RR/KA FI:27 (Ämnesordnade handlingar, Riksradios kansli 1980/81).

RR/KA FI:84 (Ämnesordnade handlingar, Riksradios kansli 1983/84).

RR/KU AI:2 (Protokoll, redaktionsmöten etc., 1982–85).

RR/KU FI:8 (Handlingar rörande skilda program, Dagens dikt).

SR/KU F4:2 (Diverse ämnesordnade handlingar, Uppläsningsgruppen, 1984–92).

Dessutom hänvisas i noter till Kulturredaktionens Protokoll från 1982–85 och till Kulturredaktionens Korrespondens från 1984–87. Dessa handlingar har fått nya arkivplaceringar under arbetet.

Övriga otryckta källor

Hed-Fellenius, Annika, »Dagens dikt i Sveriges Radio 1937–45. En analys av urvalet«, Uppsats för tre betyg, Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 1971.

Nordmark, Dag, »I en mörk och brydsam tid. Om radion under krigsåren«, Uppsats presenterad vid Stiftelsen Etermedierna i Sverige forskningsseminarium i Stockholm 27–28.11.1995.

Nordmark, Dag, »Radiounderhållningen – ett dystert kapitel?«, Uppsats framlagd vid Stiftelsen Etermedierna i Sverige forskningsseminarium i Göteborg 8–9 maj 1995.

Nordmark, Dag, »Utopier, misstro, förhandlingar och samverkan – om Radiotjänsts förvandling från gökunge till värphöna«, Uppsats framlagd vid forskarseminariet i Umeå 12 april 1994.

Tryckta källor

29 röster -67. 29 svenska författare intervjuade av Jacob Branting, Björn Håkansson, Kjell Sundberg (Sthlm 1967).

Algulin, Ingemar, *Tradition och modernism. Bertil Malmbergs och Hjalmar Gullbergs förnyelse efter 1940-talets mitt*, Diss. (Sthlm 1969).

(Arvidsson, Karl Axel), »Utan hög hatt«, *Röster i Radio* 1947:40.

- Aspenström, Werner, *Motsägelser* (1961), rev. uppl. (Sthlm 1968).
- Aspenström, Werner, »Dagens ljud«, *Röster i Radio-TV* 1975:41.
- Bachtin, Michail, *Det dialogiska ordet* (Gråbo 1988).
- Bartine, David, »'Key-Word' Theories of Reading from Elocution to Interpretation«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983).
- Bengtsson, Mats G., »Vårt externa nervsystem«, *Gorilla* 1966:1.
- Berg Eriksen, Trond, *Budbärarens övertag – om orden som medium* (Budbringerens overtak. Perspektiver på skriftkulturen, 1987), Tema information (Sthlm 1989).
- Berggren, Kerstin, »Dagens dikt och andra dikter«, *Studiekamraten* 1967:1.
- Bergsten, Staffan, *Lyrikläsarens handbok* (Lund 1994).
- Björck, Staffan, *Dikter för dagen* (Sthlm 1978).
- Björck, Staffan, *Lyriska läsövningar: trettio svenska dikter* (Malmö 1961).
- Björck, Staffan, »Psalm och poesi«, *BLM* 1963:8.
- Björck, Staffan & Törnqvist, Sylvia, *Svenska språkets skönheter: om den lyriska antologin i Sverige – dess historia och former* (Sthlm 1984).
- Björklund, Georg, *Författarregister till antologier och läroböcker, 2:a utökade och omarb. uppl.* (Sthlm 1963).
- Bodin, Lars-Gunnar & Hultberg, Teddy, ed., *Literally Speaking. Sound Poetry & Text-Sound Composition* (Göteborg 1993).
- Bohman, Pontus, »Dagens dikt, några data, minnen och funderingar«, i Sveriges Radio, *Årsbok 1964* (Sthlm 1965).
- Bohman, Pontus, »Ekvation med många obekanta. Funderingar om konsten att läsa lyrik i radio«, i Sveriges Radio, *Tjugofem år med Sveriges Radio: radiomän berättar, jubileumskräonika, bilder från förr och nu* (Sthlm 1949).
- Boken. Litteraturutredningens huvudbetänkande* (SOU 1974:5).
- Borregaard, Svend, »Tidebøn«, i Ragnar Askmark m.fl., ed., *Nordisk teologisk uppslagsbok för kyrka och skola, tredje bandet* (Lund 1957).
- Burton, Nina, *Den hundra poeten: tendenser i fem decenniers poesi* (Sthlm 1988).
- »Dagens dikt 50 år«, *Vestmanlands Läns Tidning* 2.2.1987.
- »Dagens dikt – som en liten kyrka mitt i etern«, *Röster i Radio-TV* 1980:36.
- »Dagens suck«, *Upsala Nya Tidning* 16.10.1943.
- »Dikt och musik. En enkät«, *Poesi* 1949:1.
- »Diktarmöda«, *Röster i Radio-TV* 1976:13.

- Edwards, Paul C., »The Rise of 'Expression'«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983).
- Ekbohm, Torsten, Nylén, Leif & Johnson, Bengt Emil, »Semikolon«, *Nutida Musik* 1964:6.
- Eliot, T. S., *Om poesi* (Sthlm 1958).
- Elleström, Lars, *Vårt hjärtas vilt lysande skrift. Om Karl Vennbergs lyrik, Litteratur, teater, film* 8, Diss. (Lund 1992).
- »En profan andaktsstund mitt på dan«, *Dagens Nyheter* 28.2.1977.
- Engdahl, Horace, *Beröringens ABC. En essä om rösten i litteraturen* (Sthlm 1994).
- »Enkät om den konkreta lyriken«, *Lyrikvännen* 1966:5.
- Enquist, Per Olov, *Kartritarna* (Sthlm 1992).
- Espmark, Kjell, »Diktens skingrade lemmar. Decennietänkandet och den sentida svenska litteraturen«, i Boel Westin, ed., *Böcker ska blänka som solar. En bok till Vivi Edström*, Skrifter utgivna av Svenska barnboksintitutet 32 (Sthlm 1988).
- Espmark, Kjell, *Själen i bild. En huvudlinje i modern svensk poesi* (Sthlm 1977).
- Finnegan, Ruth, *Oral Traditions and the Verbal Arts. A Guide to Research Practices*, ASA research methods in social antropology (London 1992).
- Florin, Magnus, *Blå blusen. Arbetarteater och offentlighet*, Meddelande från forskningsprojektet Dramatik på svenska scener 1910–1975, nr 2 (Umeå 1978).
- Franzén, Nils-Olof, »Kanalomläggningen i radio«, i Sveriges Radio, *Årsbok 1967* (Sthlm 1968).
- Frye, Northrop, *Fables of Identity. Studies in Poetic Mythology* (New York 1963).
- Frye, Northrop, *The Great Code. The Bible and Literature* (1982), ARK Edition (London 1983).
- Gillgren, Peter, *Gåva och själ. Epitafiemåleriet under stormaktstiden*, Ars suetica 17, Acta Universitatis Upsaliensis, Diss. (Sthlm 1995).
- Greider, Göran & Grive, Madeleine, »Den svenska poesiboomen«, i förf., ed., *Ett åttiotal. En poesiantologi 1979–1989* (Sthlm 1990).
- Hallberg, Peter, *Diktens bildspråk: teori, metodik, historik* (Sthlm 1982).
- Hansson, Stina, »Afsatt på swensko«. 1600-talets tryckta översättningslitteratur, Skrifter – utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 5 (Göteborg 1982).

- Hansson, Stina, *Ett språk för själen. Litterära former i den svenska andaktslitteraturen 1650–1720*, Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet 20 (Göteborg 1991).
- Hellström, Jan Arvid, *Samfund och radio. Återspeglning kontra medieanpassning ifråga om den kristna programverksamheten i Sverige fram t o m omorganisationen 1951/52* (Sthlm 1979).
- Holte, Ragnar, »Den svenska tidegården«, i Åke Andréén, ed., *Tidegårdens tillskyndare*, Tro och tanke 1991:5, Svenskt gudstjänstliv 66 (Uppsala 1991).
- Hough, Graham, »The Modernist Lyric«, i Malcolm Bradbury & James Mc Farlane, ed., *Modernism 1890–1930*, (1976), Reprinted with a new Preface in Penguin Books (London 1991).
- Hultberg, Teddy, »Från hätila ragulpr på fåtskliaben till hej tatta gorem«, i förf., ed., *Fylkingen. Ny musik & intermediakonst* (Sthlm 1994).
- Isaksson, Folke, »Radiokrönika«, *Tiden* 1959:4.
- Jonstoj, Hans, »Vackert om kärlek«, *Röster i Radio-TV* 1962:30.
- Kirby, Michael, *Futurist Performance* (New York 1971).
- Kortsen, Bjarne, »Musikalisk poesi«, *Vinduet* 1963:1.
- Kuipers, Joel C., *Power in Performance. The Creation of Textual Authority in Weyewa Ritual Speech*, University of Pennsylvania Press conduct and communications series (Philadelphia 1990).
- Kussak, Åke, *Författaren som predikant. Ett frikyrkosamfundets litterära verksamhet 1910–1939*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 16., Diss. (Sthlm 1982).
- Lagercrantz, Olof, »Dagens dikt och väderleken«, *Dagens Nyheter* 18.5.1964.
- Landgren, Bengt, *Hjalmar Gullberg och beredskapslitteraturen. Studier i svensk dikt och politisk debatt 1933–1942*, Historia litterarum 6 (Uppsala 1975).
- Larsson, Sten, *Amatörskådespelaren.Handledning vid amatörteaterstudier* (Sthlm 1953).
- Lindberg, Ulf, »Erik Lindegrens instrumentallyrik«, i Carl Fehrman, ed., *Musiken i dikten* (Sthlm 1969).
- Lindell, Börje, »Lyrisk snabbköp?«, *Röster i Radio-TV* 1962:7.
- Linder, Erik Hjalmar, »Tankarna och tron«, i Sveriges Radio, *Tjugofem år*

- med Sveriges Radio: radiomän berättar, jubileumskronika, bilder från förr och nu (Sthlm 1949).
- Linderholm, Emanuel, ed., *Svensk evangeliebok: böner och bibeltexter för den offentliga gudstjänsten, skola och enskild andakt* (Sthlm 1920).
- Lindner, Sven, »Recitation och diktförståelse«, *Lyrikvännen* 1956:5.
- Lindroth, Hjalmar, *Natur och kultur vid välläsning* (Sthlm 1936).
- Ljung, Per Erik, »Kring Rut Hillarps *Strand för Isolde*«, i Bernt Olsson & Jan Olsson, ed., *I musernas sällskap. Konstarterna och deras relationer. En vänbok till Ulla-Britta Lagerroth 19.10.1992* (Höganäs 1992).
- Long, Beverly Whitaker, »A 'Distanced' Art: Interpretation at Mid-Century«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983).
- Lorentzon, Leif, »Att översätta muntlig litteratur till skriftlig«, *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1994:3–4.
- Lundgren, Solveig, *Dikten i etern. Radion och skönlitteraturen 1925–1955*, Skrifter – utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 31, Diss. (Uppsala 1994).
- Lundin, Ingvar & Johnson, Bengt Emil, »Spela inte ut orden mot musiken«, *Aftonbladet* 3.12.1986.
- Lundmark, Lennart, *Tidens gång & tidens värde*, Människan i historien (Sthlm 1989).
- »Lyrikläsning. En enkät«, *Poesi* 1948:1.
- Lönnroth, Lars & Delblanc, Sven, »Färväl till Sörgården«, i förf., ed., *Den Svenska Litteraturen 5. Modernister och arbetardiktare: 1920–1950* (Sthlm 1989).
- Martin, Jacqueline, *Eloquence is Action. A Study of Form and Text's Influence on the Vocal Delivery Style of Shakespeare in Sweden 1934–1985*, Theatron-serien, Diss. (Sthlm 1987).
- Martin, Jacqueline, »Voice in modern theatre«, International congress of the libraries and museums of the performing arts: 18, *Records and Images of the Art of the Performer* (Sthlm 1992).
- Martinson, Harry, *Utsikt från en grästuva: småprosa* (Sthlm 1963).
- Matsson, Ragnar, »Lyrik genom radio«, *Studiekamraten* 1945:1.
- Meinhardt, Johannes, »Fluxus och huvudström: Aktionsspråket hos Beuys«, i *Brennpunkt Düsseldorf: 1962–1988: Joseph Beuys, akademien, det allmänna uppbrottet: Malmö konsthall 20 februari–4 april*, Katalog – Malmö konsthall 123 (Malmö 1988).

- Meyrowitz, Joshua, *No Sense of Place. The Impact of Electronic Media on Social Behaviour* (New York 1985).
- Miner, Earl, *Comparative Poetics. An Intercultural Essay on Theories of Literature* (Princeton 1990).
- Moberg, Vilhelm, *Bondeåret: en krönika* (Sthlm 1966).
- Morson, Gary Saul & Emerson, Caryl, *Mikhail Bakhtin. Creation of a Prosaics* (Stanford 1990).
- Nordenankar, Agneta, »Jubilaren som tröstat och upprört«, *Dagens Nyheter* 1.2.1987.
- Nordström, Bengt, »Generationers radiolyssnande«, i Birgitta Höijer & Lilian Nowak, ed., *I publikens intresse. Om radio och tv i människors liv*, Tema information (Sthlm 1990).
- Nordström, Harald, »Det lönar sig att lyssna på radio«, *Studiekamraten* 1940:17–18.
- Norrman, Ralf, »Böcker på kassett«, *Horisont* 1982:1.
- Oliver, Douglas, *Poetry and Narrative in Performance*, Language, discourse, society (Hampshire & London 1989).
- Ong, Walter J., *Muntlig och skriftlig kultur. Teknologiseringen av ordet* (Orality and Literacy. The Technologizing of the Word, 1982) (Göteborg 1990).
- Ong, Walter J., »Text as Interpretation«, i John Miles Foley, ed., *Oral Tradition in Literature. Interpretation in Context* (Columbia 1986).
- Ottelin, Odar, »En lektion med cirklar i välläsning«, *Studiekamraten* 1939:17–18.
- Palm, Göran, *En orättvis betraktelse* (Sthlm 1966).
- Pettersson, Anders, *A Theory of Literary Discourse*, Studies in aesthetics 2 (Lund 1990).
- »Programchefen instämmer i kritiken mot uppläsarna«, *Dagens Nyheter* 30.12.1938.
- Radiotjänst, *Verksamhetsberättelse 1948/49* (Sthlm 1949).
- Radiotjänst, *Verksamhetsberättelse 1953/54* (Sthlm 1954).
- Ramnefalk, Marie Louise, *Tre lärodiktare. Studier i Harry Martinsons, Gunnar Ekelöfs och Karl Vennbergs lyrik*, Diss. (Sthlm 1974).
- »Recitation och diktförståelse«, enkät i *Lyrikännen* 1956:5.
- Regan, Catherine A., »Liturgy and Preaching as Oral Context for Medieval English Literature«, i David W. Thompson, ed., *Performance of Literature in Historical Perspectives* (Lanham 1983).

- Reuterswård, Carl Fredrik, *Alias Charlie Lawendel 1952–61* (Sthlm 1996).
- Ruin, Hans, *Poesins mystik* (1935), 2:a uppl. (Helsingfors 1960).
- Rydbeck, Kerstin, »Högläsningsslitteraturen som förmedlare av ideologi och samhällssyn inom IOGT:s ungdomsorganisation 1909–1920«, i Anders Gustavsson, ed., *Alkohol och nykterhet: aktuell forskning i Norden presenterad vid ett symposium i Uppsala*, Etnolore 7 (Uppsala 1989).
- Rydbeck, Kerstin, *Nykter läsning. Den svenska godtemplarrörelsen och litteraturen 1896–1925*, Skrifter – utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 32, Diss. (Uppsala 1995).
- Sandberg, Hans, *Stig Dagerman – författare och journalist, en bibliografi* (Sthlm 1975).
- Scannell, Paddy & Cardiff, David, *A Social History of British Broadcasting Vol 1: 1922–1939: Serving the Nation* (Oxford 1991).
- von Seth, Carl Magnus, »Dagens dikt«, *Dagens Nyheter* 1.2.1987.
- von Seth, Carl Magnus, »Vem är Agnes?«, *Röster i Radio-TV* 1967:14.
- Sjödén, Rune, *Etermediernas publik. En analys av Sveriges Radios publikundersökningar 1943–1966*, Sveriges Radio informerar 3 (Sthlm 1967).
- Straarup, Jörgen, *Kyrkoårets sekularisering*, Religion och samhälle 1990:3, 53 (Sthlm 1990).
- »Suckarnas mystär«, *Upsala Nya Tidning* 16.10.1943.
- Svensson, Georg, »Uppläsning i radio«, *BLM* 1938:9.
- Sveriges Radio, *Årsbok 1970* (Sthlm 1970).
- Tarschys, Karin, »Svenska språket och litteraturen«. *Studier över modersmålsundervisningen i högre skolor*, Stockholm studies in Scandinavian philology, Diss. (Sthlm 1955).
- Thorén, Lill, »Upptäck P1«, *Femina* 1.3.1979.
- Wavrinsky, Edvard, ed., *Deklamationsbok. En samling omtryckta stycken på vers, jämte vägledning för versskrivning och versläsning* (Sthlm 1908).
- Werkelid, Carl Otto, »Sveriges längsta diktsamling«, *Svenska Dagbladet* 1.2.1987.
- Willners, Bo, »Kontakt«, i Sveriges Radio, *Tjugofem år med Sveriges Radio: radiomän berättar, jubileumskronika, bilder från förr och nu* (Sthlm 1949).
- Örnkloo, Ulf, »Nyheter, nyheter, men ingen kultur«, *Dagens Nyheter* 21.3.1979.

Diktantologier och diktsamlingar

- Andersson, Claes, *Det är inte lätt att vara villaägare i dessa tider* (Sthlm 1970).
- Arenander, Britt, *Dröm om verkligheten utanför Stockholm och andra dikter* (Göteborg 1974).
- Aspenström, Werner, *Under tiden* (Sthlm 1972).
- Bergman, Petter, *Närvaron i tiden* (Sthlm 1973).
- Blomberg, Erik, ed., *100 svenska dikter* (Sthlm 1958).
- Boye, Karin, *De sju dödssynderna* (Sthlm 1941).
- Boye, Karin, *Dikter* (Sthlm 1955).
- Carleberg, Gösta, ed., *Lyrisk för kyrkoåret och skolans år* (Sthlm 1953).
- Carlson, Stig, ed., *Dikter i vår tid* (Sthlm 1967).
- Dagens dikt. En lyrisk tänkebok* (Sthlm 1943). Antologi sammanställd av Pontus Bohman.
- Dagens dikt. Ny samling* (Sthlm 1957). Antologi sammanställd av Pontus Bohman.
- Dagens dikt. Ny samling* (Sthlm 1966). Antologi sammanställd av Pontus Bohman.
- Dagens dikt. Ny samling* (Sthlm 1981). Antologi sammanställd av Willy Granqvist.
- Dagens dikt. Ny samling* (Sthlm 1987). Antologi sammanställd av Bengt Emil Johnson.
- Diktonius, Elmer, *Samlade dikter* (Sthlm 1987).
- Diktonius, Elmer, *Taggiga lågor* (Helsingfors 1924).
- Edfelt, Johannes, *Bråddjuft eko* (Sthlm 1947).
- Eggehorn, Ylva, *Jesus älskar dig* (Sthlm 1972).
- Ek, Karin, *Död och liv* (Sthlm 1925).
- Ekelöf, Gunnar, *Färjesång* (Sthlm 1941).
- Ferlin, Nils, *Goggles* (Sthlm 1938).
- Fahlén, Olof & Lindell, Birger, ed., *Svensk dikt året om* (Sthlm 1953).
- Fahlström, Öyvind, *Bord-dikter 1952–55* (Sthlm 1966).
- Forssell, Lars, *Visor svarta och röda* (Göteborg 1972).
- Grave, Elsa, *Avfall. Från och till* (Sthlm 1974).
- Gustafsson, Lars & Rasmusson, Torkel, ed., *Dikterna från 60-talet* (Sthlm 1970).
- Gustafsson, Lars, ed., *Svensk dikt. Från trollformler till Björn Håkanson* (Sthlm 1968).

- Gustafsson, Lars, *Ur bild i bild. Samlade dikter 1950–1980* (Sthlm 1982).
- Harding, Gunnar, *Poesi 1967–1973. Tryckta och otryckta dikter ur sju års produktion* (Sthlm 1974).
- Haste, Hans, ed., *Dikter i kamptid* (Sthlm 1977).
- Hedlund, Tom, ed., *Den svenska lyriken från Ekelund till Sonnevi* (Sthlm 1978).
- Hedlund, Tom, *Kaptens resa och andra dikter* (Sthlm 1972).
- Hedlund, Tom, ed., *Lyrikboken. En svensk antologi, 3:e reviderade och utökade uppl.* (Sthlm 1978).
- Hedlund, Tom, *Seendets ögonblick* (Sthlm 1975).
- von Heidenstam, Verner, *Nya dikter* (Sthlm 1915).
- Hermodsson, Elisabet, *Mänskligt landskap orättvist fördelat* (Sthlm 1968).
- Hillbäck, Ella, *Det älskansvärda* (Sthlm 1956).
- Hillbäck, Ella, *I denna skog* (Sthlm 1953).
- Ho Chi Minh, *Dagbok från fångelset* (Sthlm 1975). Tolkning Jan Kunicki.
- Håkanson, Björn, *Kärlek i Vita Huset: dikter 2.8.64–10.5.67* (Sthlm 1967).
- Janzon, Åke, ed., *Svensk poesi 2. Från Strindberg till Aspenström* (Sthlm 1973).
- Johnson, Bengt Emil, *Gubbdrunkning* (Sthlm 1965).
- Johnsson, Arne, *Storm av samtidighet. Dikter 1985–1995* (Sthlm 1995).
- Jönsson, Gabriel, *Sång vid sundet. Ett urval dikter* (Sthlm 1977).
- Lagercrantz, Olof, ed., *Lyrisk läsebok* (Sthlm 1963).
- Lagerkvist, Pär, *Genius* (Sthlm 1937).
- Lagerkvist, Pär, *Sång och strid* (Sthlm 1940).
- Landquist, Solveig, *Vila och vind* (Lund 1963).
- Larsson, Staffan, *Grodnattvard* (Sthlm 1951).
- Leckius, Ingemar, *Lasarus' bröder* (Sthlm 1964).
- Leckius, Ingemar, *Ravin av ljus* (Sthlm 1960).
- Lindström, Göran, ed., *Svensk lyrik. Från medeltid till nutid, 2:a omarb. uppl.* (Sthlm 1980).
- Ljungdal, Arnold, *Till mänska klarnad* (Sthlm 1953).
- Mao Zedong, *Den långa marschen. Mao Zedongs 38 dikter* (Sthlm 1973). Tolkning Göran Malmqvist.
- Michl, Josef B. & Norman, Birger, övers. & ed., *Tingens rätta namn. Samtida tjeckoslovakisk poesi* (Sthlm 1970).
- Nilsson, Tage & Andreae, Daniel, ed., *Lyrikboken. En svensk antologi, 2:a utökade uppl.* (Sthlm 1964).

- Palm, Göran, *Världen ser dig* (Sthlm 1964).
- Reuterswärd, Carl Fredrik, *I lagens namn* (Sthlm 1957).
- Reuterswärd, Patrik, övers. & ed., *Rilke. Ett urval tolkningar*, Studies in Mediterranean archeology and literature Pocket-book 61 (Jonsered 1988).
- Rydstedt, Anna, *Jag var ett barn* (Sthlm 1970).
- von Schoultz, Solveig, *Alla träd väntar fåglar. Dikter 1940–1986* (Helsingfors 1988).
- Selander, Sten, ed., *Levande svensk dikt från fem sekel*, 6:e omarb. uppl. (Sthlm 1956).
- Selander, Sten, *Sommarnatten* (Sthlm 1941).
- Sjödin, Stig, *Klarspråk* (Sthlm 1971).
- Sjödin, Stig, *Livets starka smak* (Sthlm 1974).
- Sjögren, Lennart, *Stockholms Central och andra folklivsdikter* (Sthlm 1980).
- Sonnevi, Göran, *Dikter 1959–1972* (1974), ny rev. uppl. (Sthlm 1981).
- Sonnevi, Göran, *Dikter utan ordning* (Sthlm 1984).
- Sundén, Karl, *Mamele* (Sthlm 1973).
- Söderberg, Lasse, övers. & ed., *Kubas poeter drömmer inte mer* (Sthlm 1969).
- Södergran, Edith, *Landet som icke är* (Helsingfors 1925).
- Tranströmer, Tomas, *Dikter 1954–1989*, Den svenska lyriken (Sthlm 1997).
- Tunström, Göran, *De andra de till hälften synliga* (Sthlm 1966).
- Vennberg, Karl, *Fiskefärd* (Sthlm 1949).
- Wallenstein, Ivar, ed., *Dikter att minnas. Svensk lyrik genom 300 år* (Västerås 1989).
- Wide, Anna Greta, *Den saliga osäkerheten* (Sthlm 1964).
- Wine, Maria, *Nattlandia* (Sthlm 1975).
- Åkesson, Sonja, *Husfrid* (Sthlm 1963).
- Åkesson, Sonja, *Ute skiner solen* (Sthlm 1965).
- Åkesson, Sonja, *Jag bor i Sverige* (Sthlm 1966).

Bildkällor

- Omslagsbild. Per Myrberg i radiostudion. Foto Dan Hansson.
- s. 32 Illustration av Torvald Gahlin, ur John Karlzén, *Insikter och färdigheter* (Sthlm 1957).
- s. 42 Annons i *RiR-TV* 1959:18, s. 47.
- s. 53 Vinjett av Roland Svensson, i *Dagens dikt* (Sthlm 1943).
- s. 60 Vinjett av Roland Svensson, i *Dagens dikt* (Sthlm 1943).

Personregister

- Abrahamson, Kjell Albin 104
Achmatova, Anna 98, 117
Aggestam, Rolf 99, 122
Alfons, Sven 120, 124, 125
Almqvist, C. J. L. 68, 98, 117, 118,
129, 132
Alvarez, Carlos 87
Alw, Gabriel 19
Anderberg, Bengt 99, 117, 120,
135
Anderberg, Thorild 120
Andersson, Claes 89, 99, 121
Andersson, Dan 124, 125
Andersson, Urban 121
Apelqvist, Anders 38, 120
Arb, Siv 74, 101, 120
Archilochos 86, 132
Arenander, Britt 92
Arvidsson, Ingrid 29, 30, 40, 55,
74, 99, 116, 120, 126
Aspenström, Werner 38, 39, 40,
70, 74, 75, 97, 98, 101, 102, 116,
120, 124, 132, 135
Asplund, Karl 73, 76, 117, 118, 132
Axberger, Kerstin 77, 105
Axelsson, Sture 74, 119
Axelsson, Sun 99, 120
Bachtin, Michail 31f
Bartók, Béla 81
Baudelaire, Charles 98, 117
Bellman, Carl Michael 47
Bengtsson, Frans G. 124, 125
Berg, Ann Sofie 40, 121
Berg, Bengt 99
Berger, Kerstin 38, 120
Berggren, Kerstin 27
Berggren, Tobias 94
Bergholmen, Greta 52, 54, 73,
98, 119, 135
Bergman, Bo 31, 38, 39, 56, 60,
61, 73, 76, 116, 118, 124, 129,
130
Bergman, Petter 74, 90, 92, 95,
99, 116, 120
Beskow, Elsa 104
Beskow, Gunnar 58
Beskow, Nathanael 69
Björck, Staffan 35, 64
Björling, Gunnar 74, 78, 98, 103,
119, 124, 125
Bjørnson, Bjørnstjerne 47

- Blomberg, Erik 24, 38, 39, 73, 75,
116, 118, 124, 129, 135
- Bohman, August 41
- Bohman, Pontus 19, 20, 22, 23,
26, 28ff, 33f, 40ff, 45, 49, 51,
64ff, 68, 77, 82, 93, 105, 108, 138
- Bonnier, Gert 70
- Borges, Jorge Luis 97, 98, 117
- Boye, Karin 24, 38, 39, 40, 44, 47,
61, 69, 73, 84f, 96, 98, 116, 119,
124, 128, 129, 130, 132, 135
- Brecht, Bertolt 92, 117
- Brousek, Antonín 86
- Bäckman, Anna-Lisa 122
- Cage, John 36
- Carlson, Stig 38, 74, 75, 116, 120,
126, 130, 132
- Carpelan, Bo 99, 117, 120
- Conradson, Ivar 98, 118
- la Cour, Paul 117, 134
- Creutz, Gustaf Philip 104
- Curman, Peter 99, 121
- Dagerman, Stig 52, 80, 91, 116,
120, 129, 135
- Dahl, Lennart 74, 121
- Dahlberg, Folke 125
- Dahlquist-Ljungberg, A.-M. 135
- von Dalin, Olof 104
- Dickinson, Emily 88, 98, 102,
104, 117, 128, 138
- Diktonius, Elmer 38, 53, 54, 58,
61, 69, 74, 75, 80, 89, 90, 97, 98,
102, 103, 116, 119, 124, 128, 132
- Ditlevsen, Tove 98, 117
- Dolci, Danilo 92
- Dymling, Carl Anders 20
- Edfelt, Johannes 38, 39, 44, 59,
69, 73, 75, 116, 119, 124, 127, 135
- Edwall, Allan 36
- Enggehorn, Ylva 99, 121
- Ehrensward, Carl August 104
- Ek, Karin 47
- Ekbom, Torsten 37, 43
- Ekelund, Ragnar 44, 47, 127
- Ekelund, Vilhelm 24, 38, 39, 47,
69, 73, 101, 116, 118, 124, 127,
129, 135
- Ekelöf, Gunnar 24, 31, 38, 39, 40,
44, 45, 47, 57, 74, 75, 80, 89, 98,
102, 116, 119, 124, 127, 128, 129,
132, 136
- Eklund, R. R. 39, 45, 58, 73, 98,
117, 118, 131
- Ekner, Reidar 74, 99, 120
- Ekström, Märta 20
- Eliot, George 68
- Eliot, T. S. 31, 32
- Enckell, Rabbe 38, 39, 73, 116,
119, 124, 129, 131
- Engström, Albert 20
- Engström, Inge 105
- Eriksson, Ulf 99
- Erixon, Ingeborg 38, 40, 48, 74,
76, 116, 120, 126, 128
- Espmark, Kjell 77
- Fahlström, Öyvind 36

- Fayad, Jamis 87
- Ferlin, Nils 38, 39, 40, 54, 56, 65,
73, 75, 98, 102, 116, 119, 128,
129, 131, 136
- Finnegan, Ruth 30
- Floding, Greta 38, 74, 76, 120
- Fogelklou-Norlind, Emilia 61,
69
- Forsberg, Arne 121
- Forss, Harald 94
- Forssell, Lars 74, 80, 92, 97, 98,
102, 116, 120, 125
- Forsström, Tua 99, 122
- Franzén, Nils-Olof 79
- Fredin, Lars 99, 120
- Frese, Jacob 104
- Friberg, Gösta 74, 80, 99, 117, 121
- Frostenson, Anders 67, 110, 136
- Frostenson, Katarina 99, 122
- Fröding, Gustaf 19, 44, 96, 103,
116, 118, 131
- Gahlin, Torvald 32
- García Lorca, Federico 98, 102,
117
- Gedda, Bertil 74, 75, 76, 82, 98,
117, 119, 126, 133
- Geijer, Erik Gustaf 46, 55, 56,
131, 133
- af Geijerstam, Carl-Erik 98, 117,
119
- Gierow, Karl Ragnar 22, 23, 74,
98, 116, 119, 133
- Gillberg, Peter 50
- Glans, Kay 99, 122
- Granqvist, Willy 75, 99, 122
- Grave, Elsa 35, 40, 74, 75, 80, 90,
92, 116, 120, 133
- Greider, Göran 106
- Grieg, Nordahl 47
- Gripenberg, Bertel 23, 125
- Grive, Madeleine 106
- Grundström, Helmer 53, 74, 119
- Gullberg, Hjalmar 21, 23, 24, 38,
39, 40, 47, 48, 52, 55, 56, 59, 61,
68, 73, 75, 79, 82, 84, 95, 96, 98,
101, 105, 116, 119, 124, 127, 128,
129, 131, 133, 136
- Gustafsson, Lars 40, 74, 97, 98,
99, 101, 103, 116, 121, 133
- Gustafsson, Madeleine 122
- Haglidén, Sten 45, 74, 75, 116, 119
- Halas, František 86
- Hallqvist, Britt G. 38, 121
- Hamilton, Hugo 104
- Hansson, Ola 38, 47, 73, 80, 90,
103, 116, 118, 133
- Hansson, Stina 50
- Harding, Gunnar 74, 89, 92, 94,
117, 121
- Hardy, Thomas 23
- Haugen, Paal Helge 104
- Hed, Kerstin 118
- Hed-Fellenius, Annika 19
- Hedberg, Tor 47, 61, 133
- Hedlund, Tom 75, 94, 122, 126
- von Heidenstam, Verner 19f,
24, 38, 39, 44, 47, 59, 60, 73, 76,
103, 116, 118, 128, 130, 133

- Heine, Heinrich 98, 117
- Henrikson, Alf 74, 116, 119, 126
- Henry, Pierre 35
- Hermodsson, Elisabet 75, 91, 121
- Hesse, Hermann 23, 117, 136
- Hessler, Ole 99
- Hildebrand, Karl-Gustaf 40, 44, 45, 74, 116, 119, 130, 131, 133
- Hillbäck, Ella 38, 39, 40, 44, 74, 116, 119, 126, 127, 133, 136
- Ho Chi Minh 87
- Hodell, Åke 37
- Holan, Vladimir 86, 98, 117
- Holte, Ragnar 49
- Holub, Miroslav 83, 86
- Horatius 98, 117
- Hough, Graham 31
- Hrubín, František 83
- Huchel, Peter 117
- Håkanson, Björn 74, 82f, 121
- Höijer, Bengt-Erik 122
- Hölderlin, Friedrich 98, 117
- Isaksson, Folke 38, 40, 46, 99, 116, 121, 133
- Jacobson, Sten 122
- Jacobsson, Magnus 99
- Janáček, Leoš 83
- Jedenberg, Helge 40, 74, 76, 116, 120, 126
- Johansson, Majken 40, 74, 89, 99, 102, 116, 121
- Johnson, Bengt Emil 27, 36, 75, 121
- Johnsson, Arne 99, 100, 110
- Jonson, Ben 86
- Jonsson, Busk Rut 40, 121
- Josephson, Ernst 104
- Joyce, James 36
- Julén, Björn 74, 117, 120, 126
- Jäderlund, Ann 99
- Jändel, Bengt 98, 119
- Jönsson, Gabriel 38, 47, 58, 59, 116, 118, 124, 133
- Karlfeldt, Erik Axel 19f, 24, 38, 39, 47, 48, 53f, 55, 59, 73, 79, 97, 98, 101, 103, 105, 116, 118, 127, 128, 131, 136
- Kellgren, Johan Henric 104
- Kennedy, Robert 82
- Key-Åberg, Sandro 74, 117, 120
- Kierkegaard, Søren 68
- Kilpi, Eeva 98, 104, 117
- Kolář, Jirí 83
- Kuipers, Joel C. 48
- Kunna, Kirsti 95
- Kåge, Ivar 20
- Ladberg, Bo Teddy 69
- Lagercrantz, Olof 46, 62, 74, 80, 102, 116, 119, 124, 130, 131
- Lagerkvist, Pär 22, 23, 24, 38, 39, 44, 45, 47, 59, 69, 73, 75, 81, 96, 98, 116, 118, 124, 127, 129, 130, 131, 134, 136
- Lagerlöf, Selma 20

- Larsson, Hans 69, 134
 Larsson, Staffan 106f, 116, 120
 Larsson, Stig 99
 Lawrence, D. H. 117, 136
 Leckius, Ingemar 74, 80, 91, 99,
 102, 116, 121, 131
 Lenngren, Anna Maria 98, 104
 af Leopold, Carl Gustaf 47, 131
 Levertin, Oscar 47, 131
 Liffner, Axel 74, 80, 116, 120
 Lindahl, Anna 20
 Lindberg, Ulf 35
 Linde, Ebbe 59, 117, 119, 136
 Lindegren, Erik 35, 36, 59, 64,
 74, 102, 116, 119, 124, 131, 136
 Lindell, Börje 79
 Linder, Erik Hjalmar 21, 41, 69
 Linderholm, Emanuel 50
 Lindner, Sven 30
 Lindorm, Erik 39, 73, 75, 95, 98,
 116, 118, 124
 Lindqvist, Ebba 38, 39, 40, 74,
 75, 116, 119, 125, 134
 Lindqvist, Sven 69
 Lindström, Sigfrid 125
 Ljungdal, Arnold 81
 Lucidor, Lasse 104
 Lundberg, Kerstin M. 77, 88f,
 105
 Lundgren, Solveig 23ff, 64,
 126
 Lundin, Gunnar 99
 Lundkvist, Artur 46, 61, 74, 75,
 97, 98, 101, 116, 119, 124, 127,
 129, 130
 Lundkvist, Lars 74, 99, 116, 120
 Lundström, Gulli 53
 Lysholm, G. A. 125
 Löwenhjelm, Harriet 47, 48, 58,
 73, 98, 102, 103, 116, 118, 124,
 128
 Malm, Einar 23, 38, 39, 52, 73,
 116, 118
 Malm, Margareta 34
 Malmberg, Bertil 38, 39, 73, 76,
 116, 118, 124, 134, 137
 Mao Zedong 86f
 Marcus Aurelius 69
 Martinson, Harry 24, 38, 39, 40,
 46, 69, 70, 73, 75, 96, 98, 116,
 119, 124, 128, 130, 134, 137
 Martinson, Moa 90, 137
 Melinescu, Gabriela 117
 Moberg, Carl-Axel 40, 74, 121
 Moberg, Vilhelm 70
 Montale, Eugenio 88, 117
 Mozart, W. A. 83
 Munk, Kaj 22
 Mårtensson, Jan 121
 Mörne, Arvid 52, 69
 Mörner, C. G. Stellan 77
 Nerman, Bengt 99, 121
 Neruda, Pablo 88, 104, 117
 Nietzsche, Friedrich 70
 Nordbrandt, Henrik 98, 104,
 117
 Nordström, Harald 41
 Norlind, Arnold 69

- Norman, Birger 38, 40, 57, 59,
74, 99, 116, 121, 126
- Nyman, Arne 44, 45, 116, 119,
127, 137
- Nyström, Ingrid 38, 40, 74, 76,
116, 120
- Olofsson, Tommy 122
- Ong, Walter J. 24
- Palm, Göran 70, 75, 121
- Palme, Olof 83f
- Parland, Henry 80, 98, 103, 117,
119, 129
- Pascal, Blaise 68
- Petronius 52, 86
- Pettersson, Bertil 34, 74, 121
- Pindaros 57, 137
- Pleijel, Agneta 99
- Plutarchos 70
- Pound, Ezra 80, 104, 117, 130
- Prévert, Jacques 97, 117
- Printz-Påhlson, Göran 125
- Quasimodo, Salvatore 88, 117
- Racine, Jean 86
- Rein, Ann-Sofi 77
- Reuterswård, Carl Fredrik 35f
- Rilke, Rainer Maria 48, 98, 104,
117
- Rimbaud, Arthur 98, 101, 117
- Rítsos, Jánnis 87, 117
- von Rosen, Björn 69
- Rózewicz, Tadeusz 86, 88, 117
- Ruin, Hans 43
- Runeberg, Johan Ludvig 22, 98,
102, 103, 118, 134
- Runefelt, Eva 99, 122
- Rydberg, Viktor 47, 55, 134
- Rydeberg, Georg 20
- Rydman, Mads 99
- Rydstedt, Anna 30f, 74, 80, 99,
102, 117, 121, 137
- Rying, Matts 77, 105, 106
- Rådström, Niklas 75, 122
- Saarikoski, Pentti 98, 117
- Sachs, Nelly 88, 92, 117, 137
- Sandgren, Gustav 61, 117, 137
- Sapfo 106
- Schaeffer, Pierre 35
- von Schoultz, Solveig 103, 116,
119
- Schöijer, Ingrid 40, 121
- Seifert, Jaroslav 98, 117
- Selander, Sten 52, 73, 75, 98, 117,
118, 124, 130
- von Seth, Carl Magnus 77, 79,
107
- Setterlind, Bo 40, 80, 116, 120,
124, 130, 134
- Shakespeare, William 34, 47, 57,
86, 117, 134
- Silfverstolpe, Gunnar Mascoll
22, 24, 38, 60, 61, 73, 76, 116,
118, 124, 134
- Sjöberg, Birger 73, 100, 103, 116,
119, 124, 125, 130, 131, 134, 137,
138

- Sjöberg, Gunnar 20
 Sjödin, Stig 74, 116
 Sjögren, Lennart 74, 101, 121
 Sjöstrand, Östen 40, 70, 74, 75,
 89, 93, 116, 120, 131, 134, 137
 Sommardal, Göran 27, 77
 Sonnevi, Göran 75, 88, 90, 91,
 99, 106, 117, 122
 Sosei 87
 Stagnelius, Erik Johan 47, 98,
 102, 103, 116, 118, 128
 Storm, Evan 36, 77
 Strandberg, Ingela 99, 122
 Strömberg, Ragnar 122
 Suk, Josef 83
 Sundén, Karl 89
 Svanberg, Nils 47, 82, 134
 Svensson, Georg 30, 34
 Svensson, Olle 40, 44, 74, 89,
 116, 119, 126, 132, 137
 Svensson, Roland 53, 60
 Söderberg, Lasse 74, 121
 Söderblom, Nathan 69
 Söderblom, Staffan 122
 Södergran, Edith 38, 39, 47, 55,
 60, 61, 73, 75, 98, 103, 105, 116,
 118, 124, 127, 128, 129, 130, 134,
 135, 137
 Söderholm, Kerstin 47, 98, 119,
 137
 Tao Chien 87
 Taube, Evert 98, 124, 125
 Tegengren, Jacob 61
 Tegnér, Esaias 19, 22, 23, 98, 118
 Thinz, Géza 117
 Thomas, biskop 22
 Thorild, Thomas 104
 Thoursie, Ragnar 64, 99, 117,
 120, 125, 135
 Tidholm, Tomas 122
 Tingstedt, Birgit 38, 121
 Topelius, Zacharias 22
 Torhamn, Urban 99, 121
 Torvald, Ole 22
 Tranströmer, Tomas 40, 74, 79,
 90, 97, 98, 99, 103, 116, 121, 125,
 132
 Tsursayuki 87
 Tunström, Göran 40, 74, 92, 97,
 98, 99, 102, 121
 Wahlund, Torsten 34
 Vala, Katri 59, 117
 Wall, Anita 34
 Waller, Edmund 52
 Vennberg, Karl 38, 39, 40, 47, 48,
 54, 58, 62ff, 74, 75, 79, 98, 116,
 119, 124, 128, 135, 138
 Werup, Jacques 75, 99, 122
 Weyler, Svante 34
 Whitman, Walt 46, 104, 117
 Wide, Anna Greta 38, 39, 40, 74,
 80, 99, 101f, 116, 120, 126, 135,
 138
 Widgren, Olof 20
 Williams, William Carlos 98,
 117
 Willners, Bo 21

- Wine, Maria 38, 40, 58, 74, 84,
97, 98, 99, 116, 120, 126, 130,
132, 135
- Winlöf, Erik 36
- af Wirsén, Carl David 104
- Wivallius, Lars 23, 47, 48, 57, 127
- Wållgren, Gunn 20
- Xenofanes 86
- Zahradníček, Ján 86
- Žary, Štefan 83
- Zilliacus, Emil 23, 45, 132
- Åkesson, Sonja 36, 74, 91, 92, 99,
121
- Östergren, Jan 99
- Österling, Anders 22, 23, 24, 38,
39, 53, 57, 73, 94, 116, 118, 124,
138

